

ÅRET 2007

INNHOOLD

Forord	s. 3
Utviklingen i markedet	s. 4
Arbeid mot menneskehandel	s. 14
Vårt arbeid med personer utsatt for menneskehandel	s. 18
Oppsøkende arbeid på gata	s. 26
Oppsøkende arbeid på innemarkedet	s. 29
Individuelt klientarbeid	s. 32
Varmestua og miljøarbeid	s. 37
Arbeidsmarkedstiltak	s. 40
Helsetilbudet	s. 48
Brukerundersøkelse	s. 55
Kriminalisering av kjøp av seksuelle tjenester	s. 57
Den offentlige debatten	s. 67
Kunnskapsformidling	s. 74
Internasjonalt samarbeid	s. 77
Ny dokumentasjon	s. 79

FORORD

Året 2007 vil for framtida huskes som det året Norge bestemte seg for å kriminalisere sexkjøp. Helt siden 1999 da Sverige innførte en slik lov, også før det, har debatten gått høyt om vi skulle følge etter. Pro Sentret tok et standpunkt mot kriminalisering for mange år siden og vår hovedbegrunnelse er at vi tror kvinnene som allerede er i prostitusjonen vil få det verre med en slik lov. De som selger sex har alltid vært en pariakaste i samfunnet, marginalisert, kritisert og stigmatisert. En sexkjøpslov vil bare forsterke dette. Pro Sentret som er satt til å hjelpe og bistå kvinnene, måtte derfor si i fra at denne loven vil legge sten til byrden. Vi tror på åpenhet, dialog og ulike sosiale innsatser og støttetiltak som alternativer til prostitusjon. Dette året tapte vi den kampen. Slik fungerer demokratiet, flertallet bestemmer. Vi påstår at i all hovedsak har det offentlige ordskifte om kriminalisering vært en fair kamp. Nå er den over.

Pro Sentret er vant med raske endringer i arbeidet og har de siste to årene forberedt en utvikling mot kriminalisering. Vi har satsset stort på kvalifiserings- og arbeidsmarkedstiltak designet for alle våre brukere, norske og utenlandske. De skal gis reelle muligheter for valg og vi håper at så mange som mulig vil benytte anledningen til å velge seg ut av prostitusjonen. Vår bekymring går mest til de kvinnene som ikke har arbeidstillatelse i Norge, mange av dem vil måtte reise til prostitusjon i et annet land. De kvinnene gis ikke noe valg.

Prostitusjonsmiljøet både på gata og inne, har hele året vært urolig. Vi har registrert en økning på begge arenaer om enn ikke så stor. Det er som om markedet preges av "its now or never". Kvinnene jobber mest mulig før det blir forbudt. I tillegg til stor aktivitet, har politiet økt sin innsats – flere aksjoner og høy intensitet gjør kvinnene redde. Om de ikke har gjort noe kriminelt, dras de med når bakmenn, gårdeiere, annonsører tas for kriminell virksomhet.

Året som kommer vil også preges av forberedelse til en ny lov. Vi må følge godt med og dokumentere utviklingen på alle felter. Vi må gi kvinnene ennå mer ballast til å klare framtida hva enten de velger prostitusjon eller å hoppe av. Samtidig må vi opprettholde driften slik at kvinnene opplever å ikke bli sviktet. De er redde for det. Pro Sentret må også evne og forandre sin organisasjon når markedet endrer seg. Vi har kun vår legitimitet så lenge de prostituerte trenger oss.

Liv Jessen
Leder

UTVIKLINGEN I MARKEDET

Utviklingen i Europa

President Clinton sa på et seminar i Norge for noen år tilbake at ordet Globalisation for ham betød Interdependence – altså gjensidig avhengighet. Verden blir mindre og mindre, vi beveger oss fort mellom kontinenter og får stadig mer kunnskap om hverandre. Siden 1996 har Pro Sentret deltatt i forskjellige EU nettverk hvor prostitusjon og helse har vært sentrale spørsmål. Nettverket TAMPEP (European Network for HIV/STI Prevention and Health Promotion among Migrant Sex Workers) har i en årrekke fulgt og dokumentert prostitusjonsutviklingen i Europa. Per i dag er 23 land medlemmer i nettverket, og Europa er delt inn i 4 regioner: Nord, Sør, Øst og Vest. Hver av regionene foretar så godt det lar seg gjøre en kartlegging av prostitusjonen i sine land og samlet kommer det rapporter hvert annet år.¹ Utviklingen av prostitusjonen i Norge stemmer relativt godt overens med de utviklingstrekk vi ser i Europa.

Disse landene deltar i regionene

Nord: Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Latvia, Litauen, Norge og England

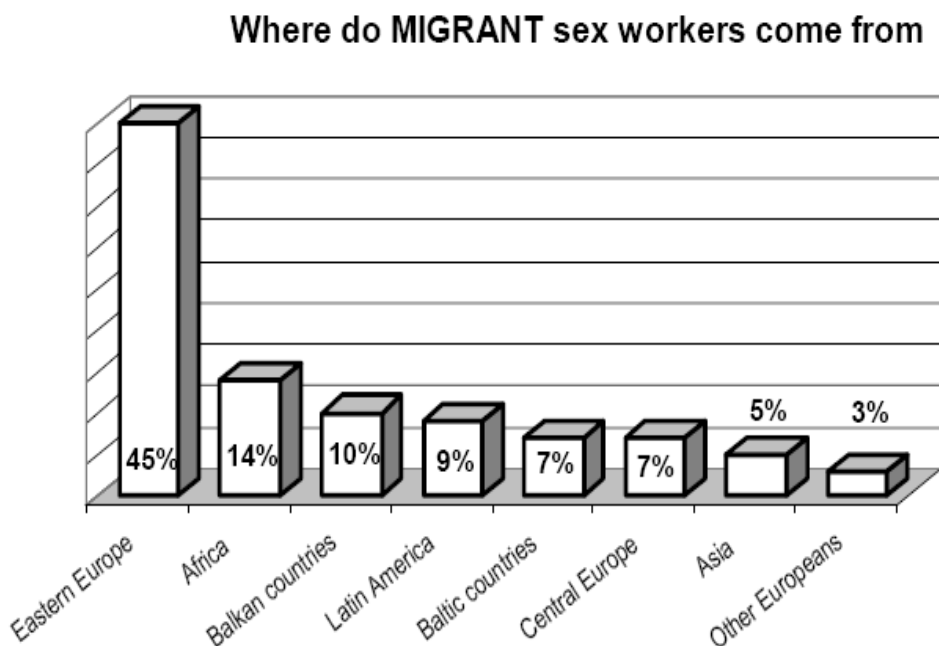
Øst: Østerrike, Tsjekia, Ungarn, Polen, Slovakia

Vest: Belgia, Frankrike, Luxemburg, Holland

Sør: Bulgaria, Hellas, Italia, Romania, Spania, Portugal

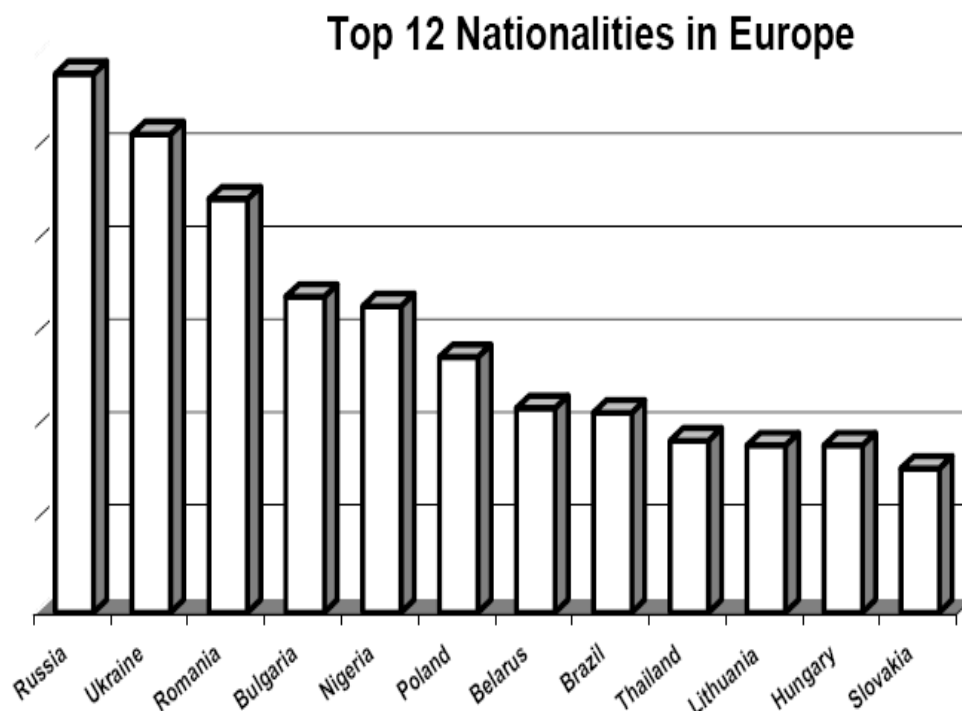
Følgende europeiske tendenser kommer fram i deres siste rapport

Det er en økning i antall nasjonaliteter som prostituerer seg i Europa. I 1998 utgjorde relevante nasjonaliteter 25 mens i 2006 var det steget til 60. Tabellen nedenfor viser hvilke regioner kvinnene kommer fra:

¹ Se www.tampep.com.

Neste tabell viser de 12 største nasjonalitetene:

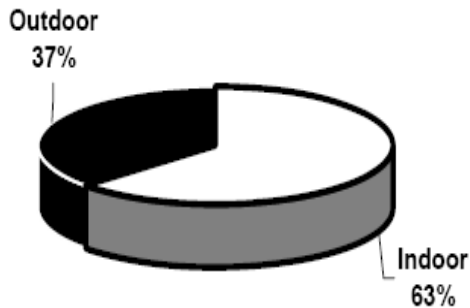
Per region ser bildet slik ut:

Five most prevalent nationalities per region

WEST	SOUTH	EAST	NORTH
Bulgaria	Ukraine	Ukraine	Russia
Romania	Nigeria	Russia	Thailand
Hungary	Romania	Romania	Lithuania
Poland	Brazil	Bulgaria	Ukraine
Nigeria	Russia	Belarus	Estonia

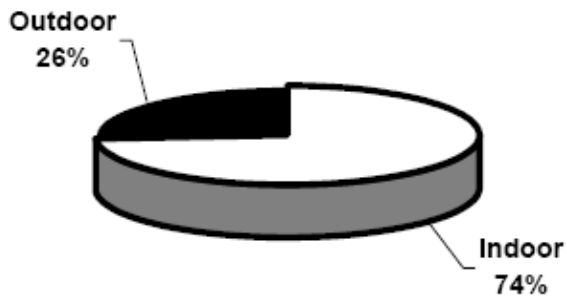
De siste årene har man sett en markant forflytning av markedet fra gate- til innendørsprostitusjon. Nesten 2/3 jobber nå innendørs noe som vanskeliggjør hjelpeapparatets kontakt med markedet. Utviklingen skyldes politiske og juridiske restriksjoner i flere land mot gateprostitusjon. Et eksempel er "Loi Sarkozy" – en lov i Frankrike fra 2002 som forbyr gateprostitusjon. Det finnes uttallige eksempler på tilsvarende i mange europeiske land. Norge er i godt selskap når vi kriminaliserer sexkjøp og slik får ryddet gatene.

Where do sex workers in Europe work

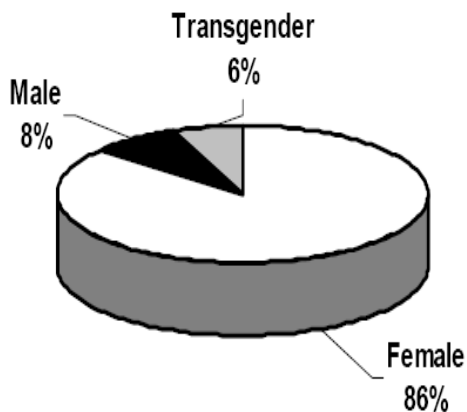
Det er migrerende prostituerte som utgjør majoriteten av alle som jobber på innemarkedet, ca. $\frac{3}{4}$ av totalen.

Where do MIGRANT sex workers in Europe work

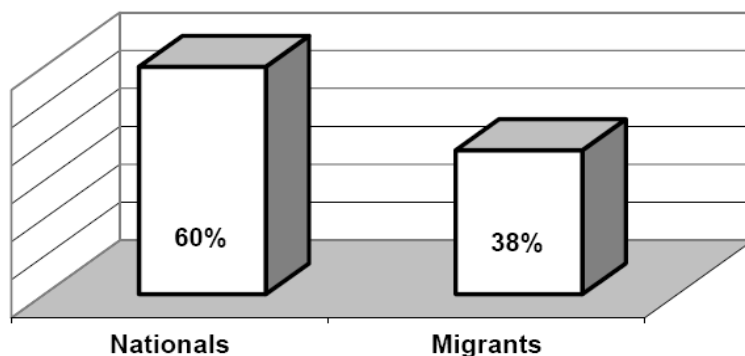
Når det gjelder kjønn, er det i hovedsak kvinner som selger sex. Imidlertid er det i alle europeiske land innslag av menn og transkjønnede. Bl.a. rapporterer Frankrike og Belgia om opptil 25 % transkjønnede. I de andre landene utgjør ikke denne gruppen mer enn opp mot 5 % av populasjonen. Gjennomsnittlig er 8 % av de prostituerte i Europa menn. Men variasjonene mellom landene er store.

Sex workers by gender

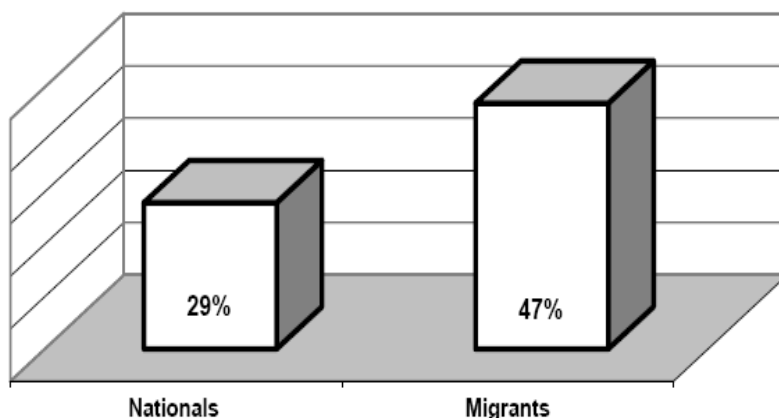
Undersøkelsen til Tampep viser at stedlige prostituerte i større grad enn migrerende jobbet for seg selv. Det betyr at de pengene de tjente ikke overlates til bakmenn eller agenter.

Percentage of the earnings sex workers keep for themselves

Den samme rapporten viser at mange hadde arbeidet i andre land enn hjemlandet. Mobiliteten er stor i begge grupper.

Percentage of sex workers in Europe who worked in another country

Utviklingen i Norge

Mange av de europeiske utviklingstendensene i prostitusjonen ser vi i også i Norge. Vi er på ingen måte isolert fra den mobiliteten og de endringene i prostitusjonen som skjer i Europa. Når et land foretar reguleringer av prostitusjonen får det straks innvirkning i de andre landene. Når Sverige kriminaliserte sexkjøp i 1999 og Holland legaliserte i 2000 forskjøv de markedet, og det var i disse årene vi fikk den første større kontingenten av utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge. Det samme skjedde når Finland, særlig Helsinki, ryddet opp i sex-klubb miljøene. Da reiste mange estiske kvinner bl.a. til prostitusjon i Norge.

Norge vil stå ovenfor spesielle utfordring når vi forbyr sexkjøp. Hvor vil da prostitusjonen gå? Hvordan vil markedet utvikle seg? Vi bør lage oss noen hypoteser og holde jevnlig kontakt med partnere i andre europeiske land for å se om det er mulig å følge strømmen.

Totalmarkedet i Norge

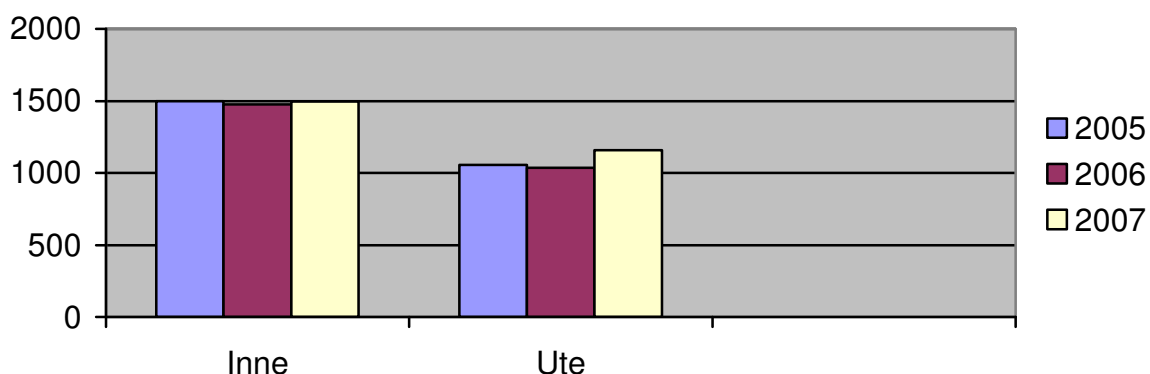
Tallene representerer ulike personer.

	2006	2007
Gateprostitusjon Oslo	850	967
Gateprostitusjon Stavanger	49	68
Gateprostitusjon Bergen	137	122
Gateprostitusjon totalt i Norge	1036	1157
Annonsemarkedet i Norge	1500	1497
Total prostitusjon i Norge	2536	2654

Til denne statistikken må bemerkes at noe av økningen vi ser i gateprostitusjonen i Oslo kan skyldes at Pro Sentret har hatt en mye større aktivitet i 2007 enn i 2006 og derfor truffet flere. I tillegg kan naturligvis gateprostitusjonen i de nevnte byene være større enn de vi konkret treffer. Videre er det ikke usannsynlig at gateprostitusjon finnes i andre byer enn de ovennevnte. Da det ikke finnes konkrete tall og/eller oversikter fra andre byer enn de tre nevnte, vil det kun bli gjetninger å anslå noe. Vi har altså holdt oss til de konkrete tallene som representererprostituerte som vi kjenner ved navn. Når det gjelder annonseprostitusjon så er den kartlagt på samme måte hvert år og er altså en kartlegging av enkeltpersoner, men ikke personer vi kjenner identiteten på.

Sammenlignet med året før, går norsk andel ned og utenlandsk opp i gateprostitusjon i alle de tre byene.

Sted	2007	Norske	Utenlandske
Oslo	967	21 %	79 %
Stavanger	68	25 %	75 %
Bergen	122	43 %	57 %

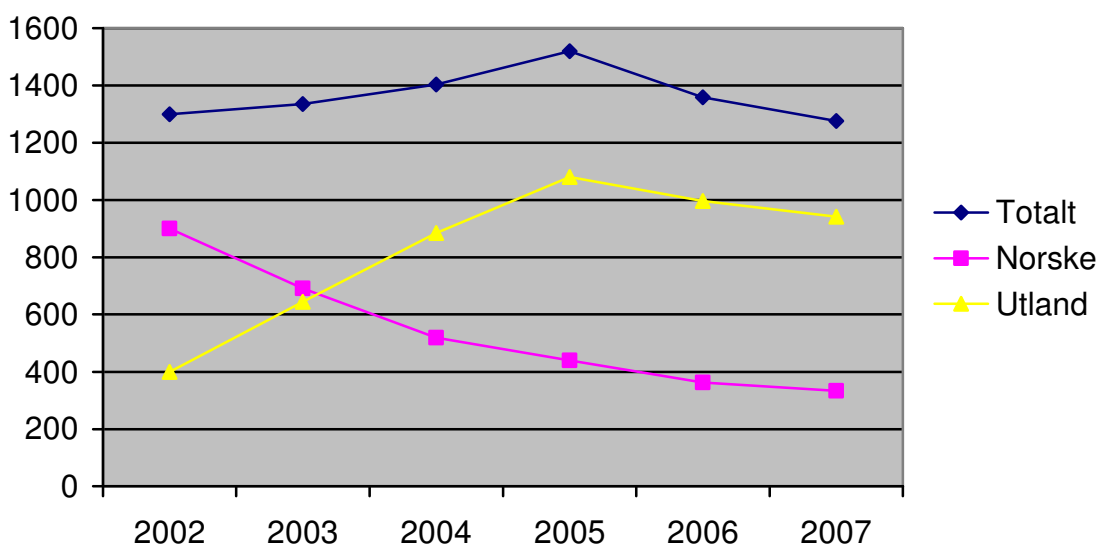

Mens tendensen i Europa er at mer av gatemarkedet flytter inn, ser vi ikke dette i Norge, tvert imot har gateprostitusjonen økt noe siste året. Dette kan skyldes at den største utenlandske grupperingen, nemlig de nigerianske fortrinnsvis jobber på gata.

Siste året har vi erfart en liten tendens til at også disse kvinnene begynner å annonsere sine tjenester. Det tyder på at de i tillegg til gata orienterer seg mot et innemarked. Utviklingen i 2007 viser også en større overlapping mellom ute- og innemarkedet.

Pro Sentrets klientmasse

Utviklingen av Pro Sentrets klientmasse de siste 6 årene går i samme retning – andelen norske går ned mens utlandsk andel har økt. Imidlertid ser vi at den utenlandske andelen flater ut de siste årene..

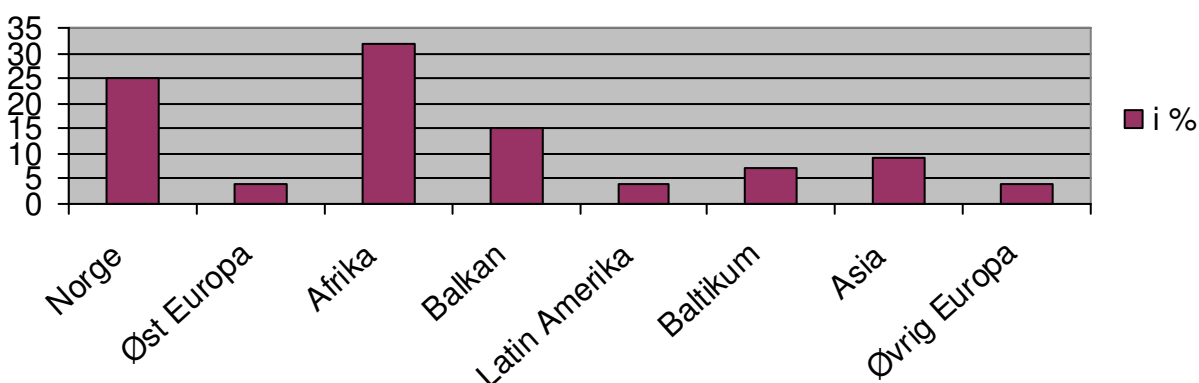

Pro Sentrets ulike brukere i 2007 = 1276 personer

De kommer fra følgende regioner:

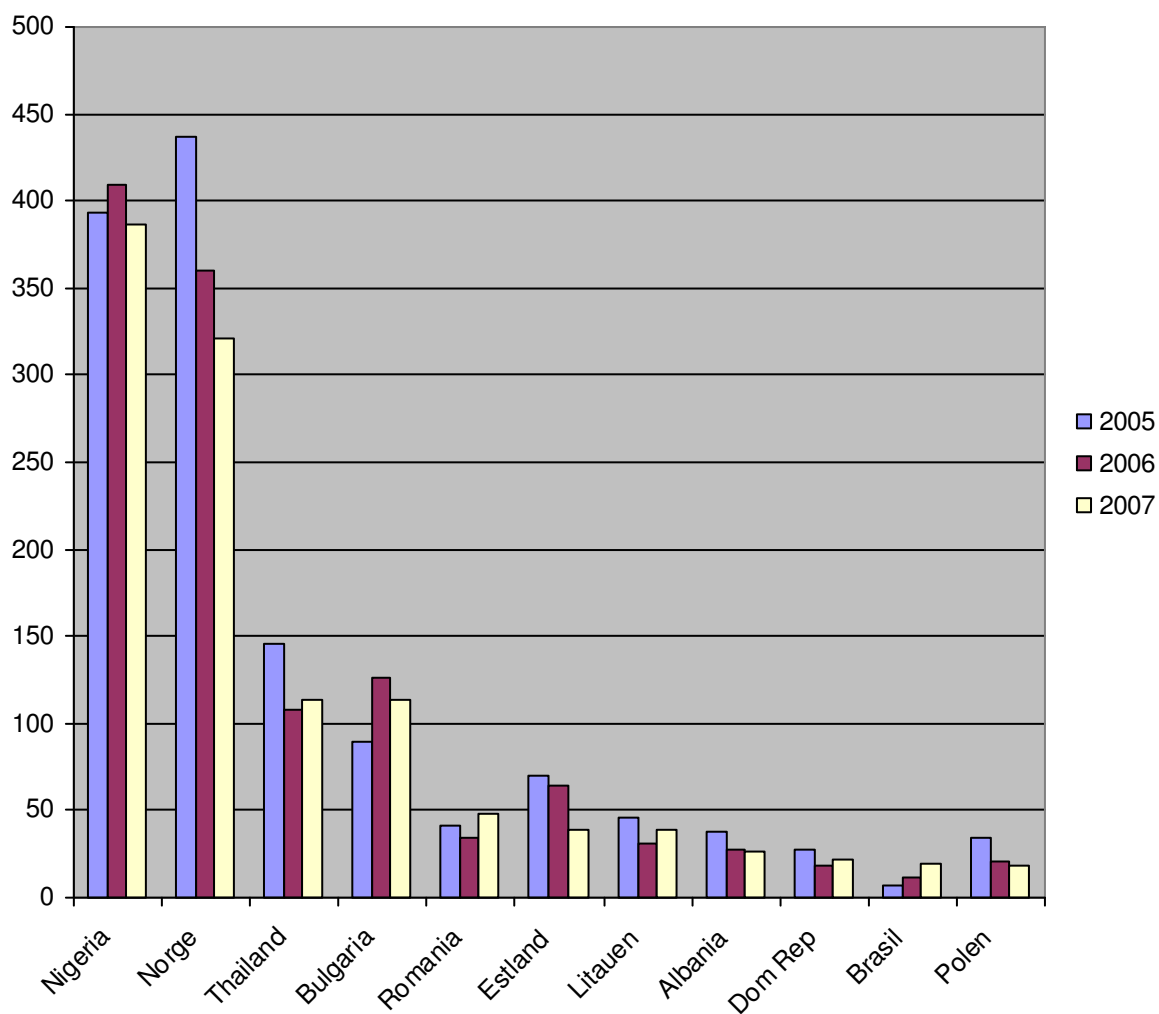
Afrika	Norge	Balkan	Asia	Baltikum	Latin Amerika	Øvrige Europa	Ukjent nasjonalitet
398	321	190	117	84	49	48	13

Når vi ser hvilke hovedavsenderland som opererer i Norge er det til dels de samme landene som ellers i Europa.

Mens Norge har relativt få kvinner fra land som Russland, Ukraina og Hviterusland, har vi derimot forholdsvis mange fra Nigeria, det samme som Italia og Spania. Vi har hatt en økning fra land på Balkan som Bulgaria og Romania. De er store avsenderland til hele Europa.

Tabellen nedenfor viser de 11 største avsenderland i 2007 sammenlignet med foregående to år. Vi gjør oppmerksom på at dette gjelder kun Pro Sentrets brukere, som utgjør ca. 48 % av landets totale marked.

Asia		Afrika		Sør Amerika og Karibien		Øst Europa		Vest Europa	
Thailand	114	Nigeria	386	Dominikanske		Bulgaria	113	Spania	11
Usbekistan	2	Ghana	3	Republikk	22	Estland	39	Sverige	7
Sør Korea	1	Liberia	1	Brasil	19	Litauen	39	Finland	6
		Gabon	1	Venezuela	3	Romania	48	Hellas	8
		Kamerun	2	Argentina	1	Albania	26	Portugal	2
		Somalia	2	Columbia	1	Polen	18	Frankrike	1
		Niger	2	Ecuador	2	Tsjekkia	7	Italia	4
		Kenya	2	Peru	1	Russland	9	Danmark	10
						Latvia	6	Norge	321
						Moldova	2	Ukjent	20
						Hvite			
						Russland	1		
						Ukraina	4		
						Bosnia	1		
						Azerbajan	1		
						Ukjent	7		
Totalt	117		399		49		321		390

Som vi kan se kommer kvinnene fra **42** ulike land, ikke langt unna antallet vi finner i hele Europa. Bergen kommune rapporterer at i tillegg til norske kvinner som utgjør den største gruppa, dominerer nigerianske og deretter noen kvinner fra Albania. I Stavanger er nigerianske kvinner i flertall deretter norske og så bulgarske. Her bør det presiseres at Bergens og Stavangers tall handler om gateprostituasjon.

Uro i hele prostitusjonsmarkedet

April 2007 vedtok Arbeiderpartiets landsmøte at de ville gå inn for å kriminalisere sexkjøp. Det var i hovedsak grunnplanen i partiet som sto for dette synet, mens mange i partiledelsen og aktuelle ministre hadde flagget at de var skeptiske. Uansett kom vedtaket og det var da flertall i regjeringen for en slik lovendring. Selv om Pro Sentret i mange år hadde sloss mot denne loven, tok vi inn over oss at det kunne gå den veien. Derfor hadde vi allerede i 2006 begynt å dreie noe av driften vår mot at en slik situasjon kunne komme, særlig ved å intensivere tilbudene om kvalifisering for arbeidslivet.²

Umiddelbart etter at vedtaket ble fattet innkalte vi brukerne til møte for å diskutere og forberede situasjonen framover. Vi har hele året hatt jevnlig brukermøter hvor kriminaliseringa har vært det viktigste tema. Disse møtene betydde at vi til enhver tid kunne gi aktuell informasjon om framdriften i vedtaket og vi fikk rapporter tilbake om utviklingen i prostitusjonen. Det ble også dannet en spesiell gruppe med brukere som sammen med leder ved Pro Sentret møttes jevnlig, rapporterte og diskuterte situasjonen i prostitusjon. Vi brukte også websiden vår aktivt til å spre informasjon. Og når vi ukentlig var på besøk på massasjainstitutter og leiligheter diskuterte vi situasjonen med kvinnene. Dette tema hadde alle sterke meninger om.

² Se Pro Sentrets årsrapport 2006.

Oslo politiet

Oslo politiet hadde noen år i forveien gitt en redegjørelse om hvorfor de gikk inn for å kriminalisere sexkjøp. De hadde også ved flere anledninger de siste årene uttalt at de ikke hadde hjemler til å rydde opp i gateprostituasjonen i byen. Både politikere og menigmann hadde offentlig bekymret seg over den synlige og pågående prostituasjonen i Oslo sentrum. Det var særlig de nigerianske kvinnene som ble skyteskive men uten at politiet bidro til orden eller forflytning. Vi må derfor gå ut fra at når sexkjøpsloven trer i kraft vil politiet ha fått det redskapet de etterlyste til å rydde gatene.

Imidlertid opprettet Oslo politiet siste året en ny gruppe som skulle jobbe mot menneskehandel og organisert kriminalitet. STOP-gruppa har vært aktiv hele året særlig i forhold til innemarkedet. Det er to aksjoner som satt preg på året:

- Operasjon gatejenter: Politiet hadde i mai 2007 en aksjon mot det bulgarske prostitusjonsmiljøet i Oslo. Hensikten var å ta bakmennene i det bulgarske miljøet. Åtte menn og tre kvinner ble 15. mai 2007 arrestert og siktet for hallikvirksomhet.
- Operasjon husløs. Dette var en aksjon rettet inn mot å ramme de som leier ut leiligheter til prostituerte. Det foregikk slik at en tjenestemann ringte på prostitusjonsannonser og ga seg ut for å være kunde, ankom så stedet han fikk angitt og identifiserte seg som politi. Han ba deretter om legitimasjon og diverse opplysninger deriblant hvem som eide leiligheten. Kvinnene fikk da inntrykk av at gårdeier skulle tilskrives for å bli gjort oppmerksom på at foregikk prostitusjon i hans utleieleilighet. Og siden det er forbudt å leie ut til prostitusjonsformål antok man at gårdeier ville ønske å avslutte leieforholdet. Kvinnene som vel å merke ikke hadde gjort noe kriminelt, opplevde at de ble drevet fra skanse til skanse.

Ellers gjenstår det å se hvilke saker STOP-gruppa får til doms og hvordan de vil jobbe når den nye loven trer i kraft. Uansett vil det trolig være ordenspolitiet i Oslo sentrum som vil rydde gatene og ikke STOP-gruppa.

Uro på Strøket

Gateprostituasjonsmiljøet har alltid vært preget av mye uro. Voldsepisoder av ulike slag er ikke unormalt. De siste årene har vi fulgt ekstra nøye med fordi konkurransen i markedet har økt. Mange nye nasjonaliteter har kommet til og fortrenget de norske kvinnene. Mye av det utenlandske innslaget er også godt organisert med agenter og bakmenn. Naturlig nok har 2007 vært preget av dette, mye knuffing, kjeffbruk, vold og trusler om vold, men mye kunne gått enda verre hvis det ikke var for at de norske kvinnene til en viss grad har bøyd unna. Blant de norske gateprostituerte er det likevel en utbredt holdning at det er de nigerianske kvinnes skyld at vi nå får en sexkjøpslov. De gir uttrykk for mye sinne og frustrasjon over det de mener er forskjellsbehandling og prioritering av de utenlandske fra bl.a. Pro Sentrets side.

Kvinner med sigøynerbakgrunn

I flere år har Pro Sentret møtt kvinner fra forskjellige land som har tilhørighet i sigøyner eller Rom-befolkningen. Dette har vært enkeltkvinner fra Albania, Tsjekkia og nå Bulgaria og Romania.

Men det er først med en større tilstrømning fra Bulgaria og Romania at vi skjønnte at disse har en særegen problematikk. Når det gjelder kvinnene fra Bulgaria så er så godt som alle av rom-avstamning. Vårt inntrykk er at de er organisert inn i Norge av menn og kvinner med rom-bakgrunn. Med en erkjennelse om manglende kunnskap når det gjelder rom-befolkning, deres kultur og levesett, har Pro Sentret tatt initiativ til et seminar i Oslo i april 2008. Seminaret handler om rom-kvinner og menneskerettigheter med særlig fokus på prostitusjon, tigging og menneskehandel. Vi henter erfaringer fra europeiske eksperter, romkvinner selv og knytter det opp til den virkeligheten vi selv står opp i i Norge med et stort innslag av denne gruppa både i menneskehandel og tigging. Vi har behov for mer kunnskap hvis vi skal kunne yte adekvat hjelp til denne gruppa.

**ROM-KVINNER OG
MENNESKERETTIGHETER:
PROSTITUSJON, TIGGING
OG MENNESKEHANDEL**

**RØDE KORS KONGRESSENTER
OSLO, 24. APRIL 2008**

DEN NORSKE
HELSEVESENSTJENESTE

ProSentret
ULLU KURSPUNKT

KIRKENES
BYMIJSJON
OSLO

ARBEID MOT MENNESKEHANDEL

Innledning

Menneskehandel har også i 2007 stått høyt oppe på den politiske agendaen. Hvordan fenomenet best skal forstås, hvordan menneskehandel kan forebygges, hvordan og av hvem personer utsatt for menneskehandel kan identifiseres og, ikke minst, hvilken bistand og beskyttelse ofre for menneskehandel skal ha krav på, er viktige temaer som er gjenstand for kontinuerlig diskusjon. I tillegg til en konkret beskrivelse av Pro Sentrets arbeid på dette feltet, vil vi i det kommende beskrive våre erfaringer med å gi bistand og beskyttelse til personer utsatt for menneskehandel, samt belyse de utfordringene som er knyttet til dette arbeidet.

Vi kommer således ikke til å gå nærmere inn på debattene rundt definisjonen og forståelsen av menneskehandel, men ønsker å påpeke at det alltid er en forbindelse mellom hvordan et fenomen forstås og hvilke virkemidler som blir tatt i bruk for å bekjempe det. Det er dermed av stor betydning at man stadig reflekterer over hvordan vi forstår fenomenet menneskehandel. Vi viser i denne sammenheng til kapitlene "Menneskehandel – hva er det?" av Liv Jessen og "Utviklingen i prostitusjonsmarkedet" av Bjørg Norli i fjorårets årsrapport, samt til rapporter og oppgaver referert til i kapittelet "Ny dokumentasjon" i denne rapporten.

Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel

Pro Sentret ønsker å understreke at man alltid må ha som utgangspunkt at menneskehandel innebærer et alvorlig brudd på menneskerettighetene. Det er derfor viktig og nødvendig å beskytte rettighetene til personer utsatt for menneskehandel. Vi er derfor glade for at Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel trådte i kraft 01.02.08. Konvensjonen har et tydelig menneskerettighetsperspektiv, og slår fast at respekt for ofres rettigheter, beskyttelse av ofre og tiltak for bekjempelse av menneskehandel må være det overordnede mål. Et offer for menneskehandel sees dermed som en person som har spesifikke rettigheter fordi hans eller hennes menneskerettigheter har blitt krenket, og ikke som et instrument for å straffeforfølge menneskehandlere. Et annet viktig dokument, Palermoprotokollen, har blant annet blitt kritisert for å ikke vektlegge dette aspektet i stor nok grad.

Norge har ratifisert Europarådets konvensjon, og blir dermed en statspart fra 01.05.08. Reglene i konvensjonen, og som Norge da vil være forpliktet til å etterfølge, kan deles inn i seks hovedkategorier:

- Konvensjonen pålegger statene å iverksette tiltak for å forebygge menneskehandel.
- Statene skal sørge for at ofrenes grunnleggende rettigheter blir ivaretatt, herunder at ofre for menneskehandel i en kortere eller lengre periode gis opphold i mottakerlandene.
- Statene forpliktes til å kriminalisere ulike former for menneskehandel og forhindre at ofrene selv i urimelig grad blir strafforfulgt.
- Statene må sørge for effektiv strafforfølging av gjerningsmenn og sikre at ofre og vitner får tilstrekkelig beskyttelse under prosessen.

- Statene pålegges å samarbeide med hverandre for å oppnå konvensjonens formål om å forebygge, bekjempe, beskytte og straffeforfølge.
- Statene er forpliktet til å underlegge seg en felles overvåkingmekanisme som skal sørge for at konvensjonen blir effektiv gjennomført.

Menneskehandel og migrasjon

Året som har gått har gjort det ennå tydeligere for oss at menneskehandel, mangel på muligheter til legal arbeidsmigrasjon og menneskers ønske om å migrere til Europa/Vesten for å få "et bedre liv" må forstås i sammenheng. For det store flertallet av de utsatte vi har vært i kontakt med har drømmen om Europa/Vesten og våre stengte grenser vært det man kan kalle "muliggjørende" faktorer for menneskehandel. Vi viser til flere av publikasjonene i kapitlet "Ny dokumentasjon" for en utdyping og analyse av migrasjonsperspektivet når det gjelder menneskehandel.³

Økt fokus på andre utnyttelsesformer og andre utsatte grupper

Begrepet menneskehandel har i Norge vært, og er fremdeles, nært knyttet til kvinner som selger sex. Dette bildet av menneskehandel har uten tvil gjort det vanskelig å øye på mulige utsatte som ikke passer inn i denne kategorien. I 2007 har det, i noen større grad enn tidligere år, vært fokusert på at menneskehandelsdefinisjonen også omfatter andre utnyttelsesformer enn prostitusjon. Det har etter det vi kjenner til blitt oppdaget mulige tilfeller av tvangsarbeid, og det har vært en bekymring og diskusjon rundt hvorvidt utenlandske tiggere kan være utsatt for menneskehandel. Da disse utnyttingsformene ikke hører inn under Pro Sentrets mandat eller arbeidsområde, nøyer vi oss her med å påpeke at det gjenstår mye arbeid på dette feltet når det gjelder hvordan mulige offer skal identifiseres og tilpasses hjelpe- og beskyttelsestilbud.

I året som gikk har det også vært et økt fokus på at menn kan utsettes for menneskehandel, og de første mannlige ofrene ble identifisert og fikk bistand. Pro Sentret hadde i 2007 ikke direkte kontakt med menn utsatt for menneskehandel. Dette endret seg etter årsskiftet, hvor vi fikk kontakt med tre menn utsatt for menneskehandel. Erfaringer fra samarbeidspartnere og fra vårt eget arbeid viser at de hjelpetilbud som eksisterer per i dag i all hovedsak er innrettet mot kvinner. Mangel på trygge og tilpassede botilbud for menn utgjør et særlig problem. Vi mener derfor at det er grunnlag for å hevde at menn utsatt for menneskehandel i Norge, på langt nær har en like god tilgang på bistand som kvinnelige ofre.

Barn og menneskehandel

Redd Barna etablerte i 2007 prosjektet HVISK (Hjelp, Vite, Informere, Sikre, Koordinere). Prosjektet har en nettside og en informasjonstelefon,⁴ og tilbyr informasjon og veiledning om identifisering og oppfølging av mindreårige offer for menneskehandel. Dette prosjektet har bidratt til at temaet barn som utsatte for menneskehandel har kommet høyere opp på dagsordenen i Norge i 2007 enn tidligere år. Det har særlig blitt uttrykt bekymring for hvorvidt utenlandske barn som tigger kan være utsatt for menneskehandel, og at enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge er en spesielt utsatt gruppe.

³ Se særlig kapitlet av Ida Erstad og Thomas Hylland Eriksen i boka "Det ideelle offer".

⁴ www.hvisk.no, tlf: 80033120

Knyttet til dette har det i året som har gått vært en viktig og løpende diskusjon rundt hvordan og på hvilket grunnlag man skal og kan identifisere barn som er utsatt for menneskehandel. Hvilken form for bistand og beskyttelse disse barna skal ha krav på, og da særlig barnevernets rolle, har også vært på dagsordenen. Det er klart at det fremdeles er behov for betydelig kunnskaps- og kompetanseheving på dette feltet, både innen hjelpeapparatet og i politiet.

Ingen saker som involverte mindreårige utsatt for menneskehandel nådde norsk rettsapparatet i 2007, men Oslo Tingsrett dømte en nordmann for menneskehandel og overgrep mot flere barn i Thailand. Dette var første gang en nordmann ble tiltalt og dømt i Norge for menneskehandel av barn under 18 år i utlandet.

Samarbeid rundt og koordinering av bistand og beskyttelse til personer utsatt for menneskehandel

I fjorårets årsrapport etterlyste vi et mer samordnet, forutsigbart og koordinert system nå det gjelder bistand og beskyttelse til offer for menneskehandel. Som vi senere vil påpeke, mener vi at Norge fortsatt har betydelige utfordringer på dette området. Vi ønsker dog å framheve at etableringen av koordineringsenheten for bistand og beskyttelse for ofre for menneskehandel (KOM) har medført et betydelig løft når det gjelder identifisering og avklaring av sentrale problemstillinger, samt etablering av rutiner for samordning og koordinering av bistand. KOM har tilsatt en prosjektleder og en prosjektmedarbeider som leder to parallelle grupper. Prosjektgruppen omfatter alle ansvarlige direktorater når det gjelder bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel, og referansegruppen har representanter fra organisasjoner og prosjekter som arbeider mot menneskehandel i Norge. Pro Sentret deltar i KOM prosjektets referansegruppe. En av prosjektets oppgaver er å få en oversikt over omfanget av personer utsatt for menneskehandel i Norge.⁵

Pro Sentret deltar også i "Oslo-piloten", som er et tverretatlig samarbeidsforum for bistand og beskyttelse til personer utsatt for menneskehandel i Oslo. Det blir videre arbeidet for å opprette et tverretatlig operativt team (TOT) i Oslo, som skal være sammensatt av ansvarlige og kompetente etater og organisasjoner som raskt skal kunne bistå i og koordinere arbeidet rundt enkeltpersoner. Dette vil på sikt trolig erstatte "Oslo-piloten". Et slikt team eller varianter av det er allerede etablert i Bergen, Stavanger og Trondheim og Oslo er på trappene til en opprettelse. Det er et mål at TOT skal etableres i alle storbyer i løpet av 2008. Pro Sentret er svært positiv til opprettelsen av slike team, da det trolig kan bidra til en bedre samordning av hjelpetilbudet til ofre for menneskehandel.

Det er også opprettet et storbyforum der representanter fra embetsverk, politi og hjelpeapparat, samt politikere i de seks største byene er til stede. Formålet med møtene er erfaringsutveksling og videreformidle tiltak og tilnærminger man har hatt gode erfaringer med. I 2007 deltok Pro Sentret på de to møtene som var, i Bergen og Tromsø. Det foregår nå en evaluering av hvorvidt disse samlingene skal fortsette og i hvilken form. Pro Sentret mener møtene har vært nyttige, men at man i større grad må sikre at alle relevante organisasjoner og instanser blir invitert.

⁵ Se KOMs egen årsrapport for ytterligere informasjon.

I tillegg til å være representert i disse samarbeidsorganene, har Pro Sentret i 2007 deltatt på Redd Barnas nettverksmøter om handel med barn, og på UDI region Oslos nettverkssamlinger om arbeid mot menneskehandel.

VÅRT ARBEID MED PERSONER UTSATT FOR MENNESKEHANDEL

I løpet av 2007 har Pro Sentret bistått 34 kvinner som har vært utsatt for menneskehandel. I 2006 var antallet 14. Felles for disse kvinnene er at de har fortalt oss historier som tilsier at de er ofre for menneskehandel⁶ og at de har ønsket hjelp for å bedre sin situasjon. Deres historier har imidlertid vært forskjellige. Det samme har deres ønsker og behov for bistand. Hvilken bistand de faktisk har krav på er avhengig av kvinnenes oppholdsstatus i Norge. Det vil vi komme nærmere tilbake til.

Kvinnene kommer fra følgende land: Nigeria, Romania, Brasil, Thailand, Albania, Russland, Estland, Somalia og Kenya. Hovedvekten av kvinnene er fra Nigeria. 20 av kvinnene var nye for oss i 2007. De øvrige har vi kjent gjennom flere år. Den yngste kvinnen er 18 år, mens den eldste er 50 år. Gjennomsnittsalderen er 28, og de fleste kvinnene er i 20-årene.

Felles for de aller fleste av kvinnene er at de kommer til Europa og Norge for å forsørge seg selv og sine familier i hjemlandet, og at de ønsker seg "et bedre liv". Mange av kvinnene har barn i hjemlandet som de har hovedforsørgeransvaret for, og det store flertallet har også søsken og/eller foreldre som de ønsker å hjelpe ved å sende penger hjem. Et fåtall har barn i Norge.

Kvinnenes oppholdsstatus varierer. I 2007 fikk 9 innvilget refleksjonsperiode, og ytterligere to søkte før årsskiftet. Refleksjonsperioden er en 6 måneders midlertidig oppholds- og arbeidstillatelse. Dette er en ordning spesielt rettet mot ofre for menneskehandel som ikke har lovlig opphold i landet, og som ønsker hjelp til å bryte med miljøet bak menneskehandelen. Andre oppholdsstatuser er ulovlig opphold, EU/EØS/EFTA borgere, asylsøkere, turiststatus, innvilget asyl, søkt familiegjennforening og innvilget opphold på humanitært grunnlag.

De fleste av kvinnene har vi fulgt opp over lang tid, mens noen har ønsket råd, veiledning og oppfølging kun over en kortere periode. Vi vil understreke at det trolig er langt flere av våre brukere som har vært utsatt for menneskehandel, men at de av ulike grunner velger å ikke fortelle oss om dette.

Hva slags bistand og oppfølging kan Pro Sentret tilby?

Henvendelsene vi får fra kvinner som har vært utsatt for menneskehandel er svært ulike. I starten av et samarbeid henvender de seg ofte til oss med spørsmål knyttet til helse, bolig og arbeid. Først når tillit er etablert kommer det frem at situasjonen er mer komplisert enn hva de tidligere har gitt uttrykk for. Enkelte kvinner opplever sin situasjon så akutt at de umiddelbart forteller sin historie. Vår erfaring er at ofre for menneskehandel har sammensatte og ofte omfattende hjelpebehov.

⁶ Å definere hva som er menneskehandel og i forlengelse av dette; å identifisere hvem som er utsatt for menneskehandel, er som vi allerede har vært inne på ikke ukomplisert. I vårt arbeid med personer vi antar har vært utsatt for menneskehandel, tar vi utgangspunkt i kvinnenes egne historier og deres ønske om bistand fra oss. Kvinnenes fortellinger handler i hovedsak om utnyttelse av sårbar situasjon, men også om forledelse, vold og trusler, der formålet er å utnytte kvinnene i prostitusjon.

I vårt arbeid samarbeider vi med mange andre instanser. Advokat kobles nesten alltid inn i sakene, dersom kvinnene ønsker det. Advokaten kan bistå i forhold til å få avklart/lovliggjort oppholdsstatus, og med en eventuell anmeldelse av bakpersoner⁷ til politiet. Dersom kvinnene ønsker å anmelde sine bakpersoner vil de bli satt i kontakt med politiet. I Oslo er det hovedsakelig STOP-prosjektet⁸ som har koordinert arbeidet rundt anmeldelsene. STOP-prosjektet tilbyr også uformelle samtaler med kvinner som ønsker det, for å få vurdert sin situasjon før en eventuell anmeldelse. Dette oppfatter vi som et svært positivt tiltak, som gir kvinnene mulighet til å bygge en tillitsrelasjon til politiet. Samlet har 13 kvinner anmeldt sine bakpersoner. 5 av disse innga anmeldelse i 2007, de øvrige har anmeldt tidligere år. Etter det vi kjenner til er 6 av de 13 sakene henlagt, de fleste begrunnet med at det fremkommer for lite informasjon til at politiet kan forfølge saken nærmere. I tillegg ytret to andre kvinner ønsket om å anmelde i 2007, men grunnet manglende kapasitet hos politiet ble disse utsatt til 2008.

14 av kvinnene er eller har vært en del av ROSA prosjektet i 2007. Dette prosjektet er en del av regjeringens handlingsplan mot menneskehandel og tilbyr kvinner utsatt for menneskehandel til prostitusjon trygt bosted på kritesenter, og annen oppfølging. Vi har hatt et godt samarbeid med ROSA.

Det er nå slått fast at personer som er innvilget refleksjonsperiode har krav på økonomisk og sosialfaglig bistand fra sosialtjenesten. I Oslo har Grünerløkka sosialsenter, gjennom et samarbeidsprosjekt mellom Sosial- og helsedirektoratet og Oslo kommune, ansvar for å tilby denne bistanden. Vi samarbeider tett med sosialsentret når det gjelder økonomi, bosted og annen oppfølging. To av kvinnene fikk i løpet av 2007 dekket sine bostedgifter av Grünerløkka sosialsenter, da kritesentra, av ulike grunner, ikke var et egnet botilbud for dem. Dersom kvinnene søker asyl, er det UDI som har ansvar for økonomi og oppfølging. Kvinnene kan da bo på kritesenter i regi av ROSA eller på asylmottak. Det er også mulig å søke om alternativ bolig innen UDI systemet. UDI finansierte i 2007 alternativ bolig for én kvinne. I vår sosialfaglige oppfølging, samarbeider vi også med Nadheim Kvinnesenter. Nadheim Kvinnesenter er Kirkens Bymisjons tilbud til kvinner med prostitusjonserfaring.

Pro Sentret følger opp kvinnene før, under og etter et eventuelt brudd med bakmenn og prostitusjonsmiljøet. Noen ganger er vi inne i saken fra starten av. Andre ganger har kvinnene først kommet i kontakt med andre instanser som vi deretter etablerer et samarbeid med. Enkelte kvinner følges opp av andre, men bruker vårt helsetilbud eller våre arbeidsmarkedstiltak.

Ti av de 34 kvinnene deltok på ulike arbeidsmarkedstiltak på Pro Sentret og langt de fleste har brukt helsetjenestene våre en eller flere ganger. Et stort flertall av kvinnene er ikke lenger i prostitusjon. De som fortsatt selger seksuelle tjenester opplever ofte at de ikke har noe valg, grunnet kontinuerlig press fra bakpersoner og/eller forsørgelsesansvar overfor familie i hjemlandet.

⁷ Vi velger å benytte det kjønnsnøytrale begrepet "bakpersoner" i stedet for det oftere brukte "bakmenn", for å understreke at personene bak menneskehandelen også kan være kvinner.

⁸ STOP-prosjektet er en spesialgruppe innen Oslo-politiet som kun jobber med menneskehandelsaker.

Det siste året har vi sett en økning i henvendelser fra personer som ønsker å hjelpe kvinner utsatt for menneskehandel. Dette kan være kunder, kjærester eller andre som møter kvinnene i ulike situasjoner. Noen ganger tar de kontakt med oss sammen, andre ganger tar vedkommende kontakt med oss på egenhånd. Hva slags hjelp vi kan tilby er avhengig av hva kvinnene selv ønsker av bistand. Vi kan gi råd og veiledning til den personen som ønsker å hjelpe, men dersom vi skal bistå kvinnen direkte må hun selv ha et ønske om dette.

Pro Sentret tror at den relativt store økningen i antall personer som har fortalt oss historier om menneskehandel og som har ønsket bistand, skyldes flere ulike faktorer. For det første har vi satt inn flere ressurser i arbeidet, ikke minst på å informere alle brukerne om hvilke rettigheter de har dersom de har vært utsatt for menneskehandel. For det andre har flere opplevd å få god hjelp enten her eller hos andre, og har fortalt om dette til personer de kjenner som er i samme situasjon. Disse har igjen oppsøkt oss og bedt om bistand. Og for det tredje har den eksisterende handlingsplanen mot menneskehandel medført en betraktelig forbedring i bistands- og beskyttelsestilbudet. Vi vil særlig fremheve utvidelsen av refleksjonsperioden fra 45 dager til 6 måneder og at den gir rett til arbeidstillatelse, samt at alle personer utsatt for menneskehandel har krav på fem timer fri rettshjelp i forbindelse med en eventuell anmeldelse. Vi tror at disse tiltakene har ført til at flere personer nå ser et brudd med miljøet bak menneskehandelen som en reell mulighet.

Bildet er imidlertid langt fra lyserødt, og vi møter stadig det vi kan kalle "systemiske" utfordringer eller hindringer i arbeidet med å gi et godt og ikke minst verdig hjelpetilbud til ofre for menneskehandel. I det følgende vil vi peke på noen av disse.

Utfordringer i arbeidet med kvinner utsatt for menneskehandel

Mangel på differensiert botilbud

En hovedutfordring siste året, har vært å finne botilbud med tilpasset oppfølging til personer som av ulike grunner ikke passer inn i ROSA prosjektet. Den følgende historien kan illustrere dette.⁹

Jennifer er en nigeriansk kvinne i midten av 20-årene, som har fått innvilget refleksjonsperiode i Norge. Vi har samarbeidet med ROSA prosjektet rundt Jennifers situasjon, og hun var i en periode bosatt på et kriesenter utenfor Oslo. Av ulike grunner viste det seg at dette ikke var et egnet bosted for Jennifer.

Jennifer ønsket ikke å bo utenfor Oslo. Det er i Oslo hun har sitt nettverk, og her har hun en særlig sterk tilknytning til en menighet hun ønsker å besøke jevnlig. Som mange av de nigerianske kvinnene, gikk Jennifer gjennom en "juju" (voodoo) seremoni før avreise til Europa. Det ble etablert en pakt der Jennifer sverget på å betale tilbake den gjelden hun ville få ved å bli brakt til Europa. Hvor stor denne gjelden var fikk hun ikke vite før hun kom fram. Da fikk hun beskjed om å betale 60 000 Euro til sine bakpersoner. Når Jennifer nå har brutt med disse, og ikke lenger betaler ned på gjelden sin, er hun redd for at de, som følge av at hun har brutt pakt, kan skade henne gjennom juju. Jennifer opplever at det å være i menigheten er det eneste som kan hindre dem fra å nå henne gjennom juju. Det var imidlertid ikke mulig å få plass til Jennifer på Oslo kriesenter.

⁹ Jennifers historie er selvsagt anonymisert. Den er videre satt sammen av historiene til flere av kvinnene vi har bistått.

Krisesenteret var heller ikke en egnet plass å bo for henne fordi hun av ulike grunner ikke greide å følge de reglene krisesentret praktiserte. Vi erfarer at Jennifer ikke har vært alene om dette, noe ROSA-prosjektet også bekrefter. Et opphold på krisesenter er for øvrig tenkt som et akutt-tilbud, og det er dermed et behov for alternative bosteder til de kvinnene som blir boende på et senter over lang tid. Dette vil gjelde svært mange ofre for menneskehandel, da det som kjent tar tid å få behandlet søknad om varig opphold i Norge, noe de fleste ønsker.

Jennifer stod således på et tidspunkt uten bosted. Siden hun oppholdt seg i Oslo, og hadde refleksjonsperiode, ble det Grünerløkka sosialsenter sitt ansvar å finne en alternativ bolig til henne. Da det ikke finnes egne boliger for ofre for menneskehandel utenom krisesentrene, havner ofre for menneskehandel i samme kø som andre bostedsløse i Oslo. Det er ennå ikke avklart hvorvidt denne gruppen kan søkes inn på kommunale boligtiltak. Akutt-tilbudene som finnes er rettet mot personer med rus og/eller psykiatriproblematikk. Disse ble av Jennifer selv og alle i hjelpeapparatet rundt henne vurdert som uegnede for henne. Jennifer endte således opp med å bo på ulike midlertidige bosteder, før sosialkontoret fant en mer langvarig løsning. I en periode på to måneder flyttet hun 15 ganger, og måtte ved flere anledninger dele rom med ukjente menn og kvinner. Dette er en svært uheldig situasjon for en ung kvinne som allerede befinner seg i en vanskelig livssituasjon, og tydeliggjør behovet for et mer differensiert boligtilbud for kvinner utsatt for menneskehandel. I 2007 var det et økende antall menn utsatt for menneskehandel som oppsøkte hjelpeapparatet, og de er som kjent ikke i ROSA-prosjektet sin målgruppe. De vil dermed lett kunne komme i samme situasjon som Jennifer.

Pro Sentret og andre samarbeidsinstanser har jevnlig meldt fra om dette problemet til KOM, som har brakt det videre til den interdepartementale arbeidsgruppen mot menneskehandel. I tillegg har Nadheim kvinnesenter, ROSA prosjektet, REFORM (Ressurssenter for menn) og Pro Sentret samarbeidet om en søknad om midler til et boligprosjekt i regi av Kirkens Bymisjon. Søknaden ble sendt ansvarlige myndigheter sommeren 2007, og vi venter fremdeles på svar.

Pro Sentret er en del av Oslo kommunes storbyavdeling som har ansvaret for flere av kommunens botilbud. Vi har i påvente av en avklaring fra statlige myndigheter tatt initiativ til et samarbeid innad i storbyavdelingen for å se om der kan finnes eller etableres alternative bosteder til ofre for menneskehandel. Det er foreløpig ikke kommet noen endelig avklaring på dette, og vi vil fortsette samarbeidet i 2008.

Ulik oppholdsstatus gir ulike rettigheter

Det er i løpet av 2007 slått fast at sosial- og helserettighetene til ofre for menneskehandel avhenger av deres oppholdsstatus, og ikke av deres "status" som offer for menneskehandel. Unntaket er kun de fem timene fri rettshjelp alle har krav på i forbindelse med vurdering av anmeldelse, og tilbudet om trygge bosteder gjennom ROSA.¹⁰ Vi mener at dette er høyst problematisk, da det fører til store skjevheter i bistands- og beskyttelsestilbudet til personer som faktisk har vært utsatt for det samme.

¹⁰ Det har i 2007 vært mange diskusjoner og spørsmål rundt hvilke rettigheter som er knyttet til de ulike oppholdsstatus, og da særlig til refleksjonsperioden. Det blir nå arbeidet med en veiviser/handbok for dette, som vi håper vil avklare slike problemstillinger.

Et eksempel på dette er retten til **norskundervisning**. 1. september 2007 ble retten til norskopplæring for asylsøkere i mottak gjeninnført. Dette omfatter også personer som bor på krisesenter, noe vi er glade for. Vi synes likevel at det er uheldig at ikke alle som har blitt utsatt for menneskehandel har denne rettigheten, og vil særlig peke på at dette bør være en rettighet knyttet til refleksjonsperioden. Vi er selvsagt svært positive til at refleksjonsperioden innebærer en arbeidstillatelse, men norskkunnskaper er helt grunnleggende for å kunne få arbeid og dermed benytte seg av en slik tillatelse. Det samme vil gjelde for EU/EØS/EFTA borgere utsatt for menneskehandel, som kan søke arbeidstillatelse her. Per i dag dekker ROSA prosjektet, grunnet ekstra tilførte midler, norskkurs for sine brukere, og Pro Sentret og Nadheim Kvinnesenter har i perioder hatt tilbud om norskkurs en gang i uken. Når budsjettet har strukket til har vi hatt mulighet til å betale eksterne kurs for noen av våre brukere. Vi mener likevel at dette ikke er godt nok, og at retten til norskopplæring bør innføres for alle personer utsatt for menneskehandel.

Et annet eksempel er støtte til **livsopphold**. Asylsøkere som bor på krisesenter mottar et basisbeløp fra UDI som utgjør ca. kr. 3.000 kroner i måneden. I Oslo mottar personer som har refleksjonsperiode ca. kr. 5.000,- i livsopphold. Dette skillet framstår som urimelig.

Videre vil vi viderebringe vår kritikk fra fjorårets rapport mot at såpass mange grupper er utelukket fra å kunne søke refleksjonsperiode og dermed er avskåret fra de rettigheter denne innebærer. Vi vil særlig framheve det problematiske ved at personer med opphold i et Schengen land i følge AID's instruks ikke har mulighet til å søke om refleksjonsperioden. Vi kjenner til kvinner med nigeriansk statsborgerskap og opphold i Italia, som mener at trusselen mot dem vel så mye er i Italia som i hjemlandet, dersom de skulle bryte med miljøet bak menneskehandelen. De ønsker dermed ikke å reise tilbake til Italia, men vil dersom de oppholder seg i Norge ikke ha rett på støtte utover såkalt "nødvendig omsorg" inntil de forlater landet. Dette gjør det nærmest umulig for dem å vurdere å bryte med sine bakpersoner. Den samme problematikken vil gjelde EU/EØS/EFTA borgere av land som er medlem av Schengen, så som kvinner fra Baltikum.

Overgangen mellom systemer

I nær sammenheng med det overstående har vi erfart at det oppstår utfordringer når personer utsatt for menneskehandel endrer oppholdsstatus, og da særlig fra å ha refleksjonsperiode til å bli asylsøker. Fortsettelsen på Jennifers historie kan illustrere noe av dette.

Et par måneder etter at Jennifer hadde fått et fast sted å bo, gikk refleksjonsperioden hennes ut. Jennifer hadde innen utgangen av refleksjonsperioden ikke våget å anmelde sine bakpersoner av frykt for represalier mot familien i hjemlandet. Hun kunne dermed ikke søke ny midlertidig arbeids- og oppholdstillatelse, da innvilgelse av denne er knyttet til anmeldelse av bakpersoner. Hun valgte, i samråd med sin advokat, å søke asyl. Dermed var det UDI som fikk ansvar for hennes situasjon, og Grünerløkka sosialsenter skulle ikke lenger bistå i saken. Spørsmålet som raskt dukket opp, var om hun igjen skulle være nødt til å flytte. Som asylsøker er boalternativene i hovedsak asylmottak eller krisesenter, som altså ikke var et egnet tilbudt til Jennifer.

Innen UDI systemet finnes likevel ulike boalternativer. Ved hjelp av UDI's fleksibilitet har Jennifers sak fått en heldig løsning, og hun har kunnet fortsette å bo i sin nåværende bolig der hun også får god oppfølging. Saken viser likevel at det er nødvendig å få på plass tydelige retningslinjer for overgangen mellom refleksjonsperioden, der kommunen har ansvar for økonomi og oppfølging, til asylsøknad der UDI har dette ansvaret. For Jennifer, som ikke har fått seg jobb, er det også en utfordring å skulle klare seg med 2000 kroner mindre i måneden. Tanken på å gå tilbake til prostitusjon er nærliggende.

En siste problemstilling vi vil peke på i denne sammenheng, er at refleksjonsperioden innebærer en arbeidstillatelse, noe en ikke automatisk får som asylsøker. En kan søke om midlertidig arbeidstillatelse, men dersom det er tvil om ens identitet vil dette bli avslått. En person utsatt for menneskehandel kan da komme i en situasjon der han eller hun må avslutte et arbeidsforhold en har fått i løpet av refleksjonsperioden fordi en ikke får arbeidstillatelse som asylsøker. Vi mener dette framstår som urimelig og uhensiktsmessig.

Retur til hjemlandet

Det har fra myndighetenes side vært en del fokus på returordninger i 2007. IOM (International Organization for Migration) har fått i oppdrag av regjeringen å bistå personer utsatt for menneskehandel som ønsker en frivillig retur og bistand til reintegrering i sitt hjemland. Det er etablert et eget prosjekt for frivillig retur til Nigeria. Etter det vi kjenner til har ingen personer reist tilbake til Nigeria gjennom dette prosjektet. Vi viser til FAFO's rapport "Facing return: Perceptions of repatriation among nigerian women in prostitution in Norway" fra 2007 for en presentasjon og analyse av nigerianske kvinners syn på retur. Våre erfaringer sammenfaller i stor grad med funnene presentert her. Etter det vi forstår har kun et fåtall personer benyttet seg av ordningen om frivillig retur til andre land.

Vi ønsker her å framheve at det i hovedsak ikke er samsvar mellom myndighetenes fokus på og mål om at flere ofre for menneskehandel skal returnere til sine hjemland, og behovene de det gjelder uttrykker. Det store flertallet ønsker bistand og beskyttelse i Norge. Dersom de skulle måtte returnere ønsker de stort sett ikke oppfølging i forhold til dette, da de ikke vil at noen i hjemlandet skal vite at de har vært i prostitusjon i Norge. I tillegg vil vi nevne at vi har støtt på utfordringer når det gjelder kravet om at en person som vil returnere gjennom IOM sitt prosjekt må registreres hos politiet, da de fleste vi bistår er svært skeptiske til en slik kontakt. I flere konkrete saker har vi opplevd dette som et hinder for at personer ønsker bistand til retur.

Advokatbistand

Personer utsatt for menneskehandel har som nevnt krav på fri rettshjelp i fem timer ved vurdering av anmeldelse av menneskehandelsaker. Mange har også fått oppnevnt bistandsadvokat i forbindelse med anmeldelse og straffeforfølgning av saken, men da menneskehandel ikke har vært konkret nevnt som en sakstype som gir rett til bistandsadvokat har vi dessverre sett at dette har blitt avslått i enkelte saker i 2007. Stortinget har i 2008 vedtatt at fornærmede og etterlatte i straffesaker skal få styrket sine rettigheter. Dette innebærer blant annet at bistandsadvokatorordningen utvides til å gjelde flere sakstyper, og menneskehandel er i motsetning til tidligere konkret nevnt her. Dette er vi svært glade for.

Som blant annet riksadvokat Tor-Aksel Busch har uttalt, kan det være vanskelige grensdragninger mellom de straffbare handlingene menneskehandel, menneskesmugling og hallikvirksomhet. Riksadvokaten har videre understreket at det ikke skal oppfattes som et nederlag for politi og påtalemyndighet dersom en ikke lykkes i å bevise menneskehandel, men heller fører sak og oppnå domfellelse for hallikvirksomhet. Selv om vi har forståelse for en slik tilnærming, vil vi peke på faren for at dette kan føre til at mulige ofre for menneskehandel mister sine rettigheter, som retten til bistandsadvokat.

Oppfølging i hele landet

Det har i løpet av 2007 blitt etablert tydeligere retningslinjer og samarbeidsrutiner for hvordan man best kan følge opp personer utsatt for menneskehandel i Oslo. Godt samarbeid med blant annet advokater, Grünerløkka sosialsenter og politi gjør oppfølgingsarbeidet lettere.

Vi har erfart at dette gjenstår i mange andre deler av landet. Vi har sett tilfeller hvor sosialsentre ikke vil yte bistand, og det har vært en utfordring å finne advokater med rett kompetanse eller interesse. Det er viktig at informasjon om rettighetene til personer utsatt for menneskehandel kommer ut til politi og hjelpeapparat i hele landet, slik at ofre møter et godt forberedt apparat dersom de ønsker bistand. Oppretting av tverretatlige team i alle storbyer vil være et viktig steg i så måte.

Et viktig kompetansehevingstiltak, som vi har sett har hatt effekt, er at politiets nasjonale kompetansegruppe mot menneskehandel har gjennomført regionale opplæringsseminar i alle politidistrikt i Norge. Det er dessverre likevel slik at vi fortsatt erfarer saker der utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge når de er i kontakt med politiet først og fremst blir behandlet som lovbrøyttere, og da særlig i forhold til utlendingslovgivningen, og at det at de kan være mulige ofre for menneskehandel ikke blir tilstrekkelig vektlagt og undersøkt.

Vi kjenner videre til at Grünerløkka sosialsenter med godt resultat har bidratt til veiledning av andre sosialsentre i Norge.

Anmeldelser, straffeforfølging og utfordringer knyttet til dette

Vi har dessverre opplevd at kvinner som ønsker å anmelde sine bakmenn, og som selv vurderer at dette haster, har måttet vente i lengre tid på grunn av manglende kapasitet hos STOP- prosjektet, eller fordi det lokale politiet utenfor Oslo i første omgang ikke har villet ta imot anmeldelsen. Vi anser det som helt sentralt at kvinnene får muligheten til å anmelde snarest mulig når de ønsker dette, både fordi det kan være viktig for saken og fordi det kan være viktig for kvinnene å få satt i gang prosessen når de selv er klare for dette.

Politiet i Oslo har også vært tydelige på at de i 2007 ikke har prioritert saker fra det nigerianske miljøet, da disse har vært vanskelige å etterforske. Øyvind Norgaren ved STOP-prosjektet uttaler i Dagsavisen 01.02.08 at de 3-4 anmeldelsene de fikk inn fra nigerianske kvinner i 2007, alle ble henlagt grunnet for få konkrete opplysninger og vanskelighetene med å etterforske disse. Vi vil understreke at dette ikke betyr at kvinnene ikke har vært utsatt for menneskehandel.

Vi vil derfor igjen framheve at vi mener at vilkårene for en ny midlertidig oppholds- eller arbeidstillatelse for ofre for menneskehandel er for strenge, da de ikke bare innebærer at man skal anmelde bakpersoner, men også at saken faktisk blir etterforsket og at politi/påtalemyndighet mener at ens tilstedeværelse i landet er nødvendig av hensyn til etterforskningen eller straffesaken. Dette slår altså særlig uheldig ut for nigerianske kvinner per i dag.

Vi vil i forlengelsen av dette peke på at det ikke bør være en forskjell på bistanden ofre for menneskehandel får fra hjelpeapparatet på bakgrunn av om en anmelder bakpersoner eller ikke. Vi synes i 2007 å ha sett tendenser til at hjelpeapparatet er mer velvillig innstilt til de som anmelder, og særlig til de som blir sett på som viktige/"gode" vitner.

Vi vil likevel si oss enig i kritikken som er fremkommet i det siste (se Dagsavisen 31.01.08), mot at ofre som har vitnet mot bakpersoner i etterkant får avslag på søknad om opphold i Norge. Med referanse til Europarådets konvensjon, vil vi advare mot at personer utsatt for menneskehandel kun blir et redskap for å straffeforfølge menneskehandlere, og at deres egen sikkerhet og behov for bistand ikke blir ivaretatt.

Særlige utfordringer i 2008

Vi fikk i 2007 en økning i menneskehandelsaker fra innearenaen. Av de nye i 2007, har 5 av dem arbeidet på denne arenaen. Alle kom i kontakt med Pro Sentret på eget initiativ. Det var ulikt hvordan de hadde hørt om oss, noen ble anbefalt oss av venner, andre fant oss gjennom nettsidene våre. Vi ser det som en utfordring fremover å nå større deler av innearenaen, og da særlig sett i forhold til at loven som forbyr sexkjøp er på trappende. Vi forventer at gateprostituasjonen, i alle fall i første omgang, vil forsvinne og vi tror at flere vil forflytte seg til innearenaen.

Vi forventer også andre utfordringer i arbeidet mot menneskehandel i forbindelse med den nye loven. På den ene siden tror vi at forbudet mot sexkjøp kan gjøre det vanskeligere å opparbeide tillit til personer som selger sex, også ofre for menneskehandel, og at det dermed kan bli vanskeligere å nå dem med informasjon og hjelpetilbud. På den andre siden tenker vi at noen kvinner kan se innføringen av loven som muliggjørende for et brudd med prostitusjon og bakpersoner.

Til sist vil vi peke på at vi har fått signal om at flere etater har fått kuttet i budsjetter som omfatter bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel. Vi vil understreke viktigheten av at myndighetene opprettholder sitt fokus på denne menneskehandelsproblematikken, også utenom de politiske festtalene.

OPPSØKENDE ARBEID PÅ GATA

Målsetting

Målet med det oppsøkende arbeidet på gata er å gi tilbud om sosial- og helsefaglig hjelp, informasjon og veiledning til kvinner og menn som selger seksuelle tjenester på strøket. Vi hadde som målsetting i 2007 å gå fire oppsøkende team i uka. Dette har vi i stor grad fått til. I 2007 har vi gått 80 % flere patruljer enn i 2006.

2005	2006	2007
111 patruljer	105 patruljer	189 patruljer

Oppsøkende arbeid

Vi går oppsøkende i gateprostitusjonsmiljøet minst tre dager i uken. På tirsdager og torsdager går vi fra kl 21.00 til kl 24.00. På onsdager går vi på formiddagen. I løpet av sommeren og høsten gikk vi noen patruljer til 02.00 – 03.00 på hverdager og helg. Vi treffer flere kvinner på natten enn om kvelden, og da spesielt nigerianske kvinner.

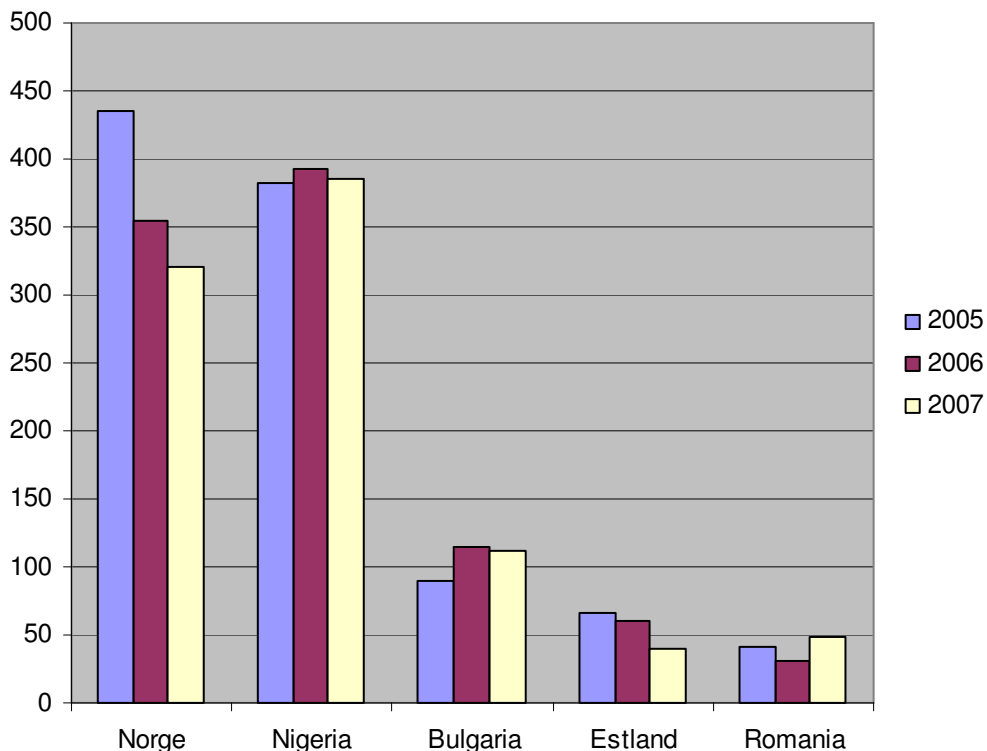
De oppsøkende teamene består av to personer med ulik bakgrunn. Det kan være sosialarbeidere, kulturformidlere og sykepleiere, samt studenter og praktikanter. Vi har per dags dato kulturformidlere fra Bulgaria og Nigeria. De får en spesielt god kontakt med kvinnene og dette skaper en viktig portal for både det helsefaglige og det sosialfaglige arbeidet.

Når vi oppsøker kvinnene på gata, krever det en bevissthet om at vi beveger oss på deres arena. For at våre tilnærminger skal være hensiktsmessige, må vi respektere kvinnenes "arbeidsplass". Dette innebærer at vi kun tar kontakt med kvinnene dersom de ikke er i kontakt med en kunde eller på andre måter ser opptatte ut. Kontakten avbrytes dersom vi opplever at møtet ikke er ønsket. I det oppsøkende arbeidet er vi korte og konkrete og ikke påtrengende. For lengre samtaler inviteres vedkommende til våre lokaler. Utenom å informere om tilbudet vårt, deler vi ut kondomer, glidemiddel og intimservietter. I tillegg til en positiv helseeffekt, er dette en viktig inngangsport for å komme i kontakt med kvinnene og informere dem om Pro Sentrets øvrige tilbud.

I tillegg til kontaktetablering, er observasjon og registrering av endringer og utviklingstrekk i gateprostitusjonen viktige mål for arbeidet. Vi har et særlig fokus på "nyrekruttering", det vil si tilfanget av kvinner under 25 år. Overfor denne gruppa forsøker vi å forebygge at prostitusjonskarrieren videreutvikles. Dialog og samhandling med andre som oppholder seg på prostitusjonsstrøket, som vektere, forretningsdrivende, politi og andre kommunale tiltak er også prioritert når vi arbeider oppsøkende i Oslo sentrum.

Utvikling i gateprostitusjonen

Tabellen nedenfor viser de fem største gruppene av kvinner i gateprostitusjon de tre siste årene. I 2005 traff Pro Sentret flest norske kvinner i gateprostitusjonen, tett fulgt av kvinner fra Nigeria. Både i 2006 og i 2007 har imidlertid de nigerianske kvinnene vært i flertall. Som tabellen viser har antallet nigerianske kvinner påtruffet i gateprostitusjon i Oslo holdt seg relativt stabilt de siste tre årene. Antallet norske og estiske kvinner har gått jevnt nedover, mens antallet kvinner fra Bulgaria og Romania har økt fra 2005 til 2007.

Vedtak om kriminalisering av sexkjøp og politiaksjoner

Debatten som var i forkant at Arbeiderpartiets landsmøte i april ble nøye fulgt av våre brukere. Daglig fikk vi spørsmål om vi hadde fått ny informasjon i forbindelse med kriminalisering av sexkjøp. Da det 22. april ble vedtatt at Arbeiderpartiet ville gå inn for kriminalisering, fikk dette straks innvirkning på hvor mange vi traff ute på gata. Antallet kvinner vi møtte sank umiddelbart. Samtidig var det flere politiaksjoner i det bulgarske miljøet, noe som også bidro til å redusere antall kvinner på gata i denne perioden. Tallene holdt seg lave til midten av sommeren, da begynte vi igjen å treffe flere kvinner på gaten.

Hva har kvinnene vært opptatte av i 2007?

I det oppsøkende arbeidet bruker vi først og fremst mye tid på kontaktetablering og på å gi informasjon om Pro Sentret og våre tilbud. Mange har spørsmål til oss, og samtaler dreier seg i hovedsak om kondombruk, og at det er få kunder og dermed lite å gjøre. Dette la vi spesielt merke til i sommerperioden, men det har vært et tilbakevendende tema hele året. I 2007 var kvinnene tillegg opptatt av følgende:

- I forbindelse med opprettelsen av STOP-gruppa til politiet var det mange som ønsket informasjon om hva dette var.
- Det har vært mange spørsmål og kommentarer til politiets aktivitet på strøket. Det har vært mye politiaktivitet, med kontroll av biler, samt kontroll av oppholdspapirer til utenlandske kvinner. Det har også vært stort fokus på kvinner og menn som har sex i biler og parker i kvadraturen, og flere har fått bøter. Mange har ønsket informasjon om dette.
- Vi har hatt sykepleiere med i det oppsøkende arbeidet, og det har ført til mange helserelaterte henvendelser.
- Et av de store temaene har selvfølgelig vært Arbeiderpartiets landsmøte og diskusjonen om lovendring når det gjelder sexkjøp. Det var spørsmål om det allerede var forbudt å kjøpe sex, om når loven kommer og om hva som skjer med Pro Sentret når loven trer i kraft. Mange er bekymret for sin egen fremtid ved lovens ikraftsettelse.
- Det har vært mye media på strøket. Mange har tatt bilder og filmet kvinnene uten deres tillatelse, og det har vært mye frustrasjoner rundt dette. De fleste kvinnene lever et dobbeltliv og vil ikke at familien skal finne ut at de selger sex i Oslos gater.
- Politiaksjonen i det bulgarske miljøet førte til mange spørsmål. Mange ville vite hva som skjedde med dem som ble tatt av politiet. Noen ønsket hjelp til å slutte, samt hjelp til å komme seg til hjemlandet.
- Det har vært flere episoder med vold og voldtekt på strøket. Kvinner har informert oss om dette og bedt oss advare andre kvinner. Mange har ønsket hjelp til å anmelde situasjoner som har oppstått. Pro Sentrets oppsøkende team har også bidratt til å avverge voldelige episoder.
- Flere har hatt spørsmål om boligsituasjonen sin. Det har vært problemer med uærlige husverter og mangel på et sted å bo.
- Kunder kontakter oss fordi de ønsker bistand til å hjelpe kvinner de kjenner på strøket.

2008

2008 kommer til å bli et utfordrende år med tanke på endringer i gateprostitusjonen. Vi forventer at vi kommer til å treffe færre kvinner på gata i tiden framover, men vi ønsker likevel å fortsette med det oppsøkende arbeid som før. Det er imidlertid ønskelig å utvide det oppsøkende arbeidet til også å gjelde internett. I løpet av 2007 erfarte vi at flere kvinner som har gata som arbeidsarena begynte å legge ut annonser på ulike kontaktsider og chatteforum på internett. Oppsøkende arbeid på internett vil også være viktig for å kunne komme i kontakt med menn som selger sex, da disse ikke påtreffes ute.

Vår erfaring er at vi treffer flere kvinner på gaten om natten, enn på kvelden. Derfor kommer vi til å utvide det oppsøkende arbeidet til godt over midnatt. Til forskjell fra tidligere år vil vi i 2008 gå regelmessige patruljer om natten gjennom hele året, og ikke bare i sommermånedene.

OPPSØKENDE ARBEID PÅ INNEMARKEDET

Markedet

Når vi angir om prostitusjonen foregår på innendørsmarkedet eller utendørs, knytter dette seg i store trekk til hvor avtalen om kjøp og salg av seksuelle tjenester inngås. Innemarkedet omfatter flere arenaer. Det er prostitusjon fra institutter og leiligheter, samt aktiviteter på klubber, restauranter og hoteller. Vårt arbeid har i hovedsak rettet seg mot institutter og private leiligheter. Instituttene har en forretningsfasade og det er vanligvis ikke nødvendig å avtale besøk på forhånd. Antallet institutt har vært relativt stabilt de siste årene. Fra år til annet legges noen ned og andre kommer til. I 2007 registrerte vi **11 institutter i Oslo mot 10 året før**. Tabellen nedenfor viser hvor mange ulike brukere vi har påtruffet og hvor mange ganger vi har møtt dem.

År	Ulike brukere	Antall treff
2005	179	396
2006	79	152
2007	121	337

Prostitusjon fra private leiligheter er et fenomen som for alvor tok til på midten av 90-tallet, i forbindelse med flere politiaksjoner mot massasjeinstituttmarkedet. Dette markedet var minst tre ganger så stort som i dag. Tjenestene i leiligheten annonseres i bestemte annonseorgan eller på internett. Avtaler gjøres som regel pr. telefon. Antall personer som arbeider på hvert enkelt institutt eller leilighet varierer. Enkeltindivider arbeider også med det vi kaller "mobil prostitusjon". Tjenestene annonseres i bestemte annonseorgan eller på internett og den enkeltes reiserute, som kan være spredt utover hele landet, oppgis. Avtalen gjøres som regel på telefon.

Enkelte av de vi møter er aktive på flere av disse arenaene samtidig. Vårt inntrykk er at den mobile prostitusjonen øker. Det kan delvis skyldes økende press på prostitusjonsmarkedet (at aktørene søker seg til nye eller mer skjulte markeder), delvis kan det knyttes til alminnelige tendenser i arbeidsmarkedet: at teknologi gjør mer mobilitet mulig og at arbeidsstokken generelt er mer mobil.

Vi regner med at ca. 57 % av prostitusjonen på landsbasis foregår på innemarkedet. Det europeiske nettverket TAMPEP har anslått at noe i underkant av 2/3 av de prostituerte arbeider innendørs og at ca. 3/4 av alle utenlandske i prostitusjonen arbeider innendørs¹¹. Her er det store lokale variasjoner. I Oslo har vi for eksempel et forholdsvis stort gatemarked, innendørsmarkedet utgjør ca 45 %. I Trondheim og Kristiansand foregår imidlertid praktisk talt all prostitusjon innendørs.

Vårt oppsøkende arbeid på innemarkedet har foregått i Oslo. De fleste steder sentralt beliggende, men godt fordelt på både vest- og østkanten av byen. Mange av de kvinnene vi treffer der er også aktive i den mobile prostitusjonen. Det er store variasjoner i forhold til miljø, nasjonaliteter og antall personer som til enhver tid jobber på et sted. Enkelte av stedene kan ha et miljø sammensatt av flere nasjonaliteter, mens andre igjen er for eksempel rene thaisteder eller rene norske. I 2006 var ca. 1/2 av kvinnene vi traff på innendørsmarkedet utenlandske.

¹¹ Se TAMPEPs rapport "European overview of HIV and sex work" 2007.

I 2007 er andelen utenlandske over 2/3, de aller fleste av thailandsk opprinnelse. Dette avspeiler ikke nødvendigvis en endring i markedet. Trolig er det et resultat av våre prioriteringer i året som gikk.

Målsetting

Målsettingen med arbeidet har vært å gi kvinner og menn som selger seksuelle tjenester på innemarkedet et tilgjengelig tilbud om sosial- og helsefaglig hjelp, informasjon og veiledning. Den enkelte definerer selv sitt behov og er styrende i prosessen.

- Vi ønsker å gi konkrete helsetilbud, samt adekvat veiledning om helsespørsmål
- Vi ønsker å gi råd og veiledning om sosiale, økonomiske og juridiske spørsmål
- Vi ønsker å innhente kunnskap om miljøene og holde oss à jour med eventuelle endringer

Vårt arbeid i 2007

Vi har oppsøkende arbeid på innendørsmarkedet en ettermiddag/kveld i uka. Teamet har hovedsakelig bestått av en sosialarbeider og en helsearbeider. Hovedfokus i det helsefaglige arbeidet har vært forebygging og testing av seksuelt overførbare infeksjoner (SOI), rådgivning og formidling til annet helsetilbud (for eksempel lege på Pro Sentret, fastlege eller akuttmedisinsk hjelp). Vi gir tilbud om gratis vaksine mot Hepatitt A og B og vi tar blod- og urinprøver for å sjekke for ulike seksuelt overførbare infeksjoner. Det er stor interesse for disse tilbudene. Vi har også, som tidligere år, delt ut gratis kondomer, glidekrem og angrepiller.

De fleste på innemarkedet har liten kontakt med det offentlige hjelpeapparatet utover Pro Sentret. Det oppsøkende arbeidet følges derfor av mer individuell oppfølging for de som ønsker det. Kontinuiteten i arbeidet og etter hvert opparbeiding av tillit, gjør det mulig for oss å komme inn på andre aktuelle temaer og problemstillinger. Generelle spørsmål om ekteskap/kjæreste/familie/barn, økonomi/jobb/utdanning, prostitusjon/seksualitet, vold, rus og psykiatri, går igjen. Hvilke spørsmål og problemer den enkelte tar opp, varierer og avhenger av vedkommendes nasjonalitet, oppholdsstatus og sosiale situasjon.

Vi har gått oppsøkende på 7 forskjellige institutter og i 8 forskjellige leiligheter i 2007.

Viktige tendenser på innendørsmarkedet

Året 2007 har vært preget av uro. Det har tidvis vært skrevet mye i pressen om prostitusjon som foregår fra leiligheter. Politiet har foretatt razziaer og arrestasjoner. Fokuset har ofte vært på utenlandske kvinner. De blir mer synlige – ikke minst i pressen - og følgelig mer sårbare. Naboer og utleiere reagerer og resultatet blir oppsigelser og stadig jakt på nye lokaler. Politiet har også vært mer aktive i forhold til å oppsøke institutter og leiligheter. Det rapporteres oftere om at politi gir seg ut for å være kunder og krever informasjon om leieforholdet når de kommer. Målet synes å være å legge press på evt. utleier. Institutter har også blitt stengt i året som gikk, med mer mobilitet blant de som arbeidet der som konsekvens.

Debatten om kriminalisering av kjøp av seksuelle tjenester har også bidratt til uroen, særlig etter de politiske diskusjonene i april. Det er et stort behov for faktisk kunnskap om framdriften i lovarbeidet. Mange oppfatter at debatten dreier seg om kriminalisering av prostitusjon som sådan og en del tror at forbudet er trådt i kraft allerede. De fleste velger å avvente utviklingen, men noen planlegger allerede nå å arbeide mobilt eller i mindre leiligheter for å unngå politiets oppmerksomhet. Faren ved dette er at de vil bli mer alene og dermed mer sårbare. Vi kan foreløpig ikke si at debatten har ført til endringer i interessen for alternativer til prostitusjon på de stedene vi har vært. Alternativer har hele tiden vært et viktig tema i våre samtaler med kvinnene på innendørsmarkedet.

Utfordringer i videre arbeid

Prostitusjonen er svært følsom for regulerende tiltak, samtidig som markedet raskt tilpasser seg nye forhold. Innendørsmarkedet er ikke noe unntak i så henseende. Vi må anta at økende konkurranse, mer regulerende tiltak og mer mobilitet vil føre til at markedet kan endre seg raskt. Den nye lovgivningen vil trolig få størst synlige utslag i gateprostitusjonen og vi vet at flere derfor orienterer seg mot innendørsmarkedet. Samtidig har politiet gitt uttrykk for at de vil trappe opp arbeidet innendørs. Dette krever at Pro Sentret følger markedsutviklingen nøye for å dokumentere endringene som kommer og tilpasse tilbudene våre deretter. Vi må forberede oss på at markedet kan "lukke seg" mer, noe som stiller krav til fleksibilitet i det oppsøkende arbeidet. Samtidig må vi opprettholde et faglig godt helse og sosialtilbud. Vi kommer til å videreføre erfaringene fra arbeidsmarkedsprosjektene og ivareta de mulighetene som NAV reformen gir. I 2008 kommer vi til å prioritere arbeidet med de thailandske kvinnene, blant annet ved å tilby norskkurs og kurs om rettigheter/jobbsøking for denne gruppen.

Vi må anta at de forestående endringene i lovgivningen og behovet for informasjon vil kreve at vi fortsetter å styrke rettighetsperspektivene i det oppsøkende arbeidet.

INDIVIDUELT KLIENTARBEID

En viktig del av Pro Sentrets arbeid gjennom alle år har vært individuell oppfølging og rehabilitering av kvinner og menn med prostitusjonserfaring. De fleste brukerne ønsker seg ut av prostitusjonen, men trenger hjelp til å greie det. Vår erfaring er at veien ut av prostitusjonen er en lang og kronglete prosess. Ofte skorter det på gode tiltak og støtteordninger i samfunnet. Noen sliter med rusavhengighet og/eller psykiske problemer som må gripes fatt i. De fleste av brukerne har ingen – eller lite utdannelse og mangler erfaring fra det vanlige arbeidsliv. Alternativene til prostitusjon er derfor begrenset. Denne kjensgjerningen har vi fokusert spesielt på i 2007 og har satset mye på kursing, kvalifisering, arbeidstrening og arbeidsmarkedstiltak¹².

Målsetting

Vi skal gi et relevant sosialt oppfølgings – og rehabiliteringstilbud til enkeltpersoner. Vi skal arbeide med enkeltpersoner i forhold til sosiale og helsemessige problemer, samt motivere til endring, personlig vekst og å finne alternativer til prostitusjon.

Metode

I det individuelle arbeidet er det viktig at det er brukeren selv som definerer sine problemer og sine behov. Brukeren har således selv herredømme over hva hun/han ønsker at vi skal bistå med, og i hvilket tempo bistanden skal gis. Det er brukeren som er ekspert i eget liv. Kvinner og menn med prostitusjonserfaring har ofte blitt møtt med fordømmende holdninger fra samfunnet. Det er derfor spesielt viktig å bygge en god relasjon til den vi ønsker å yte bistand til. Arbeidet med individuell oppfølging er en samarbeidskontrakt mellom to parter som skal etterstrebe likeverdighet. For å formalisere dette har vi i 2007 tatt i bruk skriftelige arbeidsplaner med langsiktige mål og delmål overfor de av brukerne som ønsker langvarig og systematisk oppfølging. Arbeidsplanen blir evaluert underveis og eventuelt endret eller avsluttet sammen med brukeren.

Det å få styrket sin selvtillit og oppleve at man mestrer nye ting er et viktig ledd i forhold til å tørre å gjøre yterligere endringer i livet. Vår rolle i det individuelle klientarbeidet er å klargjøre de alternativer til prostitusjon som foreligger, og diskutere de konsekvensene det ene eller det andre valget vil innebære. Uansett hvilke valg vedkommende tar vil vi gi vedkommende hjelp og støtte til å bedre sin livssituasjon.

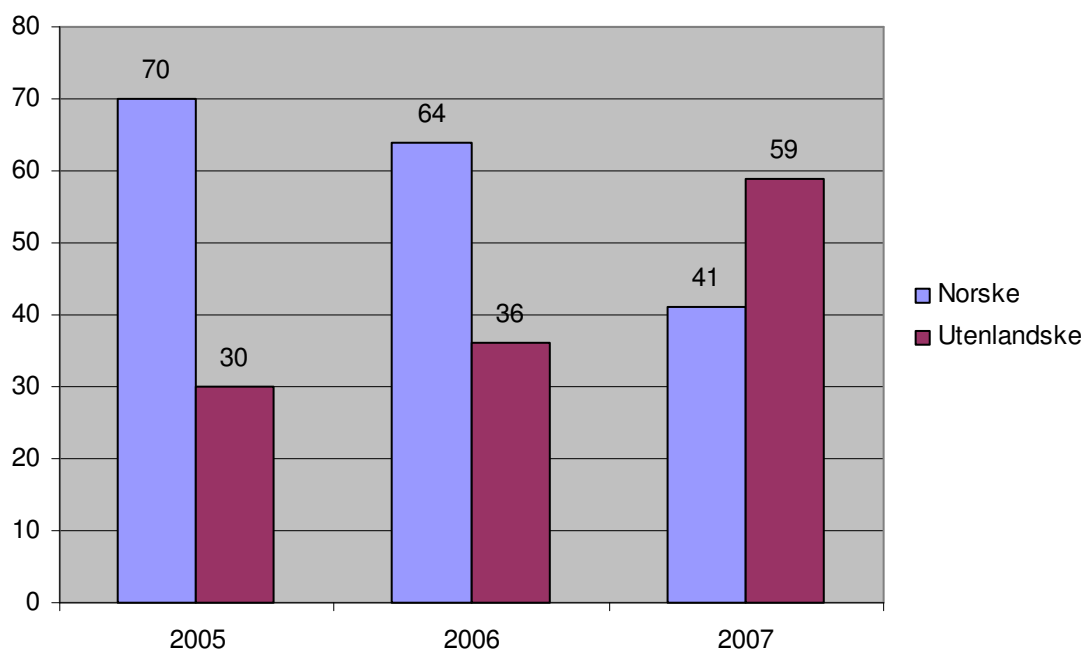
Problemområder

De mest vanlige problemområdene vi arbeider med er økonomi, juridiske spørsmål, seksualitet, overgrepssproblematikk, rusmestring og behandling, psykiske problemer, boligspørsmål, familie – og par – problematikk, prostitusjon og hjelp til å finne alternativer til prostitusjon. Vi samarbeider mye med det øvrige hjelpeapparat, og fungerer ofte som en brobygger i så måte.

¹² Se kap om arbeidsmarkedstiltak i denne rapporten.

Hvem benytter seg av individuell oppfølging

I 2007 var det 225 personer som benyttet seg av tilbudet om poliklinisk oppfølging. Dette utgjør 16,5 % av alle brukerne Pro Sentret var i kontakt med dette året. Dette er en økning i forhold til året før. I 2006 utgjorde antallet brukere som mottok individuell oppfølging 11,8 % av totalen. Økningen skyldes først og fremst at de utenlandske brukerne i større grad enn i de foregående årene har benyttet seg av individuell oppfølging. Av de 225 brukerne som fikk individuell oppfølging i 2007 var 59 % utenlandske, mot 36 % i 2006. Majoriteten av Pro Sentrets brukere har vært av utenlandsk opprinnelse de siste årene. Det har derfor vært en målsetting å markedsføre det individuelle oppfølgingsarbeidet bedre overfor denne gruppen slik at også de ville benytte seg av dette tilbudet. I løpet av de siste tre årene har vi gradvis greid å opparbeide oss tillit og gode relasjoner til våre utenlandske brukere og et stadig økende antall kvinner ønsker denne hjelpen. Tabellen nedenfor viser den prosentvise fordelingen av norske og utenlandske brukere de tre siste årene.

De utenlandske personene som har benyttet seg av individuell oppfølging fordeler seg på 19 nasjonaliteter. Blant disse er det Nigeria som utmerker seg som den desidert største gruppen. 52 % av de utenlandske er av nigeriansk opprinnelse. Dernest kommer Thailand 10,5 %, Bulgaria 8,8 %, Romania 7 %, Brasil 5,3 % og Litauen 3,5 %. Fra de resterende nasjonene dreier det seg om 1 – 3 personer som har fått individuell oppfølging. De norske er dog den neste største gruppa på 41 %.

Norske

Av de norske som får individuell oppfølging er majoriteten fortsatt kvinner med rusproblemer, og som prostituerer seg på gata eller har gjort det. Enkelte av disse kvinnene har sluttet å selge seksuelle tjenester daglig, da de har tapt konkurransen med de mer oppgående og unge utenlandske kvinnene. Noen har derfor funnet andre, ofte kriminelle, måter å skaffe seg penger til sitt rusforbruk på. Andre har skaffet seg faste kunder, som de gjør avtaler med på telefon.

Flere har begynt på legemiddelassistert rehabilitering og trenger derfor ikke å prostituere seg lenger, men sliter likevel med å leve et "normalt" verdig liv. Veien tilbake til rusen og prostitusjonen er kort. Overfor denne gruppen jobbes det individuelt med bl.a. rusmestring, boligproblemer, økonomi, tannhelse, barnevern, samværsrettigheter og samtaler rundt prostitusjonserfaringene. Mange sliter med sin fortid og har bl.a. problemer i forhold til sitt samliv med kjæreste. Vi tilbyr da parsamtaler om prostitusjonserfaringen, og eventuelt overgrepserfaringer, sex og samliv. Noen tar i mot dette tilbudet.

Et viktig ledd i rehabiliteringen er å finne nye aktiviteter som den enkelte kan fylle tiden sin med, opparbeide seg selvtilit samt å få bygget opp nye nettverk. Det være seg fritidsaktiviteter, kurs, kvalifisering, arbeidstrening og arbeidsmarkedstiltak. De som er aktive rusmisbrukere lever ofte et kaotisk og marginalisert liv, og sliter med mange forskjellige og sammensatte problemer. Mange har store psykiske problemer i tillegg til rusmisbruket. Vårt arbeid i forhold til personer med dobbeltdiagnose er i første omgang å motivere den enkelte til å ønske relevant behandling. Deretter bistår vi vedkommende, ofte i samarbeid med sosialtjenesten, i det arbeidet det er å utforme og sende søknader til rette instanser. Overfor denne gruppen er det også mye krisearbeid. De trenger ofte bistand her og nå enten det dreier seg om tak over hodet, nødhjelp, eller medisinsk behandling.

Innendørsmarkedet

Pro Sentret mottok flere henvendelser fra personer som jobber innendørs, etter at Arbeiderpartiet vedtok å kriminalisere sexkjøp på sitt landsmøte i april. Det var tydelig at mange trodde at loven om kriminalisering var nært forestående, og de var følgelig urolige for framtiden. Kvinnene ville forhøre seg om hvilke alternativer de hadde til prostitusjon. Både sosialhjelp og attføring framsto for de fleste som lite økonomisk lønnsomt. Mange av kvinnene sliter med stor gjeld, og prostitusjon har framstått som eneste løsning i en vanskelig økonomisk situasjon. Etter hvert som kvinnene forstod at det ville ta tid før loven var på plass, avtok henvendelsene. Vi regner imidlertid med at kontakten gjenopptas når loven blir en realitet.

Utenlandske

Hvilke behov de utenlandske kvinnene opplever å ha i forhold til individuell oppfølging varierer med deres livssituasjon generelt og deres oppholdsstatus i Norge spesielt. En stor del av den individuelle oppfølgingen overfor utenlandske brukere går følgelig ut på å informere dem om hvilke rettigheter de har i Norge. Enkelte kvinner søker asyl, andre søker familiegjenforening med ektefeller og/eller barn og noen takker ja til refleksjonsperioden for personer utsatt for menneskehandel.¹³ Overfor denne gruppen består mye av arbeidet i å etablere kontakt med advokat i forbindelse med søknad om opphold i landet.

For de som har fått opphold i landet må vi gi informasjon om hvordan det norske samfunnet fungerer, og hjelpe dem til å tilpasse seg sin nye livssituasjon i et fremmed land. De må stort sett følges til forskjellige offentlige etater. Noen kvinner har ingen rettigheter her til lands utover det man har som turist.

¹³ Se kap. Vårt arbeid med personer utsatt for menneskehandel.

Dette gjelder særlig de nigerianske kvinnene som er såkalte tredjelandsborgere, dvs. at de har opphold i et EU-land, gjerne Italia eller Spania, men har ikke statsborgerskap og er således ikke EU-borgere. De kan bevege seg fritt i Schengenområdet som turister. Mange av de nigerianske har vært lenge i Europa og ønsker å slutte i prostitusjon til fordel for ordinært arbeid. Vi må da informere dem om at de som tredjelandsborgere ikke har rett på arbeidstillatelse og således ikke kan søke arbeid her til lands. Det er alltid utfordrende å gi denne type informasjon til personer som befinner seg, til tider, i en svært vanskelig livssituasjon og som sterkt ønsker å bedre denne. Av de som har arbeidstillatelse i Norge, er det noen som har lyktes i å få seg en vanlig jobb her. For mange er det imidlertid vanskelig p.g.a. manglende språkkunnskaper.

Pro Sentret har bistått flere av de utenlandske kvinnene i forhold til boligspørsmål. De erfarer å bli kastet ut av leilighetene sine uten grunn, og får ikke tilbake innbetalt depositum. I denne sammenhengen har det vært viktig å fokusere på de rettigheter kvinnene har som leietager og lære den enkelte hva som er gyldig leiekontrakt og gjeldende regler for innbetaling av depositum. Vi har fulgt enkelte som har blitt utsatt for vold til politiet for å få anmeldt dette, da mange har dårlig erfaring med politiet fra sine hjemland.

Thailandske kvinner i prostitusjon jobber på innemarkedet. De fleste har oppholdstillatelse i Norge, og mange er norske statsborgere. De har stort sett kommet til landet gjennom ekteskap med norske menn. Til tross for at mange har bodd her i flere år mangler de kunnskap om det norske samfunnet og hvilke rettigheter de har. I så måte blir tilnærmingen i det individuelle arbeidet overfor denne gruppen også å gi informasjon om rettigheter og hvordan det norske samfunnet fungerer. Utover dette får kvinnene bistand til å ta kontakt med og følge til andre etater som sosialkontor og NAV. Mange av de thailandske kvinnene har problemer med å komme inn på det ordinære arbeidsmarkedet. Dette skyldes i hovedsak at de mangler utdanning og arbeidserfaring. Videre er det slik at selv om mange snakker relativt godt norsk, skorter det på lese- og skriveferdighetene. Veien ut av prostitusjonen må derfor også for denne gruppen starte med økte språkkunnskaper. For øvrig er problemer knyttet til ekteskap og ekteskapsbrudd ikke uvanlig blant de thailandske kvinnene. Det har kommet fram at mange thailandske kvinner "velger" prostitusjon etter de har skilt seg eller blitt skilt fra sin norske mann, fordi de ikke kjenner sine rettigheter.

Samarbeid

Internt på Pro Sentret har det vært viktig med et tett og nært samarbeid med vår egen helseavdeling. De fleste av de utenlandske brukerne oppsøker først og fremst helseavdelingen på Pro Sentret. Fysiske plager er konkrete, og de vet hva en sykepleier og en lege er. De vet imidlertid lite om hva en sosialarbeider gjør. Derfor er det mange som i første omgang tar opp andre problemer enn helseplager med lege og/eller sykepleier. I disse situasjonene kobler helsepersonalet inn sosialarbeiderne som følger opp videre.

I forhold til de utenlandske brukerne samarbeider vi også tett med kulturformidlere som er fra samme land som brukeren og derfor kan språket og kulturen i opprinnelseslandet. Samtidig har de bodd så lenge i Norge at de også kan det norske språket, samfunn og kultur.

Eksternt har vi et utstrakt samarbeid med det øvrige hjelpeapparat som sosialsentre, NAV, rusmiddeletaten, advokater, helsevesen, asylmottak og krisesentra, DPS, politi og UDI.

Oppsummering/analyse av situasjonen

I 2007 har vi nådd målsettingen om å yte individuell oppfølging til flere utenlandske brukere enn de foregående år. Dette skyldes nok først og fremst fordi at Pro Sentret har hatt et spesielt fokus på utenlandske kvinner i prostitusjon siden de begynte å komme til Norge. Vi har således gradvis tilegnet oss den nye kunnskapen som måtte til for å kunne gi relevant hjelp til denne svært lite homogene gruppen. Både kunnskap om kvinnenens nasjonalitet, bakgrunn og nåværende livssituasjon har vært nødvendig, gjeldende lover og regler knyttet til den enkeltes oppholdssituasjon i Norge. Det har i hovedsak vært to sosialkonsulenter som har jobbet med denne problematikken, og som har videreformidlet den kunnskapen de har tilegnet seg til de øvrige ansatte på Pro Sentret.

Antallet norske kvinner som har fått individuell oppfølging har vært forholdsvis stabilt, og problemstillingene er stort sett de samme som de foregående år. Gradvis har flere kvinner med rusproblemer fått innvilget legemiddelassistert rehabilitering. Med dette har kvinnenens behov for penger til stoff blitt redusert, og de trenger ikke å være så aktive i prostitusjonen lenger. I forhold til denne gruppen jobber vi særskilt for å forhindre tilbakefall og sikre et verdig liv.

Utfordringer framover

Den største utfordringen i 2008 og tiden framover vil være innføring av den nye loven mot kjøp av seksuelle tjenester. Vi har i 2007 hatt seminar og mange diskusjoner i forhold til hva den kommende loven vil bety for Pro Sentrets drift. Når det gjelder individuell oppfølging antar vi at langt flere vil ta kontakt med Pro Sentret for bl.a. å få hjelp til å finne alternativer til prostitusjon. Vi er også bekymret for at flere blir utsatt for vold og voldtekter, og oppsøker oss av den grunn. Fra Sverige etter tilsvarende lovendring finnes det lite dokumentasjon fra sykehus eller politi som viser at det ble mer eller mindre vold mot prostituerte, men mange vitnemål om et hardere marked med mer vold.¹⁴ Vi vet at mange av våre brukere i dag opplever at den nye loven i praksis vil bety en indirekte kriminalisering av dem, noe som kan innebære at de i enda mindre grad enn i dag vil søke hjelp hos politiet når de blir utsatt for vold.

Hvordan prostitusjonen kommer til å endre seg etter at den nye loven trer i kraft kan ingen vite. Tiden vil vise hva som skjer. Pro Sentret har imidlertid alltid maktet å endre seg raskt i tråd med endringer i markedet.

¹⁴ Ulf Stridbeck (2004) Sexkjøp i Sverige og Nederland reguleringer og erfaringer. Rapport fra Arbeidsgruppe om rettslig regulering av kjøp av seksuelle tjenester. Justis- og politidepartementet.

VARMESTUA OG MILJØARBEID

Målsetting

Vi ønsker å være et lavterskeltilbud til alle kvinner i prostitusjonen. Vi skal legge vekt på brukermedvirkning og miljøarbeid, og motivere den enkelte til endring.

Miljøarbeid på varmestua

Varmestua er et lavterskeltiltak for kvinner med prostitusjonserfaring. Tilbudet på varmestua er basert på omsorg og motivasjon, med stor grad av tilgjengelighet og høy toleranse for rustilstand og psykisk problemer. I tillegg står "brobygging" og "brannslukking" sentralt i arbeidet her. Med brobygging mener vi opprettelse av kontakt brukere imellom, ønske om forståelse for de andre kvinnenes liv, kontaktetablering og gjenoppsettelse av kontakt med familie/hjelpeapparat. Vår styrke i forhold til hjelpeapparatet er at vi kjenner kvinnene godt, vi ser de jevnlig, ofte over mange år, og er med dem gjennom nedturer og oppturer. Derfor kan vi ofte komme med et helhetlig eller utfyllende bilde av brukerne og deres behov. På denne måten kan andre offentlige instanser få et mer nyansert inntrykk i en spesifikk sak.

Personalet på varmestua bistår kvinnene med det de har av akutte behov – "brannslukking". Her kan den enkelte få mat, vaske tøy, slappe av, låne PC, sove, få kontakt med Pro Sentrets helsepersonell, hjelp til å kontakte akutte overnattingstilbud og øvrig hjelpeapparat, eller noen å snakke med om sin situasjon. Hygieneartikler, kondomer og glidekrem deles ut gratis. De ansatte arbeider også med å motivere og bevisstgjøre brukerne. Bevisstgjøring og evne til å se alternativer er motiverende for å kunne velge noe annet og for å få til de endringene den enkelte ønsker i livet sitt. Har kvinnene behov for langvarig og mer systematisk oppfølging får hun tilbud om poliklinisk oppfølging.

På varmestua registrerer vi ubehagelige episoder kvinnene har hatt med kunder, slik at andre kvinner kan bli advart mot disse kundene. Brukerne forteller om episoder de har vært involvert i og sammen skriver vi et oppslag som skal varsle andre brukere. På denne måten kan andre kvinner unngå å komme opp i ubehagelige situasjoner med samme person. Dette fremmer solidaritet og gruppetenkning.

Det er viktig for Pro Sentret å ha et godt mattilbud. Vår kjøkkenansvarlig legger vekt på å tilberede ernæringsrik kost. Vi serverer brødmat og frukt mandag, onsdag og fredag. Tirsdag og torsdag, når vi har langåpent, serverer vi middag og frukt. Fokus på riktig ernæring er viktig fordi noen av brukerne våre spiser uregelmessig og er feilernært og/eller underernært. I tillegg er et felles måltid rundt et bord en god måte å bryte ned kulturbarrierer og å skape samkvem og forståelse brukerne imellom. Mye godt miljøarbeid gjøres over en matbit.

Hjelp til selvhjelp står sentralt i arbeidet, blant annet gjennom brukermedvirkning i arbeidet på varmestua. Vi ønsker å sette fokus på ressursene blant våre brukere og å la varmestua være en arena for å øke selvtillit. Dette gjennomføres ved at brukere er ansvarlige for ulike oppgaver og tilbud på varmestua. I 2007 har vi hatt flere brukere som har arbeidet på varmestua. Noen har jobbet på kjøkkenet og en annen lagde flott invitasjon til julebordet for brukerne. Etter å ha tatt manikyrcurs gjennom arbeidsprosjekt på Pro Sentret, har enkelte kvinner tilbudt gratis manikyr i varmestua.

Gjennom denne type tiltak får vi satt fokus på alle ressursene som finnes blant brukerne. Det kan være en motiverende faktor i forhold til å få andre i gang med ulike oppgaver.

I tillegg til brukere som har arbeidspraksis hos oss, har varmestua og Pro Sentret flere frivillige som jobber hos oss regelmessig. Vi er svært takknemlige for den jobben de utfører. Vi hadde ikke klart å gi det tilbudet som vi gjør i dag uten dem. I 2007 startet vi igjen med å ha sivilarbeider hos oss. Det fungerer svært bra, og sivilarbeiderne blir godt mottatte av kvinnene. Advokat Joakim Øren har jobbet frivillig hos oss hver fjortende dag siden høsten 2005 og har tilbudt råd og veiledning i diverse saker. Dette kan være alt fra samværsrettigheter, rettigheter som leietager i utleieleiligheter osv.

Pro Sentret og varmestua er et populært sted for studenter og i løpet av 2007 har vi tatt i mot to studenter fra sosionomutdanningen, en velferdsstudent, en sykepleierstudent og fem politistudenter. I tillegg til dette er det mange studenter fra ulike utdanninger og samarbeidspartnere som hospiterer hos oss.

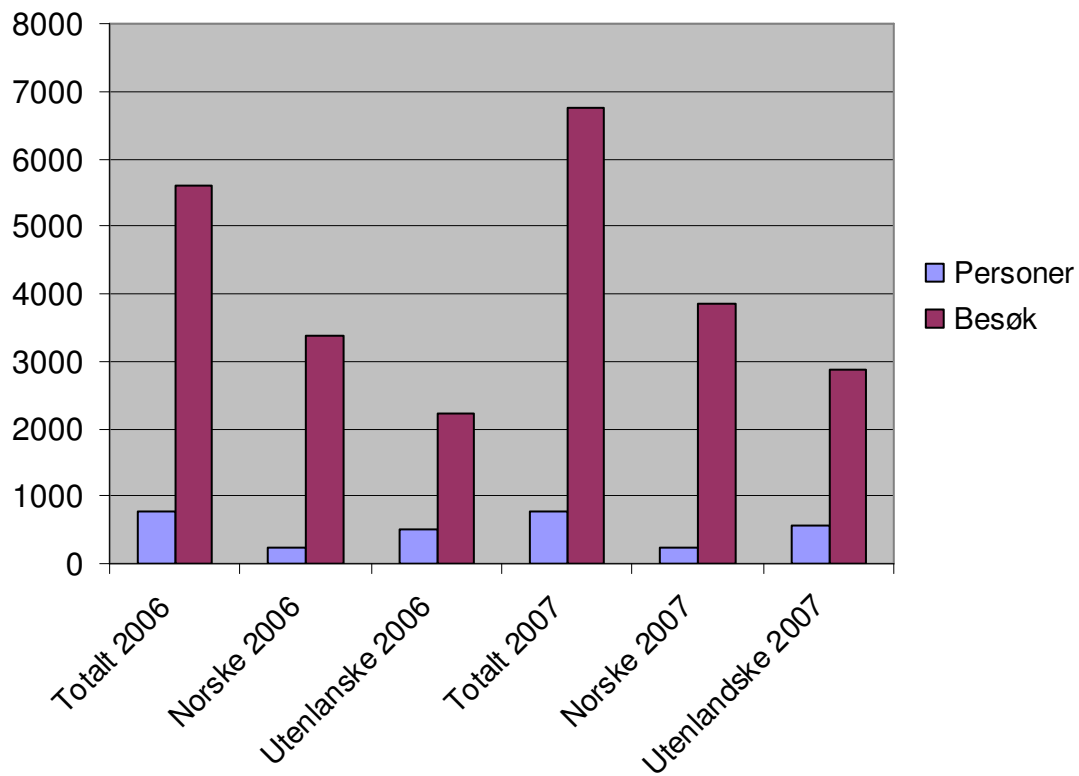
I og med at vi er opptatte av brukermedvirkning har vi brukermøte en gang i måneden. Dette er møter som er åpne for alle brukerne våre, der de kan komme med innspill, ønsker, kommentarer eller de kan diskutere aktuelle temaer. I forbindelse med kommunevalget hadde vi to valgmøter der vi fikk besøk av politikere som debatterte rus og psykiatri, samt kriminalisering av kunder og hvordan dette påvirker de kvinnene som jobber som prostituerte.

Av andre aktiviteter som har vært gjennomført i varmestua dette året kan nevnes flere velværekvelder, bingokvelder, filmkvelder og musikkvelder. Tradisjonen tro hadde vi også i år julebord der både tidligere brukere og nåværende brukere kom sammen og spiste deilig julemat. Tidligere og nåværende brukere sto for de fleste musikkinnslagene på julebordet.

Året 2007

Prostitusjonsmiljøet har endret seg betraktelig de siste årene. Dette er spesielt synlig i gateprostitusjonen hvor antallet utenlandske kvinner er stort. Disse endringene gjenspeiles i varmestuas brukergruppe. 784 ulike kvinner har benyttet varmestua i 2007. Av disse var 561 kvinner av utenlandsk opprinnelse. Kun 28,5 % av brukerne i varmestua i løpet av 2007 var således norske kvinner. Dette er en liten nedgang fra 2006 hvor antallet var 33 %.

Selv om det er flere utenlandske brukere av varmestua, bruker de norske kvinnene oss mer. Etter en liten nedgang fra 2005 til 2006, ser vi nå at flere kvinner bruker tilbudet. Varmestua har i 2007 hatt 6742 besøk. 2880 besøk av utenlandske kvinner og 3862 besøk av norske.

Arbeidet videre

Den sammensatte brukergruppa har også i år vært en utfordring i varmetua. Dette forventer vi også at den vil være i 2007. Med et høyt antall utenlandske brukere kan de norske kvinnene føle seg tilsidesatt og fremmedgjort. Det blir en utfordring å videreutvikle varmetua til et tilbud som kan møte behov hos de ulike gruppene. Et tema i år vil også være en videreutvikling av å benytte varmetua som arena for diverse arbeidsmarkedsprosjekter.

ARBEIDSMARKEDSTILTAK

I 2006 startet Pro Sentret et arbeidsmarkedsprosjekt. Foranledningen for dette var at Pro Sentret stadig kom i kontakt med kvinner som hadde betydelig (rest)arbeidsevne, men som likevel ikke klarte å komme inn på arbeidsmarkedet. Videre erfarte Pro Sentret at mange østeuropeiske kvinner kom til Norge med ønske om ordinært arbeid, men var ute av stand til å skaffe seg dette. Pro Sentret på sin side hadde lenge hatt et ønske om å styrke egen innsats overfor kvinner som ville prøve seg på det ordinære arbeidsmarkedet og derigjennom øke vår kompetanse på området. Arbeidsmarkedsprosjektet har vært videreført i 2007.

Målsetting

Målsettingen for arbeidsmarkedsprosjektet har også i 2007 vært å bistå Pro Sentrets brukere med å komme inn på det ordinære arbeidsmarkedet. Dette har vært gjort ved å:

- Tilby kompetansehevende kurs og utdanning
- Tilby arbeidstrening på Pro Sentret
- Skaffe til veie arbeidsplasser og bygge nettverk

Målgruppe

Prosjektet har rettet seg mot alle Pro Sentrets brukere, men med et særlig fokus på:

- Kvinner som har legemiddelassistert behandling
- Kvinner fra de nye EU-landene
- Kvinner med uførepensjon som ønsker noe sysselsetting
- Kvinner fra Nigeria

Metode

De kvinnene Pro Sentret møter har svært ulik kompetanse. Noen har høy utdanning, andre har lang arbeidserfaring og enkelte mangler både utdanning og erfaring fra arbeidslivet. Kvinnenes varierte bakgrunn, kompetanse og erfaring gjør det nødvendig både å arbeide individuelt og i grupper. Det individuelle arbeidet består i å følge en og en til ulike arbeidsgivere, være med på intervju, forklare om norske arbeidsforhold, lage CV og bistå med å tilrettelegge på ulike arbeidsplasser. Grupper benyttes når det er viktig å nå så mange kvinner som mulig og det er forenlig med en god innlæringssituasjon. I grupper kan kvinnene lære å bistå hverandre. Vi har derfor valgt å bruke "peer to peer" som metode på alle kursene våre.

"Peer to peer", også kalt likemannsarbeid, er en metode som går ut på å nå ut med informasjon til individer eller grupper. Formidlingen foregår gjennom personer som innehar de samme karakteristika som målgruppen det skal formidles til. Dette omfatter variabler som: Alder, kjønn, kulturell bakgrunn, erfaringsbakgrunn og sosial status innen den målgruppen man ønsker å påvirke.¹⁵

¹⁵ NCETA 2003

Fordelen med å bruke kvinner fra prostitusjonsmiljøet som lærere er at man raskt kan oppklare "kulturelle" misforståelser. De som arbeider som lærere framstår som en rollemodell for resten av gruppen, noe som kan bidra til å forsterke motivasjonen hos kursdeltagerne. Læreren selv får økt selvtillit av å bli tildelt ansvar og får en unik erfaring i å veilede andre. Ulempen er at enkelte deltagere fort kan distansere seg fra læreren, særlig hvis de er fra samme miljø. Dette med grupper og rivalisering kommer inn. For eksempel har et par av våre lærere, som er tidligere brukere, blitt utsatt for en rykteflom fra andre kvinner som er aktive i prostitusjonen. Dette har med Janteloven å gjøre og det faktum at du ikke skal tro at du er bedre enn alle andre.

Dette til tross, Pro Sentret kommer fortsatt til å tilby ulike tiltak i grupper da gevinsten ved å arbeide på den måten er betraktelig større enn ulempene.

Resultat 2007

Prosjektet har preget mye av Pro Sentrets drift i 2007. Vi har brukt Pro Sentret som en arbeidstreningsbedrift hvor ulike brukere har hatt praksis. Videre har Pro Sentret stilt sine lokaler til disposisjon når vi arrangerte ulike kurs og aktiviteter. Informasjon og rekruttering til kursene har også preget vårt oppsøkende arbeid på gata og på innemarkedet. Når det gjelder ressurser har vi styrket tiltaket med å bruke to av våre ansatte på dette prosjektet, hvorav en er utdannet som velferdsviter. Velferdsviter er en 3-årig bachelor i velferdsfag. Velferdsvitere har bred oversikt over velferdsordninger og hjelpetiltak og de er særlig kvalifisert for jobber i den nye arbeids- velferdsforvaltningen.

100 kvinner har deltatt på våre kurs, hvorav 75 har fullført og fått diplom.

Etterspørselen er imidlertid større enn det Pro Sentret med dagens rammer kan tilby av kurs, utdanning og arbeidstrening. Med økte ressurser kunne Pro Sentret ha tilbudt flere av kvinnene å delta på de ulike tiltakene.

Nedenfor følger en oversikt over kursene vi har arrangerer, samt antall personer som har deltatt og fullført.

Kurs	Deltatt	Fullført
Norskkurs del 1	15	12
Norskkurs del 2	10	4
Datakurs	16	12
Datakurs	13	8
Manikyrcurs	6	6
IBD gel kurs	7	7
Service og renholdskurs	10	5
Lese og skrivekurs	5	4
Sømkurs	9	7
Manikyrcurs våren	10	10

Da det viste seg vanskelig å finne praksisplass til våre brukere, benyttet vi Pro Sentret som arbeidstreningsbedrift ved å involvere brukere i vår daglige virksomhet. 13 ulike kvinner har i løpet av 2007 hatt arbeidspraksis i Pro Sentrets resepsjon og/eller på varmestua.

I det følgende vil de ulike kursene Pro Sentret arrangerte i 2007 bli beskrevet nærmere. Selv om kursene har hatt et svært variert innhold har alle hatt som mål å bidra til at kvinnene lettere skal kunne få innpass på det ordinære arbeidsmarkedet. Følgelig har alle kursene hatt som mål å:

- Bevisstgjøre kvinnene på egne ressurser
- Styrke kvinnenes kompetanse
- Styrke kvinnenes mestringsfølelse
- Øke kvinnenes selvtillit

Pro Sentret stiller ingen krav om at kvinnene skal holde seg borte fra prostitusjonen under deltagelse på våre kurs og aktiviteter. Dette fordi kvinnene er i en slik økonomisk situasjon at mange da ville være avskåret fra å delta på eller fullføre et påbegynt kurs.

Norskkurs

Det er en forutsetning for å få innpass på det norske arbeidsmarkedet at man behersker norsk, særlig muntlig, men også skriftlig. Da det var stor pågang på fjorårets norskkurs arrangerte vi to nye kurs våren 2007, et nybegynnerkurs og et kurs for viderekommende. Stamina kurssenter arrangerte kurset og en østeuropeisk kvinne som behersket det norske språket fungerte som hjelpelærer (peer to peer).

Norskkurset gikk over to kvelder i uka, tirsdag og torsdag ettermiddag. Dette fordi mange av kvinnene arbeider om natten og følgelig har vanskelig for å stille på kurs tidlig om morgenen. Tirsdag og torsdag er det også langåpent på Pro Sentret.

Kursene ble holdt tett etter hverandre, men vi erfarte likevel at mange falt fra på det videregående kurset. Dette var som oftest på grunn av reisevirksomhet eller av økonomiske årsaker. Neste gang vi arrangerer norskkurs vil vi derfor holde intensiv kurs over en kortere periode for å forebygge frafall.

Høsten 2007 startet Nadheim opp med norskkurs. For å gi kvinnene et bredere kurstilbud totalt sett, arrangerte ikke Pro Sentret norskkurs denne høsten men henviste de som var interessert i norskopplæring til Nadheim. Pro Sentret på sin side arrangerte ulike kurs som ga kvinnene annen type kompetanse.

Datakurs

Pro Sentret arrangerte to datakurs våren 2007. Kursene var svært populære og begge ble raskt fulltegnet. På første kursdag dukket det imidlertid opp flere enn vi hadde plass til. For ikke å avvise noen ble enkelte av deltagerne plassert på ansattes kontorer med hjelpelærer. Ansvarlig for undervisningen var IT akademiet og Pro Sentrets kontorleder, samt frivillige og brukere som hjelpelærere.

På disse kursene ble det tydelig at kvinnene var på svært ulikt nivå. Noen hadde med seg egen bærbar pc for å lære mer data, mens andre hadde knapt sittet foran en datamaskin tidligere. Enkelte kunne heller ikke lese og skrive. Fellesundervisning i en gruppe hvor deltagerne hadde så ulikt utgangspunkt bød på vanskeligheter.

For å sikre at alle fikk maksimalt utbytte av kurset ble flere av Pro Sentrets frivillige tilkalt på kort varsel slik at hver enkelt deltager fikk egen hjelpelærer og individuell undervisning. Etter endt kurs fortsatte en sivilarbeider undervisningen på onsdager med de kvinnene som ville lære mer

Til tross for det ulike utgangspunktet var lærerne imponert over deltagerens innsats. De uttalte at de "aldri har hatt mer motiverte studenter, kvinnene er som svamper som suger til seg kunnskap". Dette sier noe om at kvinnene besitter mange ubrukte ressurser og at motivasjonen for å lære mer er stor.

Lese- og skrivekurs

Flere av Pro Sentrets brukere er analfabeter. Disse har behov for et lese- og skrivekurs. Ved å lære å lese og skrive kan vi forebygge at kvinnene blir lurt ved inngåelse av for eksempel husleiekontrakt, (dette har vi mange eksempler på) og det blir betraktelig enklere for dem å orientere seg i hverdagen.

Rekrutteringen foregikk ved at brukerne ble spurt individuelt om de kunne lese og skrive. Flere av kvinnene tilkjennega ikke at de var analfabeter, men kom ofte dagen etter for å melde seg på kurset.

Kurset gikk over to timer seks torsdager. Det var tolv nigerianske kvinner som var meldt på til kurset. Det ble satt et minimum på fremmøte for å motta kursbevis og fire kvinner mottok dette. Pedagog Lene Hansen var ansvarlig for undervisningen. Selve kurset gikk på engelsk, men det ble lagt inn øvelser fra ordinære norskkurs, samt opplæring i å skrive CV. Kursdeltagerne fikk også hjemmelekser, noe som var uvant for enkelte. Disse fikk følgelig beskjed om at de måtte jobbe mer noe som ble fulgt opp på en tilfredsstillende måte. Når en kursdeltager våget å fremføre noe i gruppen ble dette belønnet med skryt og klapp. Tonen på kurset ble dermed raskt preget av respekt, humor og mestringsglede.

Dette kurset har gitt oss god erfaring. Trolig vil mer intensive dagskurs fungere enda bedre, noe kvinnene også ga uttrykk for. Progresjonen blant kvinnene var stor og det å gå på kurs hver dag virker muligens mer bindende enn en kveld i uken. Undervisningen bør foregå på ettermiddag/tidlig kveld med to til tre timer pr. gang.

Renhold- og servicekurs

Et kursbevis som kvalifisert renholder bør gi kvinnene mulighet for å få arbeide innenfor rengjøringsbransjen, hotell og kjøkken. Det var da også svært mange som ønsket å delta på dette kurset. Ingen av disse var norske. 10 meldte seg på og 5 fullførte og fikk kursbevis. Kurset gikk over tre timer, to ganger i uken, i fem uker. Kursholderne var eksterne og kurset måtte holdes på engelsk. En viktig erfaring fra dette kurset er at det bør være mindre teori og mer praktiske øvelser for å gjøre undervisningen mer levende.

Adoraprojektet

Tone Lise Akademiet startet dette 2-årige pilotprosjektet i mai 2007 i samarbeid med Krisesentersekretariatet og ROSA. Prosjektet finansieres av Sosial- og Helsedirektoratet og midlene er øremerket personer utsatt for menneskehandel plassert gjennom ROSA. Det er også søkt midler for andre utsatte grupper.

Adoraprojektet ønsker å skape verdi i hverdagen for den enkelte kvinne og tilbyr halvårs- og helårs utdanning ved Tone Lise Akademiet. Pro Sentret har et godt samarbeid med Adora i forhold til kvinner utsatt for menneskehandel. En kvinne har hatt arbeidspraksis i skjønnhetssalong. Hun arbeider hver dag og det er lagt inn undervisning slik at hun får sin utdanning kostnadsfritt.

IBDgelekurs/negledesign

Dette kurset er veldig populært og hele 24 personer skrev seg på liste med ønske om å delta. Syv kvinner fikk plass. Kurset var et utvidet helgekurs fra fredag til og med mandag og ble holdt på Tone Lise Akademiet. Undervisningen varte fra kl. 10.00 til 17.00. En ansatt fra Pro Sentret var til stede under kursdagene. Siste kursdag fikk alle syv sitt diplom.

Manikyrcurs

Kurset ble holdt på samme sted og til samme tid som IBDgelekurset, men en annen helg. Manikyrcurset er også veldig populært og det var 24 kvinner som skrev seg på liste med ønske om å gå på kurset. Kun seks fikk plass. Kursene på Tone Lise Akademiet er relativt kostbare. Det er derfor viktig å være sikre på at de som begynner fullfører. Når diplomer ble delt ut på søndag ettermiddag var alle veldig fornøyd.

På et 3 og 4 dagers kurs på Tone Lise Akademiet får man mulighet til en kort konkret utdanning. For de utenlandske kvinnene er dette en type utdanning de kan praktisere i ulike land. Etter endt kurs får kvinnene med seg en koffert med produkter som gjør at de på sikt blir mer selvhjulpne og kan starte eller jobbe i en salong uten for store kostnader. Flere av kvinnene har også hatt arbeidspraksis på Pro Sentret der de har gitt manikyrcurs og fotpleie til andre brukere.

De som har gått på kurs i høst har uttrykt sterkt ønske om å få gå flere lignende kurs. Mange ønsker frisørfag eller makeupecurs.

Sykurs

Sykcurs har gått over tre timer to ganger i uken, til sammen åtte ganger. Etter endt kurs var det sporadisk undervisning mandag ettermiddag frem til jul. Totalt var det 14 kvinner som meldte seg på kurset. Fremmøtet varierende imidlertid veldig da mange bare tok turen innom av og til. Det var stort sett tre norske og fire nigerianske som møtte opp hver gang. Disse syv kvinnene gjennomførte hele kurset og fikk diplom. Lærer på sykurs var Marta Austad, kjøkkenleder og miljøarbeider på Pro Sentret.

Første kursdag ble det gitt elementær innføring i bruk av symaskin. Etter dette ble det bestemt at alle kunne sy det de ønsket. Mange hadde store ambisjoner og det skulle sys både kjoler, bluser og skjørt. Flere av kvinnene forstod raskt at det å sy ikke er så enkelt som det ser ut som. Det krever hardt arbeid og konsentrasjon. Flere av kvinnene måtte til slutt få hjelp av kursholder for å bli ferdig med sine produkter.

De som gikk på kurset ga uttrykk for at dette var et veldig nyttig og ikke minst hyggelig sosialt tiltak. Kvinnene hadde mulighet til å prate sammen, samarbeide og hjelpe hverandre. Særlig positivt var det at det på dette kurset var norske og nigerianske kvinner sammen. Kvinner som på gaten opplever hverandre som konkurrenter.

Erfaringene fra dette kurset viser at neste kurs må ha et mer konkret mål og en plan for gjennomføringen. Grunnleggende sømferdigheter skal læres og gjennomføres i den rekkefølgen det er hensiktsmessig og det er viktig at alle syr det samme. Ved oppstart må det gis klar beskjed om hva som kreves for å få kursbevis. Utfordringen er her, som ved alle kurs, at kvinnenes kunnskap og ferdigheter er svært ulike ved oppstart. For også å engasjere de flinkeste kvinnene kan disse få en rolle som hjelpelærer.

Kontakt med arbeidsmarkedet

I 2007 har vi arbeidet mye med å bygge nettverk, få kontakt med potensielle arbeidsgivere og bli kjent i NAV systemet. Dette har vært energikrevende og tatt mye tid. Det har vist seg å være meget vanskelig å få respons fra arbeidsgivere både når det gjelder praksisplasser og ordinært arbeid for kvinnene. En prosjektmedarbeider sendte ut brev med forespørsel om praksisplass/arbeid til ulike bedrifter og arbeidsplasser i Osloregionen, hvorav 16 hotell, 14 sykehjem og eldresenter, 6 store bedrifter og mange vikarbyråer. Vi mottok kun ett svar på disse henvendelsene, et negativt sådan. Vi forstår den manglende responsen dit hen at prostitusjon som fenomen fortsatt er så tabubelagt at få arbeidsgivere ønsker å involvere seg i denne problematikken og engasjere kvinner med prostitusjonserfaring. Mange arbeidsgivere er nok dessverre forutinntatt og redd for å bli assosiert med prostitusjon. Etter dette bestemte vi oss for personlig å oppsøke aktuelle arbeidsgivere direkte. På den måten får man senket barrieren og gitt mer faktisk informasjon om kvinnene og deres livssituasjon. Det forebygger stigmatisering og fordommer. Per i dag har vi kontakt med flere ulike firmaer som vil gi kvinnene praksisplass/arbeid. Dette har vi fått til gjennom et personlig engasjement hos ledere som tør å se utover kvinnenes nåværende livssituasjon og anerkjenne de ressursene kvinnene besitter. Kontakten med disse bedriftene ble opprettet på arbeidsmesser der en prosjektmedarbeider presenterte prosjektet. For å bevare kvinnenes anonymitet ønsker vi imidlertid ikke å opplyse om hvilke bedrifter dette dreier seg om.

Vi har i 2007 fått kontakt med NAV, en instans vi opplever som stor og uoversiktlig og hvor kunnskapsoverføringen fremstår som noe tilfeldig. Vi har imidlertid fått kontakt med NAV Intro som driver arbeidsopplæring av innvandrere. Dette samarbeidet vil vi fortsette i 2008. Prosjektmedarbeiderne har også deltatt på kurs og møter i Regi av UDI for å lære mer om innvandreres rettigheter og muligheter for å få arbeide i Norge.

Som i fjor er det en del utfordringer som vanskeliggjør situasjonen for kvinnene på arbeidsmarkedet:

Utfordringer for både norske/utenlandske

- Lav utdannelse og liten arbeidserfaring
- En ufullstendig CV og få attester
- Manglende datakunnskaper som resulterer i vanskeligheter med å søke arbeid på nettet
- Dårlig selvtillit
- Ikke fast bosted
- Økonomien i prostitusjonen, kvinnene kan tjene mye penger
- Lite informasjon om rettigheter
- "Lever i nuet" og urealistiske forventninger til det å ha arbeid

- Lite nettverk og familie, kun prostitusjonsmiljø
- Autonomien i prostitusjonen, kvinnene er vant til å styre egen arbeidsdag
- Psykiske og fysiske helseproblemer

Utenlandske spesifikt

- Arbeidserfaringer og utdanning er ikke godkjent i Norge
- Behersker lite engelsk eller norsk
- Trenger arbeidsinntekt med en gang fordi inntekt er en forutsetning for opphold i Norge
- Betaler for høy husleie
- Press om å sende penger hjem til familien
- Sårbar overfor svart arbeid
- Noen er her kun i svært korte perioder
- Kulturelle barrierer.

Arbeidstrening

Som nevnt i innledningen har Pro Sentret brukt sin egen virksomhet som arbeidstreningssbedrift. Totalt har 13 kvinner hatt arbeidstrening hos oss. De fleste har hatt praksis på kjøkkenet, hvor de har tilberedt måltider og utført forefallende kjøkkenarbeid. Etter endt praksisperiode har alle fått skriftlig attest. Pro Sentret kan være et fint sted å starte når man er på vei tilbake til yrkeslivet. Kvinnene kjenner de ansatte og opplever at de har trygge rammer. Det ligger imidlertid en utfordring i å møte gamle kjente fra miljøet i en ny rolle. Der det har vært aktuelt har kvinnene fått veiledning fra oss. Et par av kvinnene har også hatt arbeidstrening utenom varmestuas åpningstid for å forhindre slike rollekonflikter. For de kvinnene som har vært utsatt for menneskehandel har det vært et poeng å forhindre at de blir gjenkjent. Takket være de ansatte på Pro Sentret har arbeidstreningen latt seg gjennomføre. Etter endt opplæring har kvinnene vært en stor ressurs som har bistått Pro Sentret i den daglige driften.

Arbeidsprosjektet i 2008

Når det gjelder målgruppen for prosjektet i 2008 ser vi at det kan være vanskelig å hjelpe de nigerianske kvinnene med å komme ut av prostitusjonen i Norge, med mindre de er gift med norsk mann eller har definert seg som offer for menneskehandel. Dette fordi de nigerianske kvinnene ikke har rett til arbeid i Norge. Ovenfor denne store gruppen vil skoling, som på sikt kan forbedre deres livssituasjon, være et satsingsområde. Vi sørger for å skrive kursbevisene på engelsk, slik at de også kan benyttes i utlandet. Vår erfaring er at kvinnene verdsetter disse bevisene. For mange er dette et av de få papirer de har som viser at de har gått på skole. Som regel har ikke kvinnene tatt med seg eller fått papirer fra Nigeria. Kursbevisene blir et symbol på et ønske om en annen fremtid og gir håp og motivasjon. Flere kommer måneder etter endt kurs og spør etter "my diploma".

Når det gjelder de bulgarske og rumenske kvinnene er det få eller ingen av dem som har deltatt på våre kurs, til tross for at begge landene ble medlem av EU høsten 2007. Våren 2007 hadde politiet en aksjon mot det bulgarske miljøet. Etter denne aksjonen kom færre bulgarske kvinner til Pro Sentret. Dette til tross for at vi på denne tiden ansatte to personer som behersket bulgarsk. Vi tror at en del av de bulgarske kvinnene reiste fra Norge.

De som ble igjen ble usikre på om de kunne ha kontakt med hjelpeapparatet og blandet muligens vår rolle med politiet. Vi erfarer imidlertid nå at kvinner fra Romania etterspør norskkurs og vi planlegger et slikt kurs våren 2008.

En del kvinner fra Litauen, Russland og Latvia har etablert seg i Norge. Overfor denne gruppen vil vi bygge videre på det arbeidet vi allerede har satt i gang. Disse kvinnene kan ta ordinært arbeid i landet og vi skal fortsette å kontakte ulike arbeidsgivere og følge opp kvinnene individuelt.

I 2008 ønsker vi å gjøre en ekstra innsats overfor thailandske kvinner. Disse kvinnene har oppholdsstatus som gir dem rett til å arbeide i Norge, men finner det vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet. Vi har søkt om midler til et eget arbeidsmarkedsprosjekt for thailandske kvinner.

Når det gjelder norske kvinner, ser vi at både kvinner som arbeider på innendørsmarkedet og ute på gata vil trenge vår støtte og hjelp i 2008. Blant annet har vi planer om et tettere samarbeid med Safir som er et nettverkstilbud for personer som er i ferd med å etablere seg som rusfri, eller som går på legemiddelassistert rehabilitering.

Nav-Jobbservice er også en viktig samarbeidspartner i 2008. De tilbyr råd og veiledning, samt kartleggingstest av ressurser og utdanning. Videre vil vi fortsette å delta på jobbmesser som Nav Jobbservice arrangerer månedlig, der vi møter potensielle arbeidsgivere, bygger nettverk og knytter kontakter.

De norske kvinnene som arbeider på gata kjenner godt til Pro Sentrets tilbud. Disse kvinnene har ytre ønske om å få en "oppfriskning" av sine lese- og skriveferdigheter. Videre ønsker de mer informasjon om samfunnsnyttige tema, samt øvelse i å skrive CV. Dette skal vi gjennomføre i 2008. Vi vil også styrke vårt arbeide på innemarkedet for å gjøre arbeidsmarkedsprosjektet kjent for flere. Våre positive erfaringer med å benytte Pro Sentret som arbeidsmarkedsbedrift gjør at vi vil holde fram med dette i 2008.

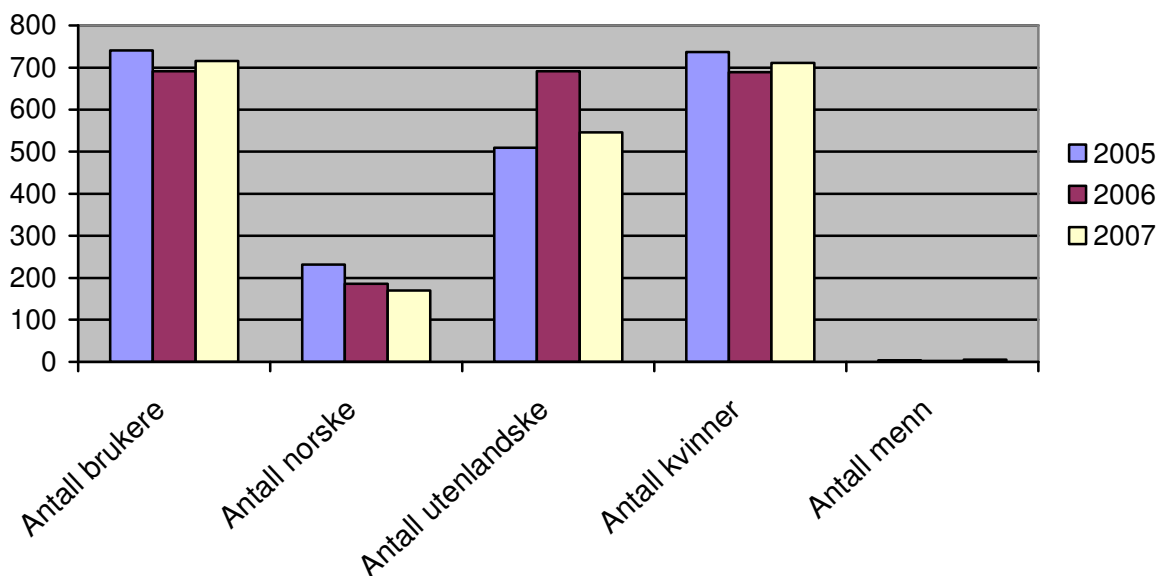
Lov om kriminalisering har hatt og vil få betydning for utvikling av våre arbeids/utdanningstiltak. Vi håper og antar at flere vil benytte anledningen når sexkjøpsloven kommer til å vurdere alternativer til prostitusjon. Flere kvinner gir oss slike signaler og da bør vi ha tilbudene klare.

HELSETILBUDET

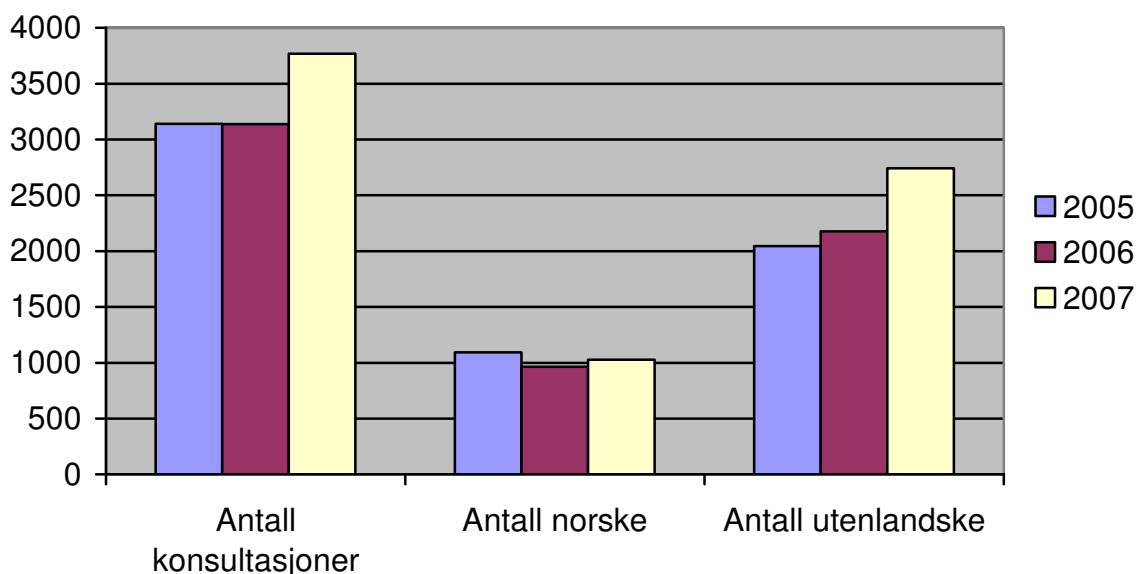
Helsetilbudet på Pro Sentret har i 2007 vært organisert på samme måte som i de foregående årene. I første halvdel av året kunne vi tilby lege, jordmor og sykepleietjenester, mens i andre halvdel forsvant jordmortilbudet da vedkommende sluttet. Lege har vært tilgjengelig åtte timer pr. uke i store deler av året. Dette tilbudet ble utvidet fra medio november 2007 til 11 timer pr. uke. Vi ser et klart behov for at legetilbudet utvides ytterligere.

Helseavdelingens hovedfokus har vært seksuell og reproduktiv helse og rusrelatert helse. I 2007 har avdelingen vært preget av stort sykefravær og det har vært vanskelig å skaffe kvalifisert personale til å ta både lege- og sykepleiervakter. Likevel ser vi at antallet konsultasjoner er økende.

716 personer brukte Pro Sentrets helsetilbud i 2007. Av disse var 170 (24 %) norske og 546 (76 %) utenlandske.

Antallet norske brukere går fortsatt ned og antallet utenlandske brukere går opp. De norske brukerne har imidlertid brukt helsetilbudet flere ganger i 2007 enn i 2006, men økningen er ikke stor, 1026 konsultasjoner i 2007 mot 963 i 2006. Det totale antallet konsultasjoner har tatt seg kraftig opp, fra 3140 konsultasjoner i 2006 til 3768 i 2007. Dette representerer en økning på 20 %.

Vi vet ikke hva som kan være årsaken til denne økningen, men helseavdelingen har gjennomført flere effektiviseringstiltak som kan ha bidratt til at vi har klart å gjennomføre flere konsultasjoner, selv med redusert bemanning. Utfordringen består i å gjennomføre alle konsultasjonene med god kvalitet. Norske brukere har i 2007 hatt gjennomsnittlig 6 konsultasjoner mot 5,2 i 2006. For de utenlandske brukerne er tallet 4,3 i 2006 og 5 i 2007.

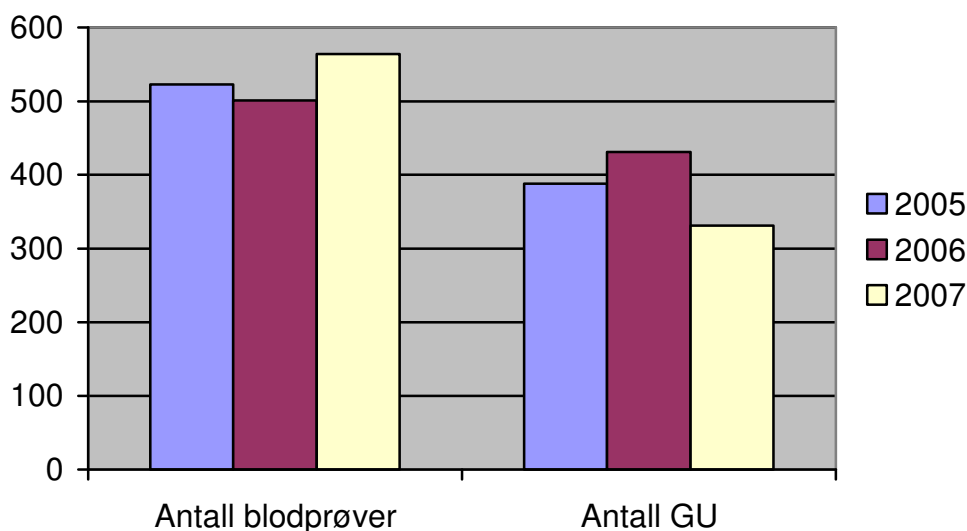
Når det gjelder utenlandske brukere, er nigerianske kvinner fortsatt den største gruppa med 326 personer. Dette er en økning på 62 personer. Antallet nigerianske kvinner stiger jevnt og de oppsøker oss oftere enn før, mens antallet brukere fra Bulgaria har gått noe ned i forhold til 2006. For de andre nasjonalitetene ser vi ingen store endringer.

Det knytter seg store utfordringer til å tilby helsehjelp der språk og kultur skaper barrierer. Vi har et godt samarbeid med kulturformidlerne som jobber på Pro Sentret og vi mener det er nødvendig å både styrke og utvide dette samarbeidet.

Seksuell helse

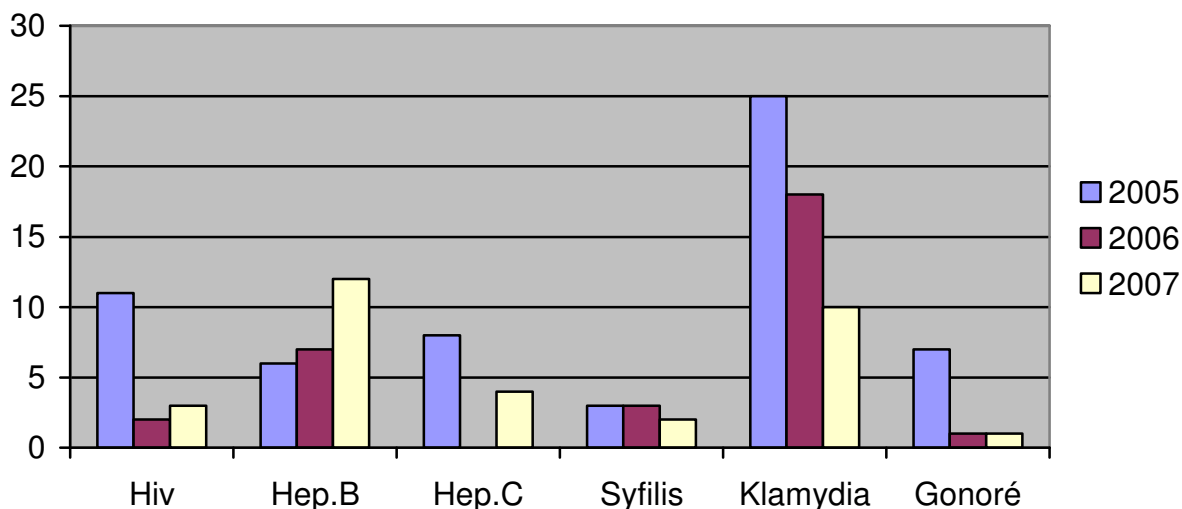
Pro Sentrets ansatte driver et omfattende smitteforebyggende arbeid gjennom oppsøkende arbeid på gata, på innemarkedet og blant de som oppsøker Pro Sentret. Vi distribuerer kondomer, glidekrem, hygieneartikler og gir generell rettledning i sikrere sex og prevensjonsbruk. Brukerne oppgir at de bruker kondom med kunden, men at dette kan være vanskelig med fast partner. Dette gjelder særlig afrikanske kvinner.

På Pro Sentrets helseavdeling kan brukerne få utført blodprøver med testing for hiv, Hepatitt A, B og C og syfilis. Vi gjennomfører gynekologiske undersøkelser med testing for Klamydia, Gonoré, Genital herpes og celleendringer i livmorhals. Brukerne kan få vaksine mot Hepatitt A og/eller B om nødvendig. Ved positive funn blir behandling gitt på Pro Sentret eller brukeren blir henvist til spesialisthelsetjenesten. Smitteoppsporing blir gjort der det er mulig.

I 2007 ble det tatt 564 blodprøver og gjennomført 331 gynekologiske undersøkelser. Vi har hatt en økning i antall blodprøver, og en nedgang i antall gynekologiske undersøkelser fra 2006 til 2007. Prøveresultatene viser at vi finner lite seksuelt overførbare infeksjoner. Det forteller oss at våre brukere er gode på å tenke forebygging. Det er viktig å formidle til samfunnet generelt at prostituerte som gruppe ikke har mange seksuelt overførbare infeksjoner. Det er imidlertid ingen grunn til å redusere arbeidet på dette området. De gode resultatene skyldes et målretta arbeid over lang tid, som må videreføres.

Hovedtendensen i funn for 2007 er en økning i Hepatitt B og Hepatitt C og en reduksjon i positive Klamydia infeksjoner. Det faktum at vi i 2007 har hatt en økning i antall blodprøver og bedre rutiner i forhold til første gangs konsultasjon kan forklare økningen i positive Hepatitt B og C prøver. Når det gjelder reduksjonen i antall positive Klamydia prøver de siste tre åra, er det vanskelig å finne en forklaring.

Pro Sentrets helseavdeling har også i 2007 hatt et tett samarbeid med smittevernoverlegen i Oslo, Olafiaklinikken, Infeksjonsmedisinske avdelinger på Rikshospitalet, Radiumshospitalet og Ullevål Universitetssykehus.

Reproduktiv helse.

Forebygging av uønska svangerskap og abort har også i 2007 vært et viktig satsingsområde. Bruk av prevensjon blir derfor tatt opp i første konsultasjon med alle brukere. Vi tilbyr gratis prevensjon til alle som vil ha det. I tillegg blir det delt ut nødprevensjon.

Vi ser at ulike kulturer har ulike holdninger og kunnskap knyttet til bruk av hormonell prevensjon, noe som skaper store utfordringer i dette arbeidet. To grupper med sykepleierstudenter frå Høgskolen i Oslo har i 2007 sett på denne problemstillingen og har kommet med gode innspill i arbeidet med prevensjonsveiledning. Når brukerne har vært i kontakt med oss over tid, ser vi at det er lettare å få til en samtale om bruk av prevensjonsmiddel. Vi erfarer også at besøk til fast partner i hjemlandet gjerne motiverer til oppstart med hormonell prevensjon. Til tross for at Pro Sentrets helseansatte bruker mye tid på dette arbeidet erfarer vi at antallet uønska graviditeter øker. I 2006 hadde vi 39 uønska graviditeter, for 2007 har tallet steget til 43. Vår erfaring er at kvinnene blir gravide med fast partner og i liten grad med kunder. To av de 43 ønsket å gjennomføre svangerskapet.

I 2007 fikk Pro Sentret tilleggsmidler fra Sosial- og helsedirektoratet slik at vi kunne tilby våre brukere å betale for svangerskapsavbrudd. Dette gjorde situasjonen mye lettere for kvinnene, da mange hadde gitt uttrykk for at det var vanskelig å skaffe til veie de kr. 7.575,- som et svangerskapsavbrudd koster. Vi er svært glade for at dette problemet ble løst i 2007 og er av den oppfatning at dette er en ordning som må fortsette i 2008. Særlig med tanke på at vi fortsatt erfarer at noen kvinner framprovoserer abort selv. Enkelte ga uttrykk for at vårt tilbud om å få dekket utgiftene til svangerskapsavbrudd var så uvirkelig at de ikke kunne tro det og valgte derfor å framprovosere svangerskapsavbruddet selv. Slike medikamenter er dessverre lett tilgjengelig og kan medføre store helseproblemer for kvinnene. Dersom ordningen med økonomisk støtte til svangerskapsavbrudd fortsetter i 2008 er det særdeles viktig at det informeres godt om dette.

Land	Selvfremkalt abort	Abort, betalt selv	Abort, betalt av Pro Sentret	Ukjent	Spontan abort	Føder	Totalt
Nigeria	8	8	7	4	1	1	30
Litauen			1	1			2
Bulgaria		3					3
Romania		3	2				5
Peru						1	1
Dom Rep			1				1
Spania					1		1
Hellas		1					1
Sum	8	15	11	5	2	2	43

Samarbeidet med gynekologisk poliklinikk på Ullevål Universitetssykehus er svært bra og kvinnene gir uttrykk for at de blir godt tatt vare på. Alle utenlandske brukere som har blitt innlagt på sykehus har blitt testa for MRSA – multiresistente staphylococcus aureus, uten positive funn.

Rus og helse

Misbruk av rusmidler er den faktoren som i størst grad synliggjør skillet i brukergruppa. Norske kvinner uten rusmiddelproblem henvender seg i hovedsak til Pro Sentret med problemer knyttet til seksuell og reproduktiv helse, mens kvinner med rusproblematikk ofte har en mer sammensatt problematikk. Tendensen for tidligere år var at antallet konsultasjoner med rusavhengige var synkende. I 2007 registrerer vi imidlertid at antallet konsultasjoner fra denne gruppe er økende. God tid, kontinuitet, fleksibilitet og god tilgjengelighet er avgjørende for å oppnå tillit i denne gruppa.

Også i 2007 ser vi at legemiddelassistert rehabilitering har gjort helsetilstanden bedre for mange av de rusmisbrukende kvinnene. Likevel er problematikken gjerne så kompleks og sammensatt at det kan være vanskelig å få fullstendig oversikt. Etter at vi økte legekapasiteten, ser vi at flere rusavhengige får legetilsyn. Det har blitt lettere å komme til, kortere ventetid og økt grad av fleksibilitet.

Sykehusinnleggelse av personer med et aktivt rusmisbruk byr fortsatt på problemer. Rusavhengige får gjerne metadon under selve sykehusoppholdet, men oppfølging etter utskrivning er fraværende eller svært mangelfull. Vi ser og at det kan være vanskelig å henvise til spesialisthelsetjenesten. Enkelte brukere mangler motivasjon, men vi møter og motstand hos helsepersonell.

Helsenettverk

Etter initiativ fra helseavdelinga på Pro Sentret, ble det våren 2007 arrangert en samling for alle som arbeider med helse og prostitusjon i Norge. Grunnen til dette var et stort behov for å møtes og utveksle erfaringer fra de som arbeidet med helse og prostitusjon andre steder i landet. Flere av byene var i starten av etableringsfasen og trengte å møtes for å høre hvordan andre arbeidet med denne målgruppen.

Målsettingen med denne samlingen var å etablere et eget helsenettverk innenfor prostitusjonsfeltet i Norge. Helsearbeiderne opplevde at dette manglet og mente at et slikt nettverk ville kunne gjøre arbeidet mer effektivt, mer likt over hele landet og ikke minst kunne det være et sted for utveksling av erfaringer.

Tiltak i Bergen, Stavanger, Trondheim, Kristiansand og Oslo var representert. Det ble planlagt flere samlinger i dette nettverket, men det lot seg ikke gjennomføre i 2007.

Kontakten mellom helsearbeiderne i dette feltet har i løpet av 2007 hovedsakelig vært gjennom telefon og e-post, i tillegg til at enkelte personer fra Bergen, Stavanger og Kristiansand har hospitert på helseavdelinga ved Pro Sentret. Det er et stort behov for å kunne møtes, og utveksle informasjon og kunnskap på dette feltet.

Hospiteringer/besøk

I 2007 har helseavdelinga hatt to grupper med sykepleierstudenter i prosjektpraksis i forebyggende helsearbeid, åtte uker hver, med til sammen 13 studenter. En student har hatt valgfri praksis i seks uker på helseavdelinga. I løpet av året har det vært sju hospitanter på helseavdelinga og 39 personer som har fått informasjon om helsetilbudet på Pro Sentret.

Tendenser

Tendensen fra 2006 om økt etterspørsel etter tannhelsetjenester har fortsatt i 2007. For norske rusmisbrukere finnes det hjelpetiltak å henvise til. Utfordringen ligger i å arbeide med den ambivalensen mange brukere har til å benytte seg av tannhelsetjenester. Utenlandske brukere blir henvist til private tannleger eller tannlegevakten. Vi har i 2007 etablert kontakt med en privat tannlege som holder til i nærheten av Pro Sentret, noe som har gjort det lettere å motivere utenlandske brukere til å oppsøke slik hjelp.

Konsultasjoner med fokus på sårstell er fortsatt synkende. Feltpleietiltakene i Oslo kommune har god kompetanse på dette og de aktuelle brukerne ser ut til å benytte disse for sårstell. Når det gjelder andre helseutfordringer øker antallet henvendelser fra rusmisbrukere. Vi ser det som svært viktig å prioritere denne gruppa og håper at et økt legetilbud vil gjøre oss enda bedre i stand til å nå fram til dem.

Hovedfokuset vårt på seksuell og reproduktiv helse blir i stadig større grad utfordra av andre helseproblemer. Som i 2006, ser vi at legetjenesten i økt grad blir brukt til "fastlege oppgaver". Dette gjelder både norske og utenlandske brukere.

Vi har i 2007 fått nye utfordringer i forhold til kroniske sykdommer hos utenlandske brukere. Nyoppdaga Diabetes Mellitus I og II, Malign hypertensjon og komplikasjoner knytt til Hiv diagnose krever tett oppfølging over tid.

Utfordringa er å få til et godt samarbeid med spesialisthelsetjenesten og legetjenesten på helseavdelinga på Pro Sentret.

Vår utfordring med mange leger som tar spredte vakter, har gjort det til en stor utfordring å få god og stabil oppfølging på helseavdelinga. Manglende kunnskap om kropp, anatomi og analfabetisme bidrar til å gjøre dette oppfølgingsarbeidet spesielt vanskelig.

På samme måte som i 2006 har vi i 2007 sett store utfordringer i feltet psykiske plager som gir somatiske utslag. Tett oppfølging over tid med sterkt fokus på egne følelser, livshistorie og opplevelse av kontroll over eget liv er nødvendig for å kunne imøtekomme disse plagene. Både norske og utenlandske brukere har betydelige utfordringer knyttet til psykisk helse uten å få adekvat hjelp. Norske brukere kan henvises til lokal DPS eller sykehus, men for utenlandske brukere er situasjonen betraktelig vanskeligere. Mange utenlandske kvinner har ikke nødvendigvis krav på bistand fra spesialisthelsetjenesten. Kompetanse på psykiske problemer i helseavdelingen vil derfor kunne være eneste hjelp for mange. Følgelig bør dette være et satsningsområde for Pro Sentret i året som kommer.

Det økende antallet konsultasjoner bekrefter at helsetilbudet på Pro Sentret er viktig. For mange av de utenlandske brukerne går Pro Senteret bare under navnet "the hospital". Et stabilt og lett tilgjengelig helsetilbud vil være avgjørende i framtida for å oppnå og holde kontakten med utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester i Norge.

BRUKERUNDERSØKELSEN 2007

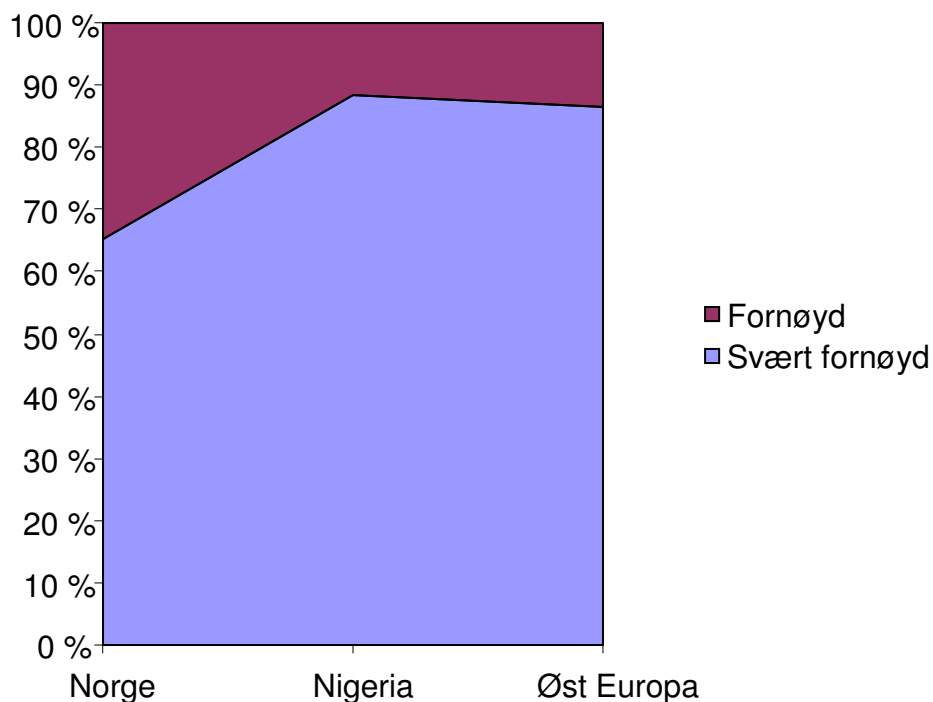
"Jeg synes dere er enestående og gjør en kjempejobb. Dere tar vare på oss og behandler oss med respekt, toleranse og verdighet".

"Jeg liker de ansatte fordi de er snille og hjelpsomme. Også fordi de tar mørke mennesker på alvor. Gud velsigne dem".

"Sentret er vårt våpen. De hjelper oss i kampen mot kriminelle".

"Det har alltid vært et godt sted å gå til. Her får jeg hjelp".

For andre år på rad har vi gjennomført en brukerundersøkelse på Pro Sentret i samarbeid med Storbyavdelingen. Da resultatet forelå i juli hadde vi stor grunn til å smile: Alle som har svart på undersøkelsen sier at de er fornøyd eller svært fornøyd med det totale tilbudet til Pro Sentret. Vi er veldig stolte og glade for de positive tilbakemeldingene!

Første gang vi gjennomførte denne type undersøkelse var i 2006. Da vi skulle gjøre dette på nytt i 2007 besluttet vi å bruke de samme spørsmålene og de samme tre målgruppene: norske, nigerianske og østeuropeiske. Spørreskjemaene ble delt ut av de ansatte på sentret. De nigerianske brukerne fikk spørsmålene på engelsk, mens de østeuropeiske kunne velge mellom russisk og engelsk. Spørsmålene var gjennomgående de samme, men de utenlandske brukerne fikk noen spørsmål tilpasset deres situasjon i Norge. Til sammen fikk vi 78 svar, 29 var fra nigerianske brukere, 23 fra østeuropeiske og 26 fra norske.

Norske

På spørsmålet "totalt sett fornøyd" svarer 65,4 % at de er svært fornøyd og 34,6 % at de er fornøyd. I 2006 svarte 7,4 % at de var misfornøyd, mens ingen svarer det i år. Av kommentarene ser vi at en del av brukerne fortsatt føler at sentret bruker for mye tid på utenlandske brukere. De uttrykker også en bekymring for nedbemanning og at Pro Sentret skal legges ned når loven om kundekriminalisering kommer.

Nigerianske

På spørsmålet "totalt sett fornøyd" svarer 88.5 % at de er svært fornøyd og 11.5% at de er fornøyd. Av kommentarene ser vi at kvinnene ønsker mer informasjon om sine rettigheter i Norge og mer kunnskap om menneskehandel. Kvinnene gir også uttrykker at de setter pris på Pro Sentrets anti-rasistiske holdning og at de føler seg godt og rettferdig behandlet av de ansatte.

Østeuropeiske

På spørsmålet totalt sett fornøyd svarer 86.4 % at de er svært fornøyd og 13.6 % at de er fornøyd. Her ser vi en fremgang på 20 % fra 2006 på svaret svært fornøyd. På kommentarene ser vi at kvinnene ønsker seg mer informasjon om sine rettigheter i Norge og mer kunnskap om menneskehandel. De etterspør også flere leger på helseavdelingen.

Som i fjor er vi strålende fornøyd med resultatet! Ingen brukere svarer at de er misfornøyd totalt sett og antallet brukere som svarer at de er svært fornøyd stiger. Likevel er det rom for forbedringer på spesielt to områder:

- 1) Vi kan fortsatt jobbe for å bedre samhandlingen mellom norske og utenlandske brukere og
- 2) Vi kan gi mer og bedre informasjon om menneskehandel og utenlandske kvinners rettigheter i Norge.

KRIMINALISERING AV KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER

Våren 2007 hadde alle de tre regjeringspartiene landsmøtebehandling av spørsmålet om kriminalisering av sexkjøp. Arbeiderpartiets landsmøtevedtak den 22. april representerte slutten på en politisk dragkamp som har vart i mer enn 20 år i Norge. Landsmøte stemte for kriminalisering og dermed ble det flertall i Stortinget for et lovforbud. Selv om vi ennå ikke vet hvilken form forbudet får, kan det være grunn til å stoppe opp litt, gjennomgå noe av historien og reflektere over de valgene som er tatt og som skal tas.

Et tilbakeblikk

Kravet om å synliggjøre kundenes ansvar i prostitusjonen ble i moderne tid fremmet av de såkalte abolisjonistene i Storbritannia på slutten av 1800-tallet. Med full rett pekte de på at lovgivningen, og praktiseringen av den, ensidig la ansvaret for prostitusjonen på selgeren. Abolisjonistenes utgangspunkt var at prostitusjon er uverdigg og ikke bør finnes i et ideelt samfunn. Forståelsen ga grunnlag for å se selgeren som offer, og ikke en umoralsk, fallen kvinne.

I mange land har man hatt forbud mot både kjøp og salg, men spørsmålet om ensidig forbud av kjøp kom først opp i Skandinavia på slutten av 70-tallet og det ble etter hvert en viktig symbolsak for deler av kvinnebevegelsen. Prostitusjon ble forstått som en gjenspeiling, og forsterkning av den seksuelle undertrykkningen. Prostitusjonen beskrives som vold mot kvinner med en selger (kvinne) som offer og en kjøper (mann) som overgriper. Med boka "Bakgater"¹⁶ fikk vi en reell debatt om ensidig kriminalisering. Boka har en ganske grundig gjennomgang av de viktigste argumentene for og imot et slikt tiltak. "Bakgater" hadde sitt empiriske materiale først og fremst fra den rusrelaterte gateprostitusjonen og vektla da også skadevirkningene av prostitusjon. Hovedbegrunnelsen for forslaget om kriminalisering av kjøp var at det ville virke markedsbegrensende, og dermed skadereduserende og allmennpreventivt.

Pro Sentret har alltid sett nødvendigheten av å synliggjøre kundenes ansvar og rolle i prostitusjonen og de første årene var vi også tilhengere av kriminalisering. I 1988 hadde vi en plakatkampanje på Oslo-trikken hvor vi trakk fram fakta om kjøpere og i 1989 tok vi initiativ til et helseopplysningsprosjekt overfor kunder. Pro Sentret har i hele vår historie vært pådriver for å få til opplysningstiltak rettet mot kjøpere av seksuelle tjenester. I 2002 samarbeidet vi med bl.a. LO, Likestillingsombudet og FOKUS for å påvirke regjering og arbeidslivet til å innføre yrkesetiske retningslinjer mot sexkjøp.

Debatten om kriminalisering på 1990 tallet førte til at Pro Sentret etter hvert måtte samle inn kunnskap om effekten av kriminaliseringstiltak. Ikke minst var det viktig for oss å innhente synspunkter fra våre brukere. Selv om vi godt kunne anerkjenne de normgivende signaler en slik lov gir, økte vår skepsis til hvordan et forbud ville virke i praksis. Vi kan ikke tidsfeste nøyaktig når Pro Sentret entydig frarådet kriminalisering av kjøp første gang. Det er et standpunkt vi har utviklet over tid.

¹⁶ Taksdal og Prieur (1986)

Særlig nyanseringen av forståelsen av selger som offer og ny kunnskap om kjøpere har vært viktige elementer. I 1997 uttalte vi oss til arbeidet med revisjonen av Sædelighetskapittelet i Straffeloven. På det tidspunktet hadde vi kommet fram til en klar fraråding av et slikt virkemiddel. Da Sverige innførte kriminalisering av kjøp i 1999 var det et uttalt ønske fra Pro Sentrets side at erfaringene skulle innhentes og systematiseres slik at effektene av loven kunne evalueres på en tilfredsstillende måte.

Forut for de politiske debattene i Sverige, som førte fram til kriminaliseringen, var det en større svensk prostitusjonsutredning som anbefalte kriminalisering av både kjøp og salg av seksuelle tjenester. Dette fikk ikke politisk tilslutning fordi det var uforenelig med forståelsen av selgerne som offer. Loven fikk da også senere sin plassering i et "Kvinnofridspaket".

Den svenske beslutningen om kriminalisering satte igjen fart i den norske debatten. Der har det vært ulike oppfatninger om hvorledes en skal tolke de svenske erfaringene. Uansett ståsted kan det fastslås at det ikke foreligger noen evaluering eller vitenskaplig utredning av lovens effekter på prostitusjonsmarkedet, verken kjøps- eller salgssiden. I forbindelse med den første norske handlingsplanen mot handel med mennesker satt Justisdepartementet ned en arbeidsgruppe for å samle erfaringer om rettslig regulering av sexkjøp i Sverige og Nederland. Etter Pro Sentrets oppfatning er dette den beste samlede beskrivelsen av de svenske erfaringene som foreligger per dags dato. Rapporten er også et av de få bidragene i denne debatten som setter kriminalisering inn i et videre kriminalpolitisk perspektiv.¹⁷

Fram til våren 2007 har det vært et politisk flertall mot kriminalisering av sexkjøp i Norge. Spørsmålet ble drøftet i OT.prp. nr. 28 (1999-2000) om seksuallovbrudd og har vært oppe til drøftelse flere ganger på partienes landsmøter. Både den nåværende og forrige regjering hadde en ganske klar holdning mot dette virkemidlet. Hovedargumentet mot kriminalisering har vært en forståelse av at kriminalisering vil ha uønskede konsekvenser for de som er mest utsatt i prostitusjonen, selgerne. På denne bakgrunn er det rimelig å reflektere over hva som har ført til at de tre regjeringspartiene "har snudd" i spørsmålet. Har politikere vektlagt andre forhold nå enn tidligere? I tilfelle hvilke?

Etter vår mening er det først og fremst endringene i gatebildet som snudde debatten. Med en mer synlig og migrasjonsrelatert gateprostitusjon i de store byene, har vi fått et større fokus på lov- og orden diskusjoner. Bl.a. har Oslo Politikammer i 2006 fremmet forslag om endring av fremmedloven og nye politivedtekter. Det er rimelig å stille spørsmålet om renovasjonshensyn har vært utslagsgivende, selv om dette bare er direkte uttalt fra et fåtall av de politiske aktørene. Et annet element har vært bekymring for økende handel med mennesker for prostitusjonsformål. Denne bekymringen er reell, men det er grunn til å peke på at vi allerede har straffebestemmelser på dette feltet og at det er rene spekulasjoner å anta at et forbud mot kjøp vil ha en forebyggende effekt, eller lette mulighetene til å avdekke menneskehandel.

¹⁷ Se rapportens kapittel 6 og 8.

Noen trekk ved debatten

Som vi har beskrevet over har vi hatt en langvarig og engasjerende debatt om kriminalisering i Norge. Store deler av offentligheten har vært engasjert. Grasrotplanet i de politiske partiene, kvinnebevegelsen, forskere og fagfelt har deltatt, og ikke minst noen kvinner med prostitusjonserfaring har vært aktive og synlige. Vi vil våge den påstanden at dette skiller seg noe fra debatten i Sverige og Finland. Begge land har nok hatt en offentlig debatt, men ikke så langvarig og bred som i Norge. I Sverige ble den reelle politiske kampen tatt på Socialdemokraternas landsmøte mens den i Finland ble tatt under forhandlinger i Riksdagen. Pro Sentret er glad for det brede engasjementet i prostitusjonsspørsmål. Vi tror at en bred, saklig og faktaorientert debatt som også tar opp i seg etiske refleksjoner, vil være den viktigste måten vi kan påvirke holdninger.

Nedenfor vil vi diskutere noen trekk ved debatten.

En polarisert debatt

Debatten om kriminalisering har til tider artet seg som en debatt for eller mot prostitusjon. Dette er kanskje ikke så rart når man tenker på symbolverdiene knyttet til prostitusjon og følelsene som aktiviseres når prostitusjon blir tema. Polariseringen har hatt forskjellige utslag.

- Samfunnets rett til å beskytte seg mot prostitusjon har blitt satt opp mot kjøpers og selgers individuelle rettigheter.
- Tilhengere av en kriminaliseringsstrategi har blitt tillagt rene renovasjonsmotiver, mens motstandere har blitt karakterisert som tilretteleggere for "pro-prostitusjons-lobbyen".
- En strategi i debatten har vært å gi inntrykk av at det ikke finnes andre valg enn legalisering eller kriminalisering (nederlandsk eller svensk modell). Denne framstillingen underslår at vi faktisk har hatt en fungerende norsk lovgivning i mange år som opp til i dag har hatt bred tilslutning.
- Debatten har i liten grad reflektert om problemene vi står overfor kan knyttes til håndhevelse av eksisterende lovgivning.

I en så polarisert debatt har det vært lite rom for nyansering og belysning av kompleksiteten i prostitusjonen.

Prinsipiell og pragmatisk argumentasjon

Det er påfallende at de aller fleste argumentene som har blitt fremmet for kriminalisering har hatt en prinsipiell karakter, mens motargumentene har i hovedsak bygget på en forståelse av hvordan et forbud, og håndhevelsen av det, vil virke i praksis.

Mangel på kriminalpolitisk helhetstenking

Debatten har i svært liten grad knyttet seg til generelle kriminalpolitiske analyser. Vel har allmennprevensjon og håndhevelsesproblematikk blitt berørt, men en rekke sentrale spørsmål som hva som hører straffeloven til, vilkår for nykriminalisering og forhold til andre kontrollpolitiske utviklingstrekk har vært nedtonet.

Hederlige unntak har vært Justis- og Politidepartementets rapport fra 2004 om rettslig regulering av kjøp av seksuelle tjenester, en kronikk av Justisminister Knut Storberget vinteren 2007, samt enkelte innspill fra forskermiljøene og da særlig FAFO. Debatten har demonstrert ulik tro på hva man kan oppnå med strafferettslige virkemidler.

Frykt for organisert kriminalitet

Handel med mennesker har vært et gjennomgangstema i debatten om kriminalisering av kjøp. Veksten i den utenlandske prostitusjonen de siste årene har ført til en økt bekymring for etablering av organisert kriminalitet i Norge og en bekymring for de prostituertes livssituasjon. Riktignok er handel med mennesker allerede belagt med strenge straffer og et prioritert område for politiet. Til tross for at det ikke finnes holdbar dokumentasjon for at Norge har mer menneskehandel enn land med en restriktiv prostitusjonslovgivning, har bekymringen for menneskehandel og annen kriminalitet vært avgjørende elementer i debatten.

Bekymring for det offentlige rom

I en kronikk i Aftenposten 3.2.2008 peker sosiolog Synnøve Jahnsen på hvorledes den økende støtten til kriminalisering faller sammen med ønsket om å få "anstendigheten tilbake i byen" og bekymringen for at "Norge oversprøytes av utenlandske prostituerte". Dette er kjent fra flere europeiske storbyer og kan knyttes til synligheten av den migrasjonsrelaterte prostitusjonen, og tigging. Svaret har alle steder vært en strammere offentlig regulering, her er det visse likhetstrekk mellom legaliseringsstrategier og kriminaliseringsstrategier, og begrunnelsen har vært beskyttelse eller gjenreising av byrommet. Den norske kriminaliseringsdebatten har i liten grad reflektert over de kontinentale strømningene eller tatt stilling til om nulltoleransestrategier er ønskelig på dette området.

Mangel på dokumentasjon

Prostitusjon er et politisert felt og det finnes svært mye løse antakelser og gjetninger om omfang og utviklingstrekk. Når det gjelder dokumentasjon av lovens effekter i Sverige finnes det svært lite. Det eneste sikre vi kan si er at gateprostitusjonen har gått vesentlig ned og at den påvirkes sterkt av politiets tilstedeværelse i miljøet. Socialstyrelsens rapport "Kännedom om prostitution 2007" sier da også at "Det går inte at belägga någre enkle kausala samband mellan t.ex. lagstiftning och förändringar i prostitutionen...". Like fullt leses erfaringene fra Sverige svært forskjellig. Vårt inntrykk er at det norske fagfeltets skepsis ble tillagt større vekt ved tidligere politiske behandlinger. Vi tolker dette ikke som en underkjenning av kompetanse, men at det reflekterer usikkerhet på hvordan man kan tolke den foreliggende kunnskapen.

Omsorg for de som selger sex

Forbud mot salg er ikke aktuelt. Dette har vært debattens "hellige kuer". Argumentasjonen for en kriminalisering har blitt fulgt av stor villighet til å sette inn sosiale innsatser. Selv om en del av oss mener at disse kunne vært satt inn uavhengig av en kriminalisering, så hilser vi tiltakene velkommen. Pro Sentret vil følge opp forslagene og gjøre sitt til at de prostituerte ikke blir "glemt om en uke". Omtanke for den relativt store gruppen som blir kriminelle etter 1.1.2009 synes å være fraværende. I den grad kjøperne har blitt omtalt i debatten, har det i hovedsak vært som uansvarlige, overgripende eller stakkarslige menn som ikke påkaller verken sympati eller hjelpetiltak.

Naturlig nok har få deltatt, og synspunktene deres har ikke vært etterspurt. Og hvorfor skulle vi vel sy puter under armene deres og snakke pent med dem?

Kunnskap om kjøpere

Boken "Å sette pris på kvinner"¹⁸ kom i 1989 og er fortsatt å anse som et standardverk i nordisk kundeforskning. Den anslår omfanget av kjøp og analyserer motivene for kjøp. Senere har det kommet lignende undersøkelser i de andre nordiske land, senest i Danmark.¹⁹ Anslag på omfanget av sexkjøp er ganske likt i de skandinaviske land, ca 13 – 14 % av alle menn opplyser at de en eller annen gang i livet har kjøpt seksuelle tjenester fra en prostituert. De færreste, i Norge ca. 10 % av alle kjøpere, er "vanekjøpere". Funnene bekreftes i vårt land gjennom seksualvaneundersøkelsene. Problemet med undersøkelsene er at spørsmålene som er stilt ikke er egnet til å måle adferdsendringer over kortere tidsperioder. Det finnes noen undersøkelser som ser på kunder på Internett. I Norge kan nevnes "Den seksuelle slavestand" av Ingrid Smette fra 2003. Den oppsummerer debatten om kjøpere opp til da og analyserer motiver og diskurser som forekommer blant kjøpere på Internett. I Malmö har prostitusjonstiltakene laget to rapporter i 2007 som ser nærmere på utviklingstrekk i markedet.²⁰

Kriminalisering som strategi er, som nevnt, drøftet i "Sexkjøp i Sverige og Nederland, Reguleringer og erfaringer" rapport fra Justisdepartementets arbeidsgruppe i 2004. Elin Kippe presenterte også i 2003 rapporten "Kjøper ekte mannfolk sex?" som analyserte virkninger av en eventuell kriminalisering på etterspørselen. Vi er ikke kjent med noe svensk forskning på kundeatferd, som loven vitterlig skulle påvirke, etter 1999.

Både Pro Sentret og Nettverk mot prostitusjon og kvinnehandel har laget argumentsamlinger om kriminalisering. Se www.prosentret.no

Ikke rettslige tiltak i forhold til kjøpere

Hvis en anser at sexkjøp er en problematisk praksis, er det naturlig å stille spørsmål om straffeloven er eneste aktuelle virkemiddel. Pro Sentret mener at en åpen dialog og refleksjon omkring etiske spørsmål må være hovedstrategien, uavhengig av rettslig regulering. Innføring av yrkesetiske retningslinjer i arbeidslivet er nevnt. Pro Sentret har støttet initiativ til dette. En reaksjon fra arbeidsgiver kan nok i mange tilfelle virke mer avskrekkende enn en bot.

Barne- og likestillingsdepartementet lanserte i 2006 kampanjen "Stopp menneskehandel". Kampanjen har en rekke interessante tiltak:

- Formidling av faktainformasjon rettet mot personer i utelivet i Oslo
- Informasjonskampanjer i videregående skole, i første omgang i Oslo. Pro Sentret har en viktig rolle i denne kampanjen
- Informasjonstiltak i forsvaret
- Reiseinformasjon rettet mot reisende til områder med utbredt sexturisme

¹⁸ Prieur og Taksdal (1989)

¹⁹ Det skal ikke bare være en krop mot krop opplevelse... C.Lautrup 2005

²⁰ Se kap. Ny dokumentasjon,

- Påvirkning av arbeidslivet til å gjennomføre yrkesetiske retningslinjer på linje med staten og LO
- Mer kunnskapsinnhenting om sexkjøpere
- Drift av nettstedet www.sexhandel.no. Her finnes faktaopplysninger om prostitusjon og menneskehandel, aktuell informasjon og et forum hvor kjøpere av seksuelle tjenester og andre har meningsutveksling omkring sexkjøp. En analyse av innholdet i de diskurser som har preget forumet gjøres av "Prostitusjon i Norden"-programmet ved Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning og vil foreligge i løpet av 2008. I forbindelse med oppfølgingen av FNs kvinnekonvensjon i sommer foreslo flere kvinneorganisasjoner, representert ved FOKUS at nettstedet legges ned. En etterfølgende debatt i kvinnetidsskriftet Fett nr. 3 viser klart skillelinjene i denne debatten.

Vanekjøpere utgjør en liten del av kjøpermassen, men står for en stor andel av kjøpene.²¹ Noen av disse har problemer med at de kjøper sex og ønsker hjelp til å endre atferd. Det kan være at de opplever at de kjøper tvangsmessig, at de ikke finner alternativ eller at de har seksuelle problemer knyttet til kjøpene. I Sverige har man etablert behandlingstilbud, KAST = Köpare Av Sexuella Tjenester, i de tre største byene. Vi har pr. i dag ikke noe tilsvarende tiltak i Norge.

Høringsnotatet og fremdrift i lovarbeidet

Lovarbeidene i forhold til nytt straffebud mot sexkjøp har startet. Justisdepartementet sendte i sommer ut et høringsnotat med forslag til lovtekst. Høringsfrist var 10. oktober 2007. Etter de opplysningene Pro Sentret har kom det inn 68 uttalelser i høringsrunden. 1/3 ønsket ikke å ta stilling til lovforslaget. De resterende uttalelsene gjenspeilte for det meste den sterke polariseringen i debatten. Tilhengere av kriminalisering karakteriserte departementets notat som modig, godt og gjennomtenkt, mens motstandere pekte på at notatet var basert på et tynt bakgrunnsmateriale, manglende innspill fra faginstanser og ingen beregning av konsekvenser. Dessuten pekte de på uklarhet om lovens hensikt. Her er noen av hovedpunktene i diskusjonen:

Finsk eller svensk modell?

Debatten i Norge har i liten grad dreiet seg om man kan skille mellom frivillig og tvungen prostitusjon og i tilfellet om det bør få konsekvenser for lovgivningen. Den finske lovgivningen bygger på et slikt skille og kriminaliserer bare kjøp fra noen som er i en tvangssituasjon, for eksempel offer for menneskehandel eller hallikvirksomhet. Den svenske lovgivningen bygger på en forståelse av at all prostitusjon er voldsutøvelse mot selger. I høringsuttalelsen har departementet valgt å legge seg tett opptil den svenske forståelsen. Begrunnelsen sies å være at man ikke finner grunn til å skille mellom ulike grupperprostituerte og at skadevirkninger finnes i alle grupper. Den reelle begrunnelsen synes mer å være erkjennelsen av at en finsk modell ikke er enkel å håndheve og har liten verdi utover det rent symbolske. Til forsvar for den finske forståelsen kan hevdes at den anerkjenner at noen frivillig kan velge å selge seksuelle tjenester. Den finske lovgivningen ble i sin tid klart oppfattet som et kompromiss.

²¹ Prieur og Taksdal () Å sette pris på kvinner

Bestemmelsens plassering, § 202 a eller §203

§203 omhandler forbud mot å kjøpe seksuelle tjenester fra noen under 18 år. Dette kan oppfattes som en lovteknisk spørsmål, men begrunnelsen for å lage en ny § 202a er å synliggjøre barns spesielle behov for beskyttelse og at § 203 også gjelder om handlingen er begått i utlandet. Pro Sentret støtter seg til Politidirektoratets vurdering om at barns rettigheter kan ivaretas enten forbudet innarbeides i det eksisterende lovforbudet, ved å endre § 203, eller om det lages en ny bestemmelse § 202a.

Strafferamme og jurisdiksjon

Departementet foreslår en strafferamme på bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Begrunnelsen synes først å fremst å være pragmatisk; at dette straffenivået vil kunne gi adgang til pågrep slik at politiet vil ha adgang til å benytte visse tvangsmidler som fengsling, ransakelse og visse typer fjernsynsovervåking. Dette er samme straffenivå som Sverige. Der har fengselsstraff ikke vært benyttet på denne type lovbrudd til dags dato. Det diskuteres i Sverige om man skal heve strafferammen til 1 år for å gi politiet utvidete fullmakter. Påtalemakten har også fremmet påstand om fengselsstraff uten at domstolen har funnet dette riktig. Det er liten grunn til å anta at hovedregelen i Norge vil bli annet enn bøter. Vi vil også minne om at Finstad og Høigård i "Bakgater" argumenterer mot bruk av fengselsstraff på området.

Jurisdiksjon har også vært et diskusjonspunkt. En del av de som stiller seg positive til forbudet ønsker også at det skal gjøres gjeldende utenfor landets grenser, dvs. at norsk statsborger kan straffes i Norge for kjøp av sex i andre land uavhengig av hvilke rettsregler som gjelder i det landet.

Adgang til visse former for kommunikasjonskontroll

Dette er et stridsspørsmål. Departementet fremmer ikke forslag om dette i høringsnotatet, men ber om synspunkter. Det er viktig å presisere at dette kun er snakk om å kunne innhente trafikkopplysninger på telefon og elektronisk kommunikasjon. Altså hvem som har kommunisert med et gitt telefonnummernummer eller e-postadresse. Dette er likevel et svært alvorlig inngrep i personvernet. Normalt krever bestemmelsen langt høyere strafferamme, men det er gitt unntak for visse forhold som gjelder rikets sikkerhet, brevåpning, barnepornografi, narkotikaforbrytelser og heleri/hvitvasking. Datatilsynet, Pion og Pro Sentret har pekt på at det trolig vil være telefon og e-post kommunikasjonen til selgere som vil være gjenstand for slik kontroll, altså en kontroll og integritetskrenking av de som i utgangspunktet ikke er straffeverdige. Forslaget har skapt usikkerhet, særlig blant kjøpere og selgere på innemarkedet, og den ble ikke mindre ved at det i NRK Dagsrevyen 30. april ble gitt inntrykk av at telefonavlytting vill være et mulig virkemiddel i håndheving av loven. Pro Sentret forventer at de personvernsrettslige sidene blir drøftet i den kommende lovproposisjonen.

Økonomiske konsekvenser

Høringsnotatet gir ingen beregning av kostnader ved innføring av loven. Da Sverige innførte loven ble politiet styrket med 7 mill sv.kr. årlig fram til 2003 for å håndheve den, senere er beløpet innkorporert i bevilgningene til bekjempelse av menneskehandel. Selv om signalene fra politiet har vært tvetydige i debatten, er det liten tvil om at en effektiv håndheving vil koste.

Opp til i dag er det åpenbart at politiet ikke har midler nok til håndheving av de eksisterende lover på prostitusjonsområdet. Derfor er en kostnadsberegning og signaler om prioriteringer forventet i forbindelse med Stortingsbehandlingen

Kartlegging av prostitusjon

Praksisfeltet og forskere har ønsket å oppdatere kunnskap om prostitusjonsmarkedet. Dette er hensiktsmessig både for å videreutvikle hjelpetilbud og for å kunne evaluere effektene av loven på et senere tidspunkt. Departementet deler dette ønsket. Særlig ønsker departementet kunnskap på områdene: omfang, organisering, etterspørsel og prostituertes egen oppfatning av sin situasjon og voldsutsatthet. Arbeidet med dette er i gang – se senere i dette kapittelet.

Det er forventet at departementet har ferdig en lovproposisjon i løpet av våren og at loven kan tre i kraft fra 1.1.2009.

Hvor står vi nå?

Det har vært mye motstand mot kriminaliseringen blant de som er aktive i prostitusjonen. Dels går dette på at et forbud vil gjøre markedet mer marginalisert og mindre tilgjengelig, dels på at selger kan få mindre muligheter til ivareta egen helse og sikkerhet. Usikkerhet omkring hvordan loven vil håndheves i praksis og framdriften i lovarbeidet har skapt uro i prostitusjonsmarkedet. Et område som mange bekymrer seg over er om det vil føre til mer vold. Noen har også bekymret seg om hjelpetiltakenes framtid; om de vil få et redusert eller endret tilbud. En del har begynt å tenke igjennom hvordan de vil møte den nye situasjonen etter kriminaliseringen:

- Noen utenlandske kvinner som arbeider på gata regner med at deres marked vil bli så lite at de kommer til å reise til andre land for å selge sex der.
- Noen jobber så mye de kan nå, for å legge seg opp kapital til å kunne realisere de målene de hadde da de kom inn i prostitusjonen (gjeldsnedbetaling, investeringer, familieforsørgelse, studier osv.).
- Noen ser seg om etter mindre synlige arenaer og orienterer seg mot annonsemarkedet eller bygger opp en fast kundekrets for slik å unngå å bli identifisert.
- Noen vurderer å slutte og ser seg om etter alternativer til prostitusjon. Disse etterspør kvalifisering og hjelp til å komme inn på et ordinært arbeidsmarked. Vi skal heller ikke se bort fra at noen av de utenlandske vil identifisere seg som ofre for menneskehandel med håp om å få varig opphold og muligheter til å skape seg et bedre liv i Norge.
- Mange velger å avvende situasjonen. Fordi de opplever at de ikke har reelle valg eller fordi det hele ligger så langt fram i tid.

Det er all grunn til å regne med at markedet vil ta mer skjulte former, unndra seg kontakt med politi, bli mer mobilt og at flere vil arbeide alene eller i mindre enheter. Det er også en reell fare for at flere vil søke hjelp hos personer som kan tilrettelegge virksomheten deres. En del har allerede nå tatt skritt for å tilpasse seg de forventete endringene.

Behovet for oppdatert kunnskap er nevnt over. Justis- og politidepartementet kunngjorde i mai at de hadde satt av en million kroner til et kartleggingsprosjekt.

Oppdraget ble tildelt FAFO sent på høsten og forventes å være avsluttet i løpet av 2008. Faforsknerne Anette Brunovskis og Marianne Tveit er ansvarlig for prosjektet. Ved siden av å gjennomgå eksisterende kunnskap skal de studere:

- omfanget av prostitusjon, det vil si antallet personer som tilbyr seksuelle tjenester i det såkalte utendørsmarkedet og innemarkedet,
- organiseringen av prostitusjonsmarkedet, herunder de prostituertes avhengighet av en tredjepart (hallikvirksomhet, menneskehandel), og
- de prostituertes oppfatning av sin egen livssituasjon, herunder sosiale og økonomiske vilkår, og utsatthet for vold.

Det foregår også annen forskning på prostitusjon og kriminalisering for tiden. Her kan nevnes at det er flere student og forskningsarbeider på gang i Sverige. Videre har Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK) en større komparativ studie på gang: Prostitusjon i Norden. Denne vil også publiseres i løpet av 2008.

Hva vil skje med håndheving av loven?

Forventningene er at det ikke bare skal være en ren symbollov. Den skal håndheves. I høringsnotatet vektlegges at en endring i rettstilstanden må tydeliggjøres. En del av bakgrunnen for de politiske skiftene har jo også vært et ønske om å "rydde opp på hovedstadens paradegate". Samtidig vet vi at andre og mer alvorlige lovbrudd på prostitusjonsområdet, som hallikvirksomhet og handel med mennesker for prostitusjonsformål, er kompliserte og ressurskrevende. Spørsmålet om prioriteringer vil trolig være avhengig av hvilke politiske signaler som gis og hvor mye midler som bevilges til håndhevelse av loven.

Erfaringene fra Sverige tyder på at politiinnsatsene særlig vil rette seg mot prostitusjonen på gata. Det er der synlige resultater er lettest å oppnå og det er trolig der publikum forventer synlige resultater. Å opprettholde en reduksjon i gateprostitusjonen vil være avhengig av om politiets tilstedeværelse. Gateprostitusjonen i Stockholm har tatt seg opp etter at den var på et minimum i 1999.

På innemarkedet har vi allerede registrert at politiet har hatt flere innsatser rettet mot utleiere. NRK Østlandssendingen kunne i november fortelle at "tre utleiere i Oslo etterforskes allerede for å ha leid ut rom til prostitusjon. I tillegg har politiet sent ut brev til 16 andre utleiere etter at det er avdekket prostitusjon i gårdene deres". Operasjonen kalles betegnende nok "Operasjon husløs".

Vi må forvente at vektlegging av tiltak som har til hensikt å uroe miljøet også vil føre til mer utrygghet og mobilitet for de som selger seksuelle tjenester. Mange opplever at politiinnsatsene rammer dem.

Hva gjør hjelpetiltakene?

Prostitusjonsmarkedet er fleksibelt i den forstand at det raskt tilpasser seg nye rettstilstander og finner nye former. Dette vil også kreve at de sosiale tiltakene følger med på endringene og tilpasser tilbudet. Et valg vil være hvor mye man vil vektlegge oppsøkende arbeid på nye og mer lukkede arenaer. Det vil være krevende. Helsetiltakene må opprettholdes og styrkes.

Behovet for tilpassede helsetilbud vil fortsatt være stort, samtidig som et godt helsetilbud har vært en av våre viktigste døråpnere inn i miljøene. Vi må også anta at uro i miljøet også vil generere etterspørsel etter mer rettighetsorientert informasjon blant brukerne. I særdeleshet vil dette gjelde utenlandske statsborgere og antatte ofre for menneskehandel. Utvikling av det arbeidet vi allerede har med kvalifisering og alternativer til prostitusjon vil også bli etterspurt. Prostitusjonstiltakene må følge opp de gode intensjonene om sosiale innsatser som ligger i den politiske behandlingen opp til nå.

På den norske Prostitusjonsnettverksmøtet 24. april etterspurte også prostitusjonstiltakene en klargjøring av lovens formål og intensjoner. ”I diskusjonen opptil i dag har det vært en sammenblanding av motiver. Det må gjøres en evaluering i forhold til intensjonene og eventuelt utilsiktede virkninger”. Det er vårt håp at den kommende proposisjonen og Stortingsdebatten vil sortere motiv og klargjøre mål. Videre ba møtet om at frivillige og forebyggende tiltak i forhold til kjøpere og potensielle kjøpere ikke nedbygges. I dette ligger et håp om at kriminaliseringsstrategier ikke erstatter eller skyver sosiale innsatser bort.

DEN OFFENTLIGE DEBATTEN

I 2007 ser vi samme tendens som årene før: Prostitusjon har hatt en stor plass i mediebildet. De viktigste sakene har vært:

- Prostitusjon som et ordensproblem/renovasjon av gatene
- Debatt rundt kriminalisering av sexkjøp og holdninger hos sexkjøpere
- Menneskehandel og utnyttning i prostitusjon
- Arbeidet til politi og rettsvesen

I tillegg til å omtale disse fire debattene vil vi i dette kapitlet avslutningsvis skrive kort om noen debatter i media i løpet av siste år som har dreid seg om Pro Sentret.

Fokus på renovasjon og moral – prostitusjon som ordensproblem

I vår årsrapport fra 2006 beskriver Bjørg Norli hvordan tendensen i prostitusjonsdebatten har gått fra å ha et fokus på fenomenet som et sosialt problem til å fokusere på fenomenet som et ordensproblem. Dette har skjedd i takt med at de nigerianske kvinnene stadig har blitt mer synlig i gateprostitusjonen i de store byene. Også i 2007 har denne tendensen vært tydelig i mediebildet. Det har vært fokusert mye på hvor plagsomt synlig prostitusjon er for "mannen i gata" og at tilstedeværelse av prostitusjon, rus og tiggung medfører et "moralsk forfall". Biskopen i Bergen, som har kontor på "strøket", understreker dette når han uttaler at "Gud vil ikke at noen skal leve slik"²² og stortingspolitiker Jan Bøhler gjør det samme med sin uttalelse om at "det er en moralsk krise på gaten i Oslo".²³

Fokuset på renovasjon og moral har særlig kommet tydelig frem i tre offentlige debatter i 2007:

- I forbindelse med synligheten av nigerianske kvinner
- I forbindelsen med vedtaket om kriminalisering av sexkjøp
- I forbindelsen med turisme og tilfeller av "parksex"

Debattens sammenheng med kommunevalget var tydelig. Allerede i januar kunne vi lese i Dagbladet²⁴ at Høyre går til valg med nulltoleranse mot "aggressivt salg av sex" og utvisning av utenlandske prostituerte som en av hovedsakene. I forbindelse med kriminaliseringsdebatten rundt SVs og APs landsmøter våren 2007, ble også den synlige prostitusjonen brukt som et av hovedargumentene for å kriminalisere sexkjøp. I sommermånedene hadde debatten fokus på at man i Oslo "lar turister og forretningsfolk vasse i tiggere og prostituerte"²⁵ og at "menn kan ikke stå i ro på Karl Johan i to minutter uten å bli antastet av en jente som vil selge kroppen sin".²⁶ Avisene rapporterte om en turistflukt fra Norge på grunn av synlig prostitusjon og at folk ikke følte seg trygge i Oslo lenger.

²² Bergens biskop Ole D. Hagesæter til Nettavisen 23.1.2007

²³ Jan Bøhler til VG Nett 22.4.2007

²⁴ Erna Solberg til Dagbladet 15.1.2007

²⁵ Styreleder i Visit Oslo til Aftenposten 19.7.2007

²⁶ Direktør i NHO Reseliv, Hilde Charlotte Solheim, Aftenposten 19.7.2007

Debatten gikk parallelt med at det også ble rapportert om "friluftsbordeller" i Kvadraturen der kvinner i prostitusjon hadde sex med kundene sine i parken. Kravet som fulgte med denne debatten var at politikerne måtte komme med strakstiltak for å rydde gatene og at politiet måtte prioritere bøtelegging av "uanstendig oppførsel". Etter sommeren og kommunevalget var det i en periode mindre fokus på renovasjon og prostitusjon før debatten dukket opp igjen før jul, denne gangen med fokus på at mannlige stortingspolitikere ble antastet og seksuelt trakassert av nigerianske prostituerte på Karl Johan.

Vi vil påstå at et fellestrekk i debattene rundt renovasjon har vært at den har hatt et ensidig fokus på hvor ille det er at omverden må se at det finnes prostitusjon, mens det har vært et minimalt fokus på hvorfor kvinnene er i prostitusjon, hvordan situasjonen deres er i Norge, hva som er årsaken til at kvinnene har sex i parker eller hvorfor de "antaster menn på Karl Johan". Det er bekymringsfullt at en så marginalisert gruppe, som mennesker i prostitusjon, henges ut av både media, næringsliv og politikere som umoralske. Det bidrar til at en allerede marginalisert og stigmatisert gruppe blir skjøvet ytterligere ut av storsamfunnet. Når det gjelder bekymringen for "moralisk forfall" responderte Liv Jessen²⁷, leder av Pro Sentret, på påstanden i et debattinnlegg i Dagbladet i mai 2007: "(...) De prostituerte er ikke her for å forstyrre vår gode moral. Nei, de gjør det naturligvis fordi de er fattige, ikke kommer ut av rusmisbruket, har en livskrise, ikke klarer å leve år ut og år inn på sosialhjelp, sliter med psykiske problemer, har en enorm gjeld til en bakmann de ikke kan anmelde, sender penger til familien i hjemlandet eller de kommer ikke inn på det norske arbeidsmarkedet fordi de er tredjelandborgere. Ja, prostitusjons- debatten handler om moral. Solidaritet med fattigfolk er moral".

Kriminalisering av sexkjøp og holdninger hos kunder

Som nevnt over hadde kriminaliseringsdebatten våren 2007 den synlige prostitusjonen som et av sine hovedargumenter for kriminalisering. Vi vil påstå at debatten i stor grad handlet om utenlandske kvinner, særlig nigerianske, som selger sex på gata og hvordan man kunne redusere omfanget av dette, og lite om de man ønsket å kriminalisere – altså sexkjøperne. I tråd med det sterke fokuset på utenlandske kvinner i prostitusjon var også et av hovedargumentene for kriminaliseringen at Norge var et attraktivt land for bakmenn og menneskehandlere og at vedtaket ville gjøre det vanskeligere å organisere prostitusjon til Norge. Kundene ble sjelden nevnt, og de gangene de ble nevnt var argumentene at man måtte plassere ansvaret hos de som etterspurte og at en kriminalisering ville medføre at færre kjøpte sex fordi loven sendte ut et signal om at "kvinnekroppen ikke er til salg". Suksesshistorier fra Sverige kom på løpende bånd, men ingen kunne fortelle noe om hvilke konsekvenser loven egentlig hadde hatt i Sverige – utenom at gateprostitusjonen var kraftig redusert der. Tydeligvis var denne ene konsekvensen nok for kriminaliseringstilhengerne, og vi vil hevde at dette underbygger vår påstand om at fjerning av synlig prostitusjon var en av hovedgrunnene til at kriminalisering ble vedtatt. Selve prosessen rundt kriminaliseringen ble gjennomført svært raskt ettersom SP allerede hadde vedtatt dette ved en tidligere anledning, SV vedtok det på sitt landsmøte 24. mars og AP vedtok det på sitt landsmøte 22.april. At prosessen gikk såpass raskt har blitt kritisert i blant annet Riksadvokatens og Datatilsynets høringsuttalelser til Justisdepartementet.

²⁷ "Solidaritet med hvem?", Dagbladet 8.mai 2007

I en tv-debatt dagen etter kriminaliseringsvedtaket kom Liv Jessen med en anbefaling til justisministeren om at prostitusjonsmarkedet burde kartlegges før innføringen av loven. 11. mai ble det kjent at det skulle bevilges 1 million kroner til kartlegging. Det tok relativt lang tid fra kartleggingen ble vedtatt til det ble bestemt hvem som skulle gjennomføre den. Dette medførte en del debatt i media ettersom mange på feltet så endringer i markedet allerede rett etter at vedtaket ble fattet, og uttrykte en bekymring for at kartleggingen ville komme i gang for sent til å få med seg alle konsekvensene. Først 13. desember ble det klart at Fafo skulle stå for kartleggingen. Det ble rettet kritikk fra blant annet Pro Sentret for at kartleggingen ikke også omfattet mannlig prostitusjon.

Holdninger hos menn som kjøper sex

I tillegg til kriminalisering av sexkjøp har den offentlige debatten også fokusert på holdninger hos menn som kjøper sex og tiltak som kan forebygge kjøp av sex, uavhengig av kriminalisering.

I mai 2007 gikk det en debatt rundt innføring av etiske retningslinjer for norske bedrifter mot kjøp av sex på tjenestereiser. Initiativet med nettsiden www.nulltoleranse.no ble lansert og skapte debatt. 14. mai tok Inga Marte Thorkildsen dette opp på Stortinget med næringsminister Dag Terje Andersen, noe som skapte debatt også i media og i ulike bedrifter i Norge.

I Stavanger kommune har de begynt å arbeide med en holdningskampanje som skal rette seg mot potensielle sexkjøpere – både på inne- og utemarkedet. Det er reklamebyrået Melvær & Lien som har tatt initiativet til kampanjen og de har selv sponset den med 200.000 kroner. Det er spesielt unge menn som er målgruppen for en kampanje der annonser, nettsted, radio- og kinoreklame blir tatt i bruk. I desember 2007 gikk reklamebyrået ut i media og fortalte de hadde problemer med å få andre sponsorer med på initiativet.²⁸

Barne – og likestillingsdepartementets kampanje ”Stopp menneskehandel” gikk i 2007 inn i sitt andre år med hovedsatsing på Forsvarets krigsskoler og undervisning på videregående skoler i Oslo. Ungdomssatsingen på videregående skoler, som Pro Sentret er prosjektleder for, fikk stor oppmerksomhet i pressen da den ble lansert 17. september på Elvebakken skole av daværende barne- og likestillingsminister Karita Bekkemellem, Karl Fredrik Tangen fra analyseselskapet Sosioraster, Utdanningsetaten og fagkonsulent Ulla Bjørndahl fra Pro Sentret.

Nettsiden www.sexhandel.no gikk inn i sitt andre prosjektår i 2007. Nettsiden blir drevet av Reform – ressurscenter for menn på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Sidene inneholder mye informasjon om prostitusjon og menneskehandel, aktuelle artikler om temaet, nyheter om prostitusjon, samt et anonymt diskusjonsforum.

Sommeren 2007 kom FOKUS²⁹ ut med en rapport til FN der de anbefalte nedleggning av denne nettsiden. Begrunnelsen var bekymring for at nettsiden ikke hadde en forebyggende effekt, men snarere en ”reklameeffekt” for sexkjøp.

²⁸ ”Sliter med å få sponset kampanje mot sexkjøp”, Rogalands avis 28.12.2007

²⁹ [Norwegian NGO Shadow report to CEDAW](#) 2007

Påstanden skapte debatt innad i fagmiljøet, samt i tidsskriftet Fett³⁰ mellom Elise Skarsaune fra Reform og Marit Kvamme i Kvinnefronten.

Innsatsen til politi og rettsvesen

Da den nyopprettete STOP-gruppa i Oslo politiet startet sitt arbeid med menneskehandel i januar fikk de stor oppmerksomhet i media. I løpet av året har enheten vært synlige i den offentlige debatten. Under kriminaliseringsdebatten uttrykte gruppen en støtte til kriminalisering av sexkjøp. I mai fikk gruppen stor oppmerksomhet da de aksjonerte mot det bulgarske prostitusjonsmiljøet i Oslo og arresterte 3 kvinner og 7 menn for hallikvirksomhet, samt tok inn en del bulgarske kvinner i prostitusjon til avhør. Pro Sentret oppfattet aksjonen som godt gjennomført og viktig, og uttrykte dette i media. Pro Sentret reagerte på at aksjonen ble kalt "gatejenter" fordi fokuset igjen rettes mot kvinnene når det er andre parter man ønsker å straffe. Pro Sentret skulle gjerne ha sett at denne type aksjoner hadde fått navn som gjenspeilet hvem politiet faktisk henvendte seg til. Det samme gjelder aksjonen STOP-gruppa satt i gang sommeren 2007. Også denne aksjonen, som rettet seg mot utleiere av leiligheter, fikk stor mediadekning. Denne aksjonen fikk navnet "Operasjon husløs".

Det har også vært en debatt i 2007 om politiet gjør jobben sin som ordenspoliti i de store byene, særlig i Oslo. Debatten toppet seg da byrådsleder Erling Lae i Oslo ville overta ansvaret for politiet, da han mente at staten ikke lot politiet gjøre jobben sin i forhold til den åpenlyse prostitusjonen på Karl Johan. Høsten 2006 ønsket Byrådet i Oslo å innføre nye politivedtekter. Forslagets § 2-4 var: "På eller i umiddelbar nærhet av offentlig sted må ingen fremby seksuelle tjenester eller bedrive tigging eller salg som på en pågående måte forstyrrer den alminnelige ro, orden eller ferdsel." Når Politidirektoratet ikke godkjente Byrådets forslag avfødte dette en debatt i Oslopressen.

I løpet av 2007 har det vært flere saker i rettsapparatet som har dreid seg om menneskehandel, hallikvirksomhet og vold/voldtekt mot kvinner i prostitusjon. Disse sakene har fått mye oppmerksomhet. Særlig politiet og domstolen i Bergen har vært i søkelyset ettersom de har hatt tatt ut tiltale mot en rekke thailandske kvinner for både hallikvirksomhet og menneskehandel. Bergen har også tatt ut tiltale og ført rettssak mot fire rumenere for grov organisert menneskehandel. I Oslo har særlig en sak, der tre litauiske menn ble dømt for vold, trusler, voldtekt og hallikvirksomhet, har fått mye oppmerksomhet.

Menneskehandel og utnytting i prostitusjon

Det har vært mye fokus på menneskehandel og utnytting i prostitusjon i den offentlige debatten i 2007. Følgende forhold har det vært særlig fokus på i denne sammenheng:

- Kvinner som er utsatt for menneskehandel eller som blir utnyttet av bakmenn
- Retur til hjemland av ofre for menneskehandel
- Barn som er utsatt for menneskehandel
- Rettigheter for personer utsatt for menneskehandel
- Anmeldelse av bakmenn

³⁰ Fett, 5.9.2007 http://www.fett.no/index.php?option=com_content&task=view&id=201&Itemid=1

Den offentlige debatten har i stor grad hatt fokus på utnyttelse av utenlandske³¹ kvinner i prostitusjon i Norge. Debatten har særlig dreid seg om de nigerianske, bulgarske og thailandske kvinnene. De nigerianske kvinnene har vært mye i fokus fordi de er så synlige i gateprostitusjonen. Bulgarske kvinner har vært i fokus både fordi Pro Sentret i sin årsrapport for 2006 rapporterte om en økning av bulgarske kvinner i prostitusjon og fordi politiet hadde en stor aksjon mot det bulgarske miljøet i mai 2007. Det har også vært fokus på at kvinnene fra Bulgaria ofte tilhører rom-befolkningen, en minoritet i hjemlandet. Når det gjelder utnyttning av thailandske kvinner i prostitusjon har denne gruppen fått mye oppmerksomhet i 2007 fordi det har vært tatt ut tiltale om menneskehandel og hallikvirksomhet mot flere aktører i det thailandske prostitusjonsmiljøet i Bergen og Oslo.

I januar gikk det en debatt om returordninger for ofre for menneskehandel. Denne debatten hadde særlig fokus på retur til Nigeria og IOMs avtale med norske myndigheter i forhold til et prosjekt som skulle sende 20 kvinner tilbake til hjemlandet. Både Fafos koordinator for forskning på menneskehandel og Pro Sentrets leder var kritiske til at myndighetene valgte å kalle dette "frivillig retur". Begge var av den oppfatning at kvinnene kun vil benytte seg av tilbudet hvis de får avslag på asyl. De uttrykte også en bekymring for at norske myndigheter strakk seg for langt i å tro at nigerianske myndigheter ville beskytte jentene. 25. januar kom Fafos rapport "Facing return"³² som bekreftet nettopp at få ønsket å reise hjem og at kvinnene var skeptisk til hjelp fra nigerianske myndigheter.

Barn som utsettes for menneskehandel har vært en del av den offentlige debatten siste året. HVISK-prosjektet til Redd Barna har satt fokus på barn som utsettes for menneskehandel for å drive prostitusjon eller andre seksuelle tjenester, utnyttning i kriminell virksomhet, tigging, gateartisteri, tvangsarbeid eller organdonasjon. Sommeren 2007 gikk det en debatt knyttet til at Hvalstad Transittmottak uttrykte bekymring for at barn som søker asyl i Norge ender i tvangsarbeid eller prostitusjon. Det har i året som har gått også vært en debatt rundt det faktum at mange av kvinnene som er i ROSA-prosjektet har hatt med seg barn til Norge og at det er store utfordringer knyttet til både å hjelpe mor og barn, når mor har vært utsatt for menneskehandel.

Det har også vært et fokus på hvilke rettigheter ofre for menneskehandel har i Norge. Både Fafo, ROSA-prosjektet, politiet, Pro Sentret og andre prostitusjonstiltak har pekt på problemer knyttet til de rettighetene ofre for menneskehandel har, særlig i forhold til arbeids- og oppholdstillatelse (refleksjonsperioden), utsendelse av Norge, rett til bistandsadvokat og asylproblematikk. I siste halvdel av 2007 har det blitt fokusert på papirløse innvandrere til Norge og utnyttning av disse. En del av de papirløse innvandrerne har i denne debatten blitt knyttet til prostitusjonsmiljøet.

Debatten har også pekt på at flere kvinner som har vært utsatt for tvangsprostitusjon og/eller menneskehandel søker hjelp og har valgt å anmelde bakmenn til politiet. I tillegg har det vært noe fokus på hvorfor noen velger å ikke søke hjelp.

³¹ Beskytter ikke jentene", Vårt Land, 21.1.2007

³² Se kap. Ny dokumentasjon i denne årsrapporten.

Anette Brunovskis fra Fafo har blant annet tatt opp dette i ulike debattfora i forbindelse med sin rapport "Leaving the past behind"³³ som belyser hvorfor ofre for menneskehandel ikke ønsker å ta imot assistanse. Irina Polyakova har også bidratt i denne debatten ved å påpeke i sin masteroppgave "Unge jenter tilbys jobb i utlandet"³⁴, hvilke typer forhold ulike kvinner har til agentene/hallikene sine, og har vist at ikke alle som har en bakmann ser på ham som en utnytter, men at de også kan se på ham som en foretningspartner eller kjæreste.

Debatt rundt Pro Sentret

I 2007 hadde Pro Sentret 285 henvendelser fra pressen. Dette er å anse som mange henvendelser i løpet av et år og avspeiler medias interesse for tema. Pro Sentret har deltatt aktivt i de offentlige debattene ved både å skrive avisinnlegg, delta på debattprogrammer på tv og radio og ved å bli intervjuet av ulike medier. I 2007 har medias omtale av Pro Sentret vært preget av både ris og ros.

I august uttalte kriminalkommisær Thomas Ekmann i Gøteborgpolitiet til NRK P2 at norske myndigheter løper hallikenes ærend ved å tilby helsehjelp til de prostituerte slik at de kan jobbe hardere på gata. Han uttrykte seg kritisk til Pro Sentrets virksomhet ved å si: "(...) er det så at hallikene sender sine prostituerte til for eksempel Pro Sentret for at de skal bli sterkere og kunne selge sex flere ganger hvert døgn, da hjelper man ikke jentene, men man hjelper bare hallikene til å tjene mer penger". Byrådsleder Erling Lae³⁵ kommenterte dette ved å si at utsagnet var en skivebom: "Den kjøper jeg ikke, tvert imot er Pro Sentret noe av det beste vi har av tiltak mot prostitusjon i Norge. De har fått internasjonal oppmerksomhet og folk kommer hit for å lære".

16. oktober ble Liv Jessen tildelt YS's likestillingspris for 2007. Prisen fikk mye omtale i media. I YS-leder Tore Eugen Kvalheim³⁶ sin tale i forbindelse med prisutdelingen sa han følgende om begrunnelsen for prisen: (...) Liv Jessen, leder av Pro Sentret, tildeles YS' likestillingspris for 2007 for hennes utrettelige, uortodokse kamp for prostituertes rettigheter. (...) Liv Jessen har arbeidet på senteret i 23 år, og har hele tiden vært opptatt av å basere virksomheten på et menneskerettighets- og verdighetsperspektiv. Hun har lagt vekt på at prostitusjon er en handling, ikke en egenskap, og at det er hjelpeapparatets rolle å tilby anerkjennelse og beskyttelse til mennesker som vil ut av prostitusjon. Liv Jessen ser styrken og verdigheten hos kvinner og menn som selger seksuelle tjenester, der hvor resten av samfunnet bare ser marginalisering og skam. Og Liv Jessen snakker med mennesker, ikke til eller om dem".

To dager etter utdelingen av YS's likestillingspris ble boken "Det ideelle offer. Andre tekster om prostitusjon" med Liv Jessen som redaktør, lansert. Boka fikk omtale i media av blant andre:

³³ Se kap. Ny dokumentasjon i denne årsrapporten.

³⁴ Se kap. Ny dokumentasjon i denne årsrapporten.

³⁵ "Hevder Pro Sentret løper hallikenes ærend", NRK P2, Politisk kvarter, 10.8.2007

³⁶ YS sine nettsider, 16.10.2007, <http://www.ys.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=2085>

Trude Ringheim³⁷ som skrev: (...) "Foruten Jessen er forfatterne en svensk eskortepike/skribent, en tidligere sexarbeider/debattant og anerkjente forskere, psykologer og professorer. Deres bidrag gir et nyansert, avmystifiserende og problematiserende blikk på verdens eldste yrke. Det trenger den norske debatten".

En av bidragsyterne i boken, May-Len Skilbrei³⁸, skrev følgende om boken i sin faste spalte i Klassekampen: "Boka er ikke et forsøk på å lage nye stereotypiske bilder av prostitusjon og partene i den, men å destabilisere den skråsikkerheten som ble utvist da kriminaliseringsdebatten raste".

Knut Olav Åmås³⁹ skrev "Prosjektet er kritisk i ordets beste forstand. Det virker nyanserende, skjelnende og avmystifiserende ved å vise frem den førstehåndskunnskap som finnes hos de 2500 individene som selger sex her i landet, og deres vidt forskjellige historier".

Martine Aurdal⁴⁰ skrev: "Denne boka er som forventet, bare bedre. (...) Selv om vi vet hva hun mener, makter denne boka både å opplyse og overraske leseren. (...) Resultatet er blitt en bok for alle som bryr seg om de prostituerte".

Boken vakte også reaksjoner fra Kvinnegruppa Ottar⁴¹. I et intervju til Nettavisen omtalte Ane Stø, leder for Ottar, Pro Sentret som et "rottereir" og forteller at de ønsker å legge ned Pro Sentret. Boken trekkes inn som en av forklaringene når hun sier: "I den nye boka til Pro Sentrets leder Liv Jessen, som skal være «andre historier om prostitusjon», får man jo inntrykk av at det er horekundene som bør hjelpes. Det er jo et veldig underlig utgangspunkt for et hjelpetiltak og et kompetansesenter". En annen begrunnelse for ønsket om nedleggelse var at Pro Sentret er mot kriminalisering av sexkjøp. Pro Sentret valgte å ikke kommentere uttalelsen til Stø i pressen.

Bilde fra pressekonferansen til lansering av "Det ideelle offer". Fra venstre: May-Len Skilbrei (Fafø), Pye Jacobsen (svensk sexarbeider), Isabella Lund (svensk sex-arbeider), Liv Jessen (leder Pro Sentret) og Ragnar Aamodt (Koloritt forlag).

³⁷ "Hurra for Jessen", kommentar av Trude Ringheim, Dagbladet 19.10.2007

³⁸ "Når kvinner har triste enkelthistorier og menn er dyr. Klisjeer om sexsalg", May-Len Skilbrei, Klassekampen 20.10.2007

³⁹ "Vi usynliggjør det vi ikke liker", Aftenposten 22.10.2007

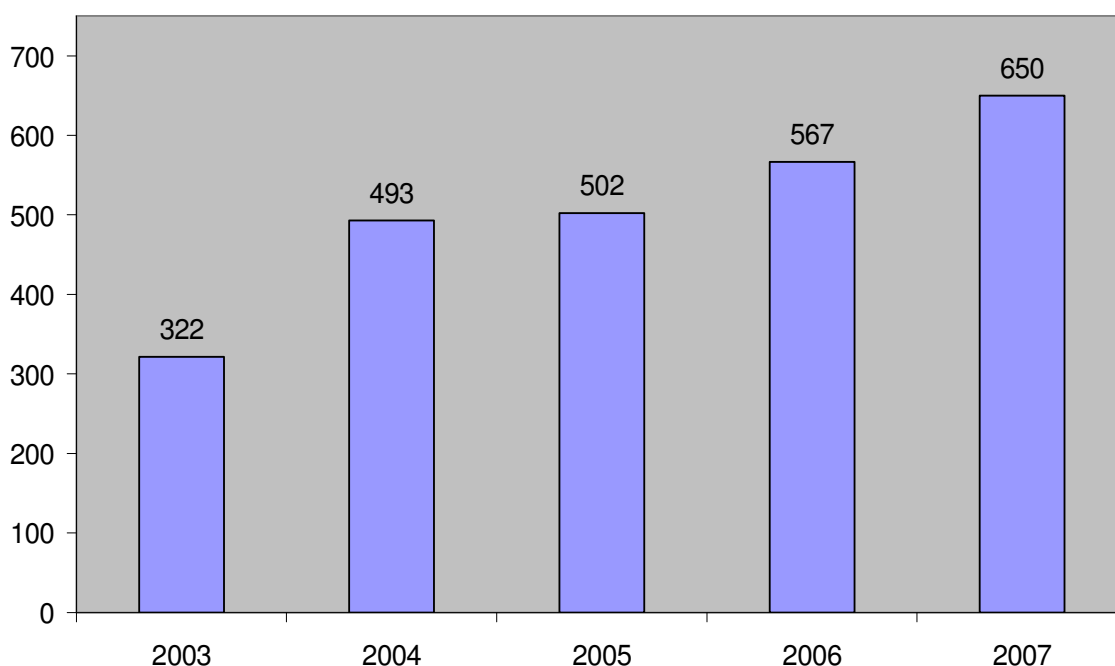
⁴⁰ "Hyllest til de prostituerte", bokanmeldelse av Martine Aurdal i Ny Tid nr 48, 7.12.2007

⁴¹ "Legg ned Pro Sentret", Nettavisen 20.11.2007, <http://www.nettavisen.no/innenriks/ioslo/article1452456.ece>

KUNNSKAPSFORMIDLING

Formidling av kunnskap på prostitusjonsområdet er en viktig del av våre daglige oppgaver. På hjemmesiden vår skriver vi: "Pro Sentret ønsker å erstatte myter og fordommer om prostitusjon med innsikt og viten. Vi vil arbeide for at samfunnet ikke brennmerker dem som deltar i prostitusjonen." Det har vært en jevn økning på dette området. I løpet av de siste 5 årene har antall enkeltoppdrag økt med 100 %.

Totalt antall oppdrag 2003 - 2007

Undervisning til høyskoler/studenter

Vi registrerer en økende interesse fra universitet og høyskolemiljøene. Det er flere som velger å skrive om prostitusjonsrelaterte tema på masternivå.⁴² Det har nok en sammenheng med debattene om kriminalisering og menneskehandel. Vi har i alt hatt 23 studenter fra høyskolene som praktikanter. For det meste er det studenter ved de sosial- og helsefaglige linjene og politihøyskolen. I tillegg har vi hatt 3 praktikanter fra Institutt for kriminologi ved Universitetet i Oslo, i forbindelse med deres bacheloroppgave. Praktikanter som er her over tid søker som regel generell kunnskap om prostitusjon, innføring i arbeidsmetodikk og holdninger. I tillegg til disse har vi en rekke henvendelser fra studenter i forbindelse med oppgaver, foredrag og kortere hospiteringer. Da er bestillingen ofte mer temaorientert som for eksempel menneskehandel, kunder, mannlig prostitusjon og barn og unge i prostitusjonen.

I 2006 hadde vi 83 oppdrag

I 2007 hadde vi 113 oppdrag

⁴² Se kapitlet om Ny dokumentasjon i denne årsrapporten

Kunnskapsformidling til hjelpeapparatet

Det eksisterer et nettverk for de norske prostitusjonstiltakene. Nettverket arrangerer årlige nettverksmøter og i 2007 ble møtet avholdt i Stavanger. Konferansen var rett etter Arbeiderpartiets landsmøtevedtak om innføring av lovforbud mot sexkjøp og følgelig fikk konsekvensene av kriminalisering en bred plass. Konferansen vedtok en felles uttalelse om forventninger til oppfølgingen av loven. Erfaringsutveksling og utvikling av alternativer til prostitusjonen var andre viktige tema. Siden Pro Sentret er kompetansesenter har vi en sentral rolle i nettverket og en del av vårt arbeid er å bistå de andre prostitusjonstiltakene. Blant annet har vi vært i Trondheim og Bergen for å holde foredrag/orienteringer. For øvrig er det i hovedsak politi, samt andre helse- og sosiale tiltak som henvender seg til Pro Sentret. Vi hadde 9 hospitanter fra andre sosial/helsetiltak + flere orienteringer av kortere varighet i året som har gått.

I 2006 hadde vi 64 oppdrag

I 2007 hadde vi 74 oppdrag

Orienteringer til ideelle organisasjoner og politiske partier

Pro sentret mottar en del henvendelser som en følge av den politiske debatten og den store allmenne interessen som er knyttet til prostitusjonsspørsmål. Flere politiske partier og utvalg har bedt om våre innspill for å ha et kunnskapsbasert grunnlag for de forslagene de fremmer, blant annet i kriminaliseringsdebatten. Vi får også en del henvendelser fra privatpersoner som på forskjellig vis engasjerer seg i prostitusjonsspørsmål. Vi har holdt flere foredrag, blant annet for Kriesenteret i Mo, Human Etisk forbund og Antislaveriselskapet. Våre brukere, på sin side, inviterte politikere hit i forbindelse med kriminaliseringsdebatten og kommunevalget.

I 2006 hadde vi 64 oppdrag

I 2006 hadde vi 66 oppdrag

Skoleelever

Vi har gjennom årene hatt en del henvendelser fra elever i ungdoms- og videregående skole. Dette har vi sett på som viktig, ikke minst i et forebyggingsperspektiv. Oftest har det vært henvendelser i forbindelse med særoppgaver eller andre presentasjoner. Vi har tidligere hatt en forventet nedgang i antall oppdrag fordi de fleste henvises til vår hjemmeside. I 2007 har Pro Sentret stått for gjennomføringen av Barne- og Likestillingsdepartementets kampanje "Stopp menneskehandel" i de videregående skolene i Oslo. Dette prosjektet er en kunnskapskampanje som retter seg mot elever i 3. klasse og har fokus på bakgrunnen til ofre for menneskehandel og etiske refleksjoner rundt kjøp av sex. Høsten 2007 ble det holdt undervisning på fire skoler: Elvebakken, Foss, Ulsrud og Ullern. Våren 2008 skal det holdes undervisning på seks skoler til.

I 2006 hadde vi 15 oppdrag

I 2007 hadde vi 26 oppdrag

Vi deltar i råd og utvalg

Våre kunnskaper er etterspurt i forskjellige statlige og kommunale utredninger. Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel er ett område hvor vi blir brukt, gjennom det løpende samarbeid i organer som Oslo piloten og Koordineringsenheten for bistand og beskyttelse KOM.⁴³

⁴³ Se kap. om Arbeid mot menneskehandel i denne årrapporten

Det har i 2007 vært "Storbykonferanser" i Tromsø og Bergen.

I 2006 hadde vi 46 oppdrag

I 2007 hadde vi 40 oppdrag

Presse

Interessen fra pressen har vært formidabel de to siste årene. Dette tar mye av vår tid, men er viktig i et opplysnings- og holdningspåvirkningsperspektiv. De viktigste sakene er beskrevet i kapitelet om "Den offentlige debatten".⁴⁴

I 2006 hadde vi 254 oppdrag

I 2007 hadde vi 285 oppdrag

Internasjonale kontakter

Vi deltar i internasjonale nettverk og inngår i samarbeidsprosjekter⁴⁵, men vi får også mange forespørsler og studiebesøk her. Vi har hatt besøk fra prostitusjonstiltak i Sverige, Danmark og Finland dette året. Behovet for økt informasjonsutveksling har satt spørsmålet om å ha et nordisk nettverk for prostitusjonstiltak på dagsorden igjen. For øvrig har det vært representanter fra tiltak i Nordvestrusland, Latvia, Storbritannia, Kroatia og Malawi her i tillegg til en del skriftlige henvendelser med ønske om informasjon eller videre samarbeid.

I 2006 hadde vi 41 oppdrag

I 2007 hadde vi 47 oppdrag

LIKESTILLINGSPRIS

En viktig begivenhet for oss var tildelingen av YS likestillingspris til Liv Jessen høsten 2007 "for hennes utrettelige, uortodokse kamp for prostituertes rettigheter." I juryens begrunnelse står det blant annet: " Liv Jessen har arbeidet på senteret i 23 år, og har hele tiden vært opptatt av å basere virksomheten på et menneskerettighets- og verdighetsperspektiv. Hun har lagt vekt på at prostitusjon er en handling, ikke en egenskap, og at det er hjelpeapparatets rolle å tilby anerkjennelse og beskyttelse til mennesker som vil ut av prostitusjon. Liv Jessen ser styrken og verdigheten hos kvinner og menn som selger seksuelle tjenester, der hvor resten av samfunnet bare ser marginalisering og skam. Og Liv Jessen snakker med mennesker, ikke til eller om dem".

⁴⁴ Se kap. Om den offentlige debatten

⁴⁵ Se kap. Om Pro Sentrets internasjonale arbeid

INTERNASJONALT SAMARBEID

Prostitusjonsmarked endrer seg raskt og blir mer internasjonalt. Endringer i det norske markedet er ofte et resultat av hva som skjer i andre europeiske land. Vi kan således hente kunnskap og metodikk fra tiltak som har lengre erfaring på enkelte områder. Slik kan vi være i forkant av utviklingen og forbedre vårt eget arbeid. Vi trenger også viten om forholdene i de landene våre brukere kommer fra og om gode hjelpetiltak i disse landene.

På den andre siden er det stor interesse for hvordan vi arbeider med prostitusjonsspørsmål i Norge. Flere av de norske tiltakene har en historie som går langt tilbake. I hovedsak har norsk prostitusjonspolitikken sitt utgangspunkt i en velferdsmodell hvor prostitusjon ses som et sosialt problem som det offentlige skal bidra til å avhjelpe. Dette er ikke en selvfølge i andre land. Noen steder kan fokus være på prostitusjon som et helse- eller ordensproblem, andre steder anses det ikke som noe det offentlige skal prioritere. Interessen for hvordan vi har utviklet våre tiltak er stor blant utenlandske prostitusjonstiltak. Det er også en stor interesse i utlandet for endringer i den norske lovgivningen, både den politiske prosessen fram til beslutningen om kriminalisering og hvordan loven kommer til å fungere i praksis. Prostitusjonslovgivningen er under revisjon i mange land og god dokumentasjon på effekter av lovgivning er etterspurt.

Noen ganger tar vårt internasjonale samarbeid form av nettverksarbeid som varer over tid, andre ganger avgrensede prosjekt. De samarbeidsfora vi har deltatt i har hatt prostitusjon, helse eller menneskehandel som hovedtema. Her er de viktigste samarbeidsfora vi har hatt i dette året:

TAMPEP

Pro Sentret har deltatt i nettverket TAMPEP 7 (Transnational AIDS/STI Prevention among Migrant Prostitutes in Europe/Project). Dette er et prosjekt under EUs folkehelseprogram som omfatter tiltak i 23 land. Nettverket fokuserer på helsetiltak for migrerende prostituerte. Det arbeides med informasjon, utvikling av metodikk, kartlegging av utviklingen i prostitusjonen og kvinnenes behov for assistanse. TAMPEP 7 ble avsluttet våren 2007. På hjemmesiden www.tamep.eu ligger nå de avsluttende rapportene fra denne perioden. Ved siden av avslutningsdokumentet til EU-kommisjonen vil vi trekke fram 3 andre dokumenter som kan være av stor nytte.

- En analyse av utviklingstrekk i Europa. Denne rapporten ligger til grunn for en del av analysene av utviklingstrekke i vår årsrapport. Den er en oppsummering av en kartleggingsundersøkelse som TAMPEP gjennomfører hver periode. "European overview of HIV and Sex Work"
- En analyse av hjelpebehov blant utenlandske: "Gap Analysis of Service provision to Sex Workers in Europe"
- En oversikt over metode, manualer og informasjonsmateriell: "Skills, Training and Good Practice Tools"

TAMPEP har fått midler til en ny prosjektperiode, TAMPEP 8, som starter vinteren 2008 og vil omfatte 25 land.

Correlation

Correlation er et nytt nettverk under EUs folkehelseprogram fra 2006 som omfatter mer enn 50 organisasjoner fra 28 europeiske land. Nettverkets mål er å forbedre tilbudene (særlig tilgjengeligheten) for marginaliserte/ekskluderte grupper som prostituerte, rusavhengige, etniske minoriteter og ungdom i risikosonen. Dette skal skje ved forskning, kartlegging og overvåking, politisk påvirkning og utvikling av metodikk. Norske deltakere har vært Oslo kommune, Rusmideletatens kompetansesenter og Pro Sentret. Nettverket hadde sin avsluttende konferanse i Sofia høsten 2007 og det arbeides nå med publisering av resultatene i form av rapporter, manualer, metodiske retningslinjer osv. Correlation søker også EU kommisjonen om midler til en ny arbeidsperiode, men denne søknaden er ikke ferdigbehandlet ennå.

Samarbeid med Nordvest Russland

Vi har hatt et samarbeid med tiltak i Nordvest Russland siden 2001. Det viktigste tiltaket har vært å etablere en "sprøytebuss" i Murmansk og inkludere prostituerte i det oppsøkende arbeidet bussen gjør, samt etablering av et drop-in senter for rusmisbrukere og prostituerte. Vi har også hatt flere studiebesøk her fra Murmansk, Archangelsk og St. Petersburg. Samarbeidet har i hovedsak vært støttet av Barents Helseprogram og EUs Nordlige Dimensjon.

De baltiske statene

Også i år har vi hatt flere studiebesøk fra de baltiske landene. Vi har også hatt undervisning for tiltak i Estland, og arbeider med å fortsette et helsesamarbeid med estiske myndigheter. "Det nordisk-baltiske pilotprosjektet" er et samarbeid om å sikre gode kanaler for repatriering av baltiske ofre for menneskehandel fra de nordiske landene. Tiltaket koordineres av European Women's lobby i Brussel. Pro Sentret var representert på et seminar i deres regi i Vilnius.

EØS midlene

Ved forrige utvidelse av EU ble det fra norsk side satt av betydelige midler til tiltak i de nye EU landene, se www.eeagrants.org. Ved siste utvidelse ble også de nye medlemslandene tildelt midler. Flere av våre samarbeidspartnere har søkt, men har, som mange andre mindre organisasjoner, ikke nådd fram. Det er opprettet NGO-fond under EØS midlene for å kunne møte behovene til mindre, private organisasjoner. Norsk koordinator for NGO-fondene er Den Norske Helsingforskomiteen. Pro Sentret har vært representert ved lansering av NGO-fondene i Estland og Slovakia i år ved siden av å promotere ordningen overfor partnere i de øvrige nye EU landene.

Bulgaria

I 2006 så vi en sterk økning av bulgarske kvinner i gateprostituasjonen i Norge. En stor del av disse er romfolk. For å legge grunnlag for et bedre samarbeid mellom norske og bulgarske myndigheter på dette området, arrangerte bulgarsk IOM og den norske og svenske ambassaden et seminar om menneskehandel våren 2007. Norge var bl.a. representert ved politi, sosialarbeidere, Justisdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet. Situasjonen til rombefolkningen i prostituasjonen er bekymringsfull og det trengs mer kunnskap. Pro Sentret er medarrangør av et større seminar om emnet våren 2008 i Oslo.

NY DOKUMENTASJON

Fra Norge

Facing Return

Perceptions of Repatriation among Nigerian Women in Prostitution in Norway
Fafo rapport 2007:01 av May-Len Skilbrei og Marianne Tveit

Rapporten har fokus på hjemsendelse og repatriering av nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge og er en oppfølgingsrapport til "Afrikanske drømmer på europeiske gater" som kom i 2006. Formålet med rapporten var å få innsikt i de nigerianske kvinnenes holdninger til repatriering til Nigeria, kartlegge underliggende årsaker til disse motivene og holdningene, samt å kartlegge hvilke behov og tiltak som bør ligge til grunn for en repatrieringsprosess.

Gjennom analyse av kvinnenes tanker og følelser om fremtiden i Europa og Nigeria kunne forskerne dele kvinnene inn fire grove kategorier etter behov og holdninger:

- De som nettopp har kommet til Europa og som ikke har rukket å "prøve lykken". De er svært negative til å reise tilbake til Nigeria.
- De som har vært i Europa over en lengre periode, men som ikke har nådd målene sine. Noen av disse er positive til å reise tilbake til Nigeria hvis det er utsikter til penger og arbeid der.
- De som etter mange år i Europa har gitt opp muligheten for å lykkes. De føler seg tvunget til prostitusjon for å betale tilbake gjeld og for å forsørge familien i hjemlandet, og de ser ingen ende på sin nåværende situasjon. Mange av disse vil kunne være interessert i å returnere til Nigeria hvis det er bedre fremtidsutsikter der, men vil ha behov for mye hjelp til å reetablere seg.
- De som til en viss grad føler at de har nådd målene sine i Europa og som er overbevist om at de har det bedre her enn de ville hatt det i Nigeria. Disse kvinnene har gyldig opphold i Schengen og/eller en økonomisk trygghet som gjør dem frie til å velge om de vil reise tilbake til Nigeria eller ikke.

Flesteparten av kvinnene i undersøkelsen uttrykker at det i hovedsak er praktiske ting som arbeid, penger og yrkestrening de trenger hjelp til hvis de skal reise tilbake til Nigeria. Samtlige kvinner uttrykker samtidig en total mistillit til myndighetene i landet, noe som innebærer at kvinnene neppe vil benytte seg av statlige nigerianske prosjekter og hjelpetiltak. Dette byr på store utfordringer for norske myndigheter som ønsker å etablere repatrieringsprosjekter fra Norge til Nigeria.

Rapporten er finansiert av regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008).

Leaving the past behind?

When victims of trafficking decline assistance

Samarbeid mellom Fafo og Nexus Institute i Wien

Fafo rapport 2007:40 av Anette Brunovskis og Rebecca Surtees

Målet med denne rapporten var å undersøke hvorfor en del identifiserte ofre for menneskehandel velger å si nei til den hjelp de blir tilbudt fra ulike anti-trafficking organisasjoner.

Rapportene bygger på 39 intervjuer av kvinner og mindreårige ofre for menneskehandel og 13 personer i gateprostitusjon, samt på intervjuer av organisasjoner og myndigheter som jobber mot trafficking. Datainnsamlingen ble gjennomført i Albania, Moldova og Serbia.

Forskerne konkluderer med at det finnes mange ulike grunner til at det sier nei til assistanse og hjelp, som for eksempel:

- Assistanse blir sett på som et hinder til å migrere igjen
- Familien påvirker beslutningen.
 - Noen søker hjelp hos familie,
 - Enkelte har familier som ikke stoler på assistansen,
 - Noen familier stoler ikke på offeret
 - Enkelte familier mener de selv har ansvaret for å hjelpe offeret
- Noen trenger ikke hjelp
 - Enkelte har ikke behov for noen form for hjelp
 - Noen får assistanse fra andre enn anti-trafficking organisasjoner
- Noen sier nei til assistanse på grunn av måten assistansen er organisert på fordi de har en redsel for bakmenn, fordi hjelpen kan minne om det som ble tilbudt kvinnene da de ble utsatt for menneskehandel eller fordi assistansen ikke er tilpasset ofrets situasjon.
- Kommunikasjonsproblemer mellom offer og hjelpere
 - Forvirrende informasjon og/eller manglende mulighet til å forstå hva som tilbys
- Problemer i samhandlingen mellom ofrenes behov og liv og hjelperne/assistanseprogrammene.
 - Oppførsel fra ofrenes side som fører til ekskludering fra hjelp
 - Restriksjoner og betingelser for å motta hjelp
 - Mangel på reelle tilbud
 - Misforståelser i kommunikasjon

Rapporten påpeker problemer med dagens assistanseprogrammer og kommer med anbefalinger til hvordan den nye kunnskapen de har innhentet kan brukes i utviklingen av nye assistanseprogrammer.

Rapporten er finansiert av Utenriksdepartementet

Det ideelle offer

Andre tekster om prostitusjon

Liv Jessen (red.), Koloritt Forlag

Bokens formål er å vise andre sider ved prostitusjon som det snakkes lite om:

- At kvinner selv kan velge prostitusjon
- At kunder kan føle seg sårbare og maktesløse
- At prostitusjon ikke alltid forstås slik vår kultur tolker den
- At kriminalisering av sexkjøp forsterker offerposisjonen til de prostituerte
- At forestillingene om kvinner i prostitusjon er stereotype og trange
- At en hallik ikke alltid bare er en hallik
- At stengte grenser bidrar til menneskehandel

I tillegg til Liv Jessen har følgende personer skrevet i boken: Isabella Lund, Astrid Renland, Arne Randers-Pehrson, Per Kristian Dotterud, Ulla Bjørndahl, Dag Stenvoll, Lars Gule, May-Len Skilbrei, Thore Langfeldt, Nils Christie, Jo Dozema, Anette Brunovskis, Turid Misje, Synnøve Jahnsen, Irina Polyakova, Ida Erstad, Thomas Hylland Eriksen og Pye Jacobsen.

Women who cross borders – black magic?

A Critical Discourse Analysis of the Norwegian newspaper coverage of Nigerian women in prostitution in Norway

Masteroppgave i sosiologi, UiB, av Synnøve Jahnsen

Oppgavens mål var å kartlegge og analysere mediedekningen av nigerianske kvinner i prostitusjon i VG, Dagbladet og Aftenposten i perioden 2004 - 2006. I forfatterens analyse deles mediedekningen inn i tre analysekategorier; historien om presset i marked, historien om den offentlige anstendighet og historien om seksuell utnyttelse. I analysen synliggjøres det hvordan ulike politiske fremstøt for å regulere prostitusjon ofte skjer i sammenheng med at gateprostitusjonen i de senere år har blitt stadig mer synlig, ikke bare i gaten, men også i mediebildet. Forfatteren argumenterer for at de senere års dramatiske økning av nigerianske kvinner i gateprostitusjon har fått flere nordmenn til å forveksle økt synlighet med økt omfang av prostitusjon i sin helhet, i takt med de hyppige politiske fremstøt og debattinnlegg i avisene.

Gjennom medieanalysen hevder forfatteren å avdekke institusjonelle og kulturspesifikke måter å betrakte prostitusjonen og kvinner i prostitusjon på, og at dette må ses i sammenheng med en tid som kjennetegnes av globale maktstrukturer, økt femininisering av fattigdom og migrasjon.

Female bar workers in Tanzania

A matter of respect

Hovedoppgave i sosialantropologi, UiO, av Turid Misje

Oppgaven handler om hverdagslivet og hverdagsbekymringene til kvinner som arbeider på lokale barer og gjestehus i Moshi by i Tanzania, og baserer seg på et åtte måneders langt feltarbeid. Et hovedfokus er å utforske hvordan kvinnene forholder seg til den dominerende moralske diskursen i Moshi, som også er utbredt i Afrika forøvrig, der de som gruppe blir omtalt og forstått som seksuelt umoralske eller ikke-respektable kvinner. I de fleste studier av denne gruppen kvinner blir kvinnene utpekt som en risikogruppe når det gjelder spredning av HIV/AIDS. De blir da som regel benevnt som "prostituerte" eller "kommersielle sex arbeidere". Forfatteren tegner i oppgaven et mer komplekst og nyansert bilde av denne gruppen kvinner og deres hverdagsliv.

Dette gjøres ved å beskrive og analysere også andre aspekt ved deres liv; deres roller som arbeidskvinner, mødre, døtre, naboer og moderne "by-kvinner".

Et av oppgavens hovedargument, som er særlig relevant for å forstå hva som faktisk ligger til grunn for den negative forståelsen av kvinnelige bar- og gjestehus arbeidere i Moshi og Afrika for øvrig, er at å bruke begrep som "prostituert" og "prostitusjon" kryss-kulturelt kan være svært misvisende.

Begrunnelsen er at begrepene bærer med seg spesifikke vestlige oppfatninger av hva som er og ikke er legitim håndtering av ens seksualitet, oppfatninger som ikke nødvendigvis gir gjenklang i andre deler av verden.

Unge jenter tilbys jobb i utlandet

En kvalitativ studie av transnasjonal prostitusjon til Norge fra Øst- Europa
Masteroppgave i sosiologi, UiO, av Irina Polyakova

Oppgavens fokus er hva som bidrar til at kvinner migrerer fra Øst-Europa til Norge for prostitusjon og hvordan migrasjonen har blitt mulig. Forfatteren ser på kvinnenes sosioøkonomiske bakgrunn og på hvilke sosiale relasjoner kvinnene har gått inn i for å migrere. Oppgaven er basert på 15 kvalitative intervjuer med kvinner fra tidligere Sovjetunionen som jobber i prostitusjon i Oslo. For å belyse de empiriske funnene benytter forfatteren seg av flere teoretiske innfallsvinkler til migrasjon, prostitusjon, makt og konteksten av postsovjetske samfunn.

Oppgaven er den første i Norge som ser på maktrelasjonen mellom utenlandske kvinner i prostitusjon og de agentene som organiserer kvinnenes migrasjon.

Kvinnehandel og prostitusjon

Nye aktører, nye strukturer og nytt ansvar
Masteroppgave i samfunnsgeografi, UiO, av Linda Sannensmoen

Formålet med studien var å bidra med forståelse for kvinnehandel til prostitusjonsformål som fenomen. Dette gjør forfatteren gjennom å ta utgangspunkt i kvinnehandelens tre aktører; offeret, kunden og bakpersonen. Forfatteren analyser vekselvirkninger mellom kvinnehandelens aktører og strukturene de er en del av.

Oppgaven er en kvalitativ studie der forfatteren har intervjuet 5 ofre for menneskehandel, 12 menn som kjøper sex og 1 bakmann.

Två manliga prostitusjonskarriærer

Masteroppgave i pedagogikk, UiO, av Inger Bjørne-Fagerli

Oppgavens mål er å belyse hvordan norske mannlige prostituertes "prostitusjonskarriere" fortøner seg. Forfatteren beskriver dette gjennom å se på "karrierene" kronologisk ved først å se på informantenes bakgrunn og motiver for å gå inn i prostitusjon, deretter på livet som prostituert og til slutt på årsaker til at de sluttet i prostitusjon.

Studien bygger på dybdeintervjuer med to menn med prostitusjonserfaring.

Prostitusjon i Norge

Holdninger i fagmiljøet

Prosjektoppgave fra Humanistisk Prosjektsemester, UiO, skrevet av studenter på oppdrag fra NIKK: Magnhild Nilsen, Ingvild Magnæs Gjelsvik, Karianne Sørbø og Trude Solberg

Temaet for denne studentoppgaven er holdninger i fagmiljøet til de som jobber på prostitusjonsfeltet i Norge. Studentene intervjuet forskere, myndigheter og organisasjoner. I tillegg gjorde de en analyse av avisers fokus på prostitusjon i Norge.

Prosjektet er et pilotprosjekt til forskningsprosjektet "Prostitusjon i Norden" som NIKK innledet august 2007 på oppdrag fra likestillingsministrene i de nordiske landene.

As bad as it gets

Well being deprivation of sexually exploited trafficked women

Institutt for samfunnsøkonomi, UiO, Memorandum 9/2007. Di Tommaso, Shima, Strøm, Bettio

Rapporten er bygger på en innsamling av IOM fra data om kvinner som har vært utsatt for menneskehandel og søker å se en sammenheng mellom kvinnes livskvalitet, skadevirkninger og "arbeidsplass".

Rapporten viser at livskvaliteten er bedre og skadevirkningene er mindre hos kvinner som har jobbet i gateprostitusjon sammenlignet med kvinner som har jobbet innendørs. Den viser også at trafikkerte kvinner som har arbeidserfaring og som kommer fra familier med god økonomi har en bedre livskvalitet og mindre skadevirkninger enn de som ikke har samme bakgrunn. I tillegg viser den at kvinner med høy utdanning ofte blir tvunget til å jobbe innendørs og har liten frihet ettersom de er mer attraktive blant kunder, noe som gjør at bakmenn tjener godt på disse kvinnene. Dette innebærer at trafikkerte kvinner med høy utdanning rapporterer om flere skadevirkninger og dårligere livskvalitet enn kvinner med lite eller ingen utdanning.

Fra Sverige

När prostitutionen flyttade in i vardagsrummet

En kartlegging kring hur Internet användas för att erbjuda/marknadsföra sexuella tjänster i Skåne/Öresundregionen och ger en bild av ungdomars attityder till och erfarenheter av fenomenet.

Prostitutionsenheten Malmö

Rapportens mål er å kartlegge hvordan internett brukes for å tilby/markedsføre seksuelle tjenester i Skåne/Öresundregionen, samt å gi et bilde av ungdommers erfaringer og holdninger til fenomenet.

Kartleggingen av sexsalgsannonse på internett viser at 75 % av sexselgerne er mellom 21 og 30 år (flesteparten er under 25 år), at prisene begynner på ca 2000 skr for en time, at selgerne oftest møter kunder på hotell eller hjemme hos kunder og 60 % oppgir at kondom er et krav. 20 % oppgir at de tilbyr oralsex uten kondom.

Undersøkelsen om ungdoms erfaringer og holdninger til prostitusjon viser at ca 25 % av ungdommene under 21 år har mottatt tilbud om de vil selge sex på internett. Rapporten konkluderer med at man ikke skal anta at alle med prostitusjonserfaring vil ha hjelp, men at man skal møte de som ønsker hjelp med respekt og fokus på fremtiden. Den konkluderer også med at prostitusjonstiltak bør samarbeide med aktører som jobber med ungdom og at de som ønsker hjelp med dårlige erfaringer knyttet til forespørsler om salg av sex på internett bør få hjelp.

Sexhandelens sociala geografi

Uppföljande kartläggning av sexköp med utgångspunkt i Öresundsregionen och med fokus på kunderna i prostitutionen
KAST, Centrum stadsdelsförvaltning, Malmö stad

Kartleggingen er en oppfølgingsrapport av "Kartläggning av köp av sexuella tjänster på Internet i Öresundsregionen" som kom ut i 2006. Bakgrunnen for denne nye rapporten er at prostitusjonsmarkedet i Öresundregionen har forandret seg siden forrige rapport kom. Forekomsten av kjøp og salg av seksuelle tjenester har minket på prostitusjonsforumene på internett, samtidig som den har økt via vanlige kontaktsider. Det har samtidig blitt opprettet en svensk/skånsk avdeling på den danske nettsiden Venuslogen, samt at det har blitt opprettet flere eskorte- og sexkjøpsblogger enn tidligere. Rapporten ønsker å belyse dette.

Rapporten konkluderer med at det er viktig å jobbe på mange arenaer med et bredt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for å kunne få en oversikt over hjelpebehovet som finnes hos mennesker som kjøper seksuelle tjenester.

Kännedom om prostitution 2007

Sosialstyrelsen, Sverige

Rapporten er en oppfølger av rapportene "Kännedom om prostitution 1998-1999" og "Kännedom om prostitution 2003" og har fokus på omfanget av prostitusjon og utviklingen på prostitusjonsmarkedet i Sverige. Det er brukt tre ulike metoder for å oppnå dette; intervjuer av folk med prostitusjonserfaring, intervjuer av myndigheter, sosialarbeidere og politi og en internettkartlegging.

Rapporten konkluderer med:

- At kontaktetableringen på prostitusjonsmarkedet i hovedsak foregår på internett
- At det finnes gateprostitusjon i store byer i Sverige, men at politi, hjelpearbeidere og myndigheter er uenige om hvor mange det gjelder og at det finnes lite dokumentasjon på feltet
- At det er stor uenighet om hvilke effekter loven som forbyr kjøp av sex har hatt og at det finnes lite dokumentasjon på effekter av loven
- At det finnes lite kunnskap om barn og ungdom med prostitusjonserfaring
- At politi og sosialarbeidere har lite kunnskap om menn som selger sex
- At prostitusjon foregår på ulike måter i de forskjellige regionene i landet
- At etnisitet er en viktig faktor som vektlegges både fra salgs- og etterspørselssiden

- At de fleste utenlandske kvinnene som selger sex i Sverige kommer fra Øst-Europa, Russland, Afrika og Thailand
- At internettsundersøkelsen viser at ca 1/6 av de som annonserer for salg av sex på internett er menn

Ny dokumentasjon om lovverk i Europa

Report by the Federal Government on the Impact of the Act Regulating the Legal Situation of Prostitutes (Prostitution Act)

Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Woman and Youth, Tyskland

Rapporten er en evalueringsrapport av lovendringen om legalisering som trådte i kraft i Tyskland 1. januar 2002. Da "Prostitution Act" ble innført var målene følgende:

- At prostitusjon ikke skulle anses som umoralsk lenger
- At prostituerte kunne ha retten på sin side til å kreve penger for sine tjenester
- Å gi tilgang til forsikring, sosiale goder, mulighet til å betale skatt etc.
- Å fjerne grobunnene for prostitusjonsrelatert vold
- Å gjøre det enklere å slutte i prostitusjon
- Å forbedre arbeidsforholdene til de som er i prostitusjon

Rapporten konkluderer med at "Prostitution Act" bare delvis har nådd sine mål. Få i prostitusjon har benyttet seg av muligheten til å betale skatt, muligheten til å benytte seg av sosiale goder og forsikring. Man kan heller ikke se at arbeidsforholdene til de prostituerte har bedret seg, at det har blitt mindre vold i miljøet eller at miljøet har blitt mer gjennomskiktig. Målet om at flere skulle slutte i prostitusjon kan man heller ikke registrere at er oppnådd. På den andre siden konkluderer rapporten med at loven ikke har gjort det vanskeligere å straffeforfølge menneskehandlere, de som tvinger andre til prostitusjon og de som utsetter prostituerte for annen type prostitusjonsrelatert vold. Dette var noe mange bekymret seg for da loven ble innført.

Avslutningsvis konkluderes det med at myndighetene mener det må flere tiltak til for å oppnå målene som ble satt da "Prostitution Act" ble satt til verks.

Prostitution in the Netherlands since the lifting of the brothel ban

WODC

Rapporten er den andre evalueringsrapporten av loven i Nederland. Rapporten konkluderer med at:

- I forhold til den første rapporten ser man nå en forbedring ved at lisensen man trenger for å jobbe i prostitusjon er mer eller mindre tilgjengelig i hele landet. Før var den bare tilgjengelig i de store byene.
- Politiet bruker mye tid på å kontrollere at de som har lisens har det, noe som medfører at de som er i prostitusjon føler seg sterkt kontrollert, samt at de reagerer på alle de strenge reglene de nå må forholde seg til.

- Mye tyder på at det er færre som både selger sex og kjøper sex nå enn før legaliseringen. Det er uvisst om dette er en direkte effekt av legaliseringen i seg eller om det handler om at sex på internett, som for eksempel webcamsex, er mer tilgjengelig.
- Det er vanskelig å dokumentere om legaliseringen har medført mindre menneskehandel eller tvungen prostitusjon. Man vet at det finnes mennesker som har blitt tvunget til prostitusjon og samtidig klart å skaffe seg lisens, men det er usikkert hvor mange dette gjelder.
- Det finnes lite barneprostitusjon i Nederland, både på lisensmarkedet og det ikke-lisensierte markedet. Samtidig viser det seg at mange av de som har lisens nå var under 18 år da de startet i prostitusjon.
- Det rapporteres om dårligere livskvalitet blant de prostituerte nå enn i 2001. Arbeidsforholdene ser heller ikke ut til å ha forbedret seg betydelig.
- Mye tyder på at det er færre kvinner i prostitusjon med ulovlig oppholdstillatelse nå enn før.

Ny dokumentasjon fra europeiske nettverk

TAMPEP

TAMPEP er et EU-nettverk under EUs folkehelseprogram som fokuserer på migrerende prostituertes situasjon. De har eksistert siden 1993 og avsluttet i fjor vinter sin 7. sesjon. På TAMPEPs hjemmeside www.tampep.eu kan man finne atskillig dokumentasjon av interesse, bl.a. analyser av hvordan prostitusjonsmarkedet har utviklet seg de seinere årene, analyser av hjelpebehov for forskjellige grupper og oversikt over praktiske hjelpemidler, retningslinjer for arbeid og metodikk. Pro Sentret har vært med på å samle informasjonen som ligger til grunn for utviklingen av disse. Et sammendrag av utviklingstrekkene i Europa ligger til grunn for deler av Liv Jessens beskrivelse av utviklingstrekkene foran i denne Årsmeldinga.

Correlation

Dette er også et nettverk under EUs folkehelseprogram. Det avsluttet sin første sesjon med en større konferanse i Sofia i fjor høst. På hjemmesiden www.correlation-net.org ligger konferansereferatet og det vil i løpet av de første månedene bli lagt ut flere nyttige hjelpemidler, bl.a. en CD rom om oppsøkende arbeid på Internett. Pro Sentret har bidratt i forhold til revidering av "Practical Guidelines for delivering Health Services to Sex Workers"

Påbegynt dokumentasjon fra Pro Sentret - voldsundersøkelse

Sommeren 2007 startet Pro Sentret en voldsundersøkelse blant brukerne våre. Vi kontaktet de andre tiltakene som jobber med prostitusjon i Norge og forespurte om de ville delta i undersøkelsen. Nadheim og Natthjemmet sa ja til å delta. I ettertid har også Utekontakten og Omsorgsbasen i Bergen satt i gang med en mindre utgave av undersøkelsen. I tillegg har Pro Sentret honorert PION (Prostituertes Interesseorganisasjon i Norge) for å samle inn spørreundersøkelser i det thailandske miljøet på innemarkedet.

Undersøkelsen er delt i fem deler:

- Personlig informasjon (alder, nasjonalitet, hvor man jobber, etc)
- Erfaringer med vold, trusler og/eller trakassering knyttet til prostitusjon det siste året
- Erfaringer med vold, trusler og/eller trakassering knyttet til prostitusjon generelt
- Erfaringer med vold, trusler og/eller trakassering som ikke er knyttet til prostitusjon
- Personlige vurderinger (spørsmål om sikkerhet, kriminalisering, hvilke behov man har, etc.)

Per 23.1.2008 har vi til sammen fått inn 89 svar der 71 er samlet inn av Pro Sentret (inkludert de fra PION), 1 er fra Natthjemmet og 17 fra Nadheim. Svarene vi har fått er fra kvinner fra 17 forskjellige nasjonaliteter der 27 svarer at de jobber på innemarkedet og 24 oppgir at de jobber på utemarkedet, mens 32 sier at de jobber både inne og ute. 6 har ikke oppgitt hvor de jobber/har jobbet.

Vi vil i løpet av 2008 utarbeide en rapport med resultatene fra undersøkelsen.

Det arbeides med handlingsplaner i forhold til prostitusjon og menneskehandel i flere norske byer. Bergen lanserte sin plan i 2005. I Stavanger ble det laget en handlingsplan for arbeidet med menneskehandel høsten 2007. Kristiansand kommune fullførte sin kartlegging i begynnelsen av 2008. Trondheim og Oslo arbeidet også med handlingsplaner i 2007. Disse ble politisk behandlet i januar-februar 2008 og legges løpende ut på Pro Sentrets hjemmeside.

Pro Sentret er:

et riksdekkende kompetansesenter for prostitusjon. Vi er også Oslo kommunes hjelpetiltak for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Vi er finansiert ved statlige og kommunale midler. Vi er 16 ansatte og flere frivillige medarbeidere.

SOM KOMPETANSESENTER SKAL VI HA LANDSDEKKENDE VEILEDNINGS- OG KUNNSKAPSFORMIDLINGSOPPGAVER OM:

- kvinnelig og mannlig prostitusjon og barneprostitusjon
- årsaker og skadevirkninger til prostitusjon
- gode metoder i sosialt arbeid med personer som prostituerer seg

Vi skal tenke forebygging og ha et likestillingsperspektiv, samt holde oss ajour med utviklingen i Norge og internasjonalt.

- Vi skal yte veiledning på forespørsel fra ansatte i hjelpeapparatet
- svare på henvendelser fra prostituerte over hele landet
- bistå universiteter, høyskoler og grunnutdanninger med materiell og undervisning og initiere forskning
- ta imot studenter og hospitanter
- utarbeide dokumentasjon og bibliotek
- drive informasjons- og holdningsarbeid.

SOSIALT HJELPETILTAK:

ARBEID MED ENKELTPERSONER: Et individuelt rettet arbeid står sentralt i vårt tilbud. Utgangspunktet er den enkelte brukers ønske om råd og veiledning, det være seg om økonomiske, juridiske eller sosiale og helsemessige spørsmål. Vi tilbyr også hjelp til endring og personlig vekst. Vi har taushetsplikt.

VARMESTUE: Varmestua er et lavterskeltilbud basert på omsorg og motivasjon. Vi stimulerer brukerne til deltakelse i driften. Vi initierer miljøtiltak og har fokus på bedret helse. En skadereduserende profil samt rehabilitering er metoder i arbeidet.

OPPSØKENDE ARBEID I PROSTITUSJONSMILJØENE: Hovedmål er helseopplysning og forebygging. Et særlig fokus på unge i prostitusjonen er viktig.

PROSJEKTER/GRUPPEARBEID: Siden Pro Sentret startet i 1983 har vi sett det som viktig å være åpne for prosjekter og gruppevirksomhet, både for å undersøke/kartlegge et område eller prøve ut nye metoder.

Pro Sentret tror at:

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i broskapets ånd. (fra menneskerettighetserklæringen)

Pro Sentret ønsker å bygge sitt arbeid på det beste i vårt samfunns humanistiske tradisjon. Prostitusjon er ikke en egenskap ved mennesker, men en handling. Vi ønsker å se enkeltmennesket i et helhetlig perspektiv. Samfunnet trenger å vise solidaritet med kvinner og menn som selger sex. Vi må se dem som subjekter i egne liv og ha respekt for deres valg. Vi ønsker å bryte ned myter og fordømmer med innsikt og viten og vil arbeide for at samfunnet ikke brennmerker de som deltar i prostitusjonen. Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper, respektivt selger seksuelle tjenester. Samfunnet bør ha en betydelig forebyggende innsats mot prostitusjon og et godt sosialt tilbud til de som vil ut av det. Arbeidet må være basert på en ikke - fordømmende holdning.

Pro Sentret
OSLO KOMMUNE

Tollbugaten 24 / N-0157 Oslo / Norway
Tlf. +47 23 10 02 00 / Telefaks: +47 22 41 05 44 / E-mail:
prosentret@sby.oslo.kommune.no
www.prosentret.no